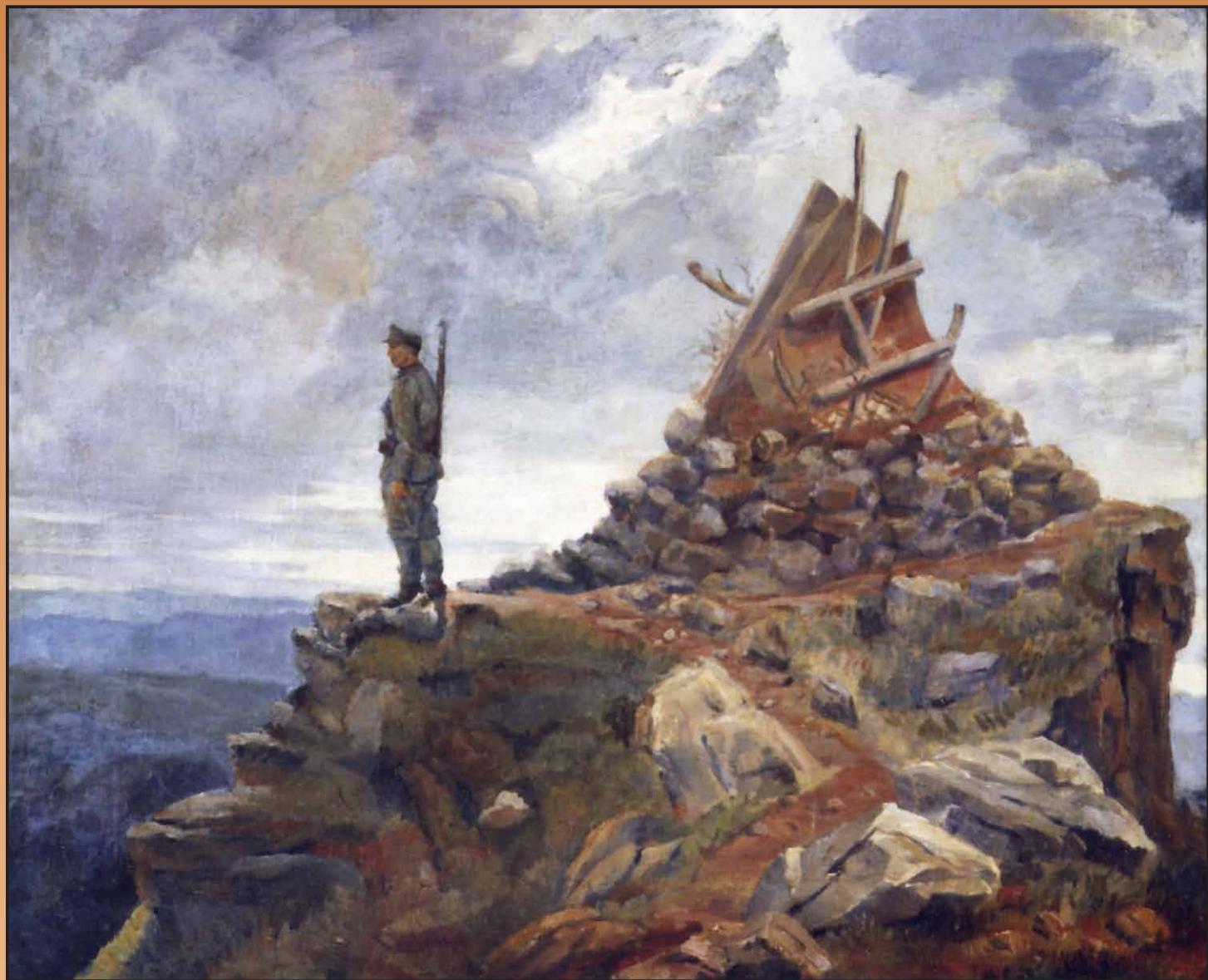

politicke
ZATVORENIK

Godina XXXIII. - srpanj/kolovoz/rujan 2022.

BROJ **292**

**Hrvatsko vojno groblje na Mirogoju:
jugoslavenski zločin i hrvatska sramota
Organizacija HOP u Vidi kod Metkovića
Dokumenti, sjećanja i svjedočenja**

politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Mr. sc. Marko Grubišić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Josip Ljubomir Brdar, Ivan Gabelica
Andželko Mijatović, Alfred Obranić

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA

10000 Zagreb
Masarykova 22/IV
tel: 01/ 487 2433

e-mail: hdpz.podruzница.zagreb@gmail.com
hdpz1990@gmail.com

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

Godišnja pretplata za Hrvatsku 140 kn
za inozemstvo: Europa 300 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 500 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
...

IBAN HR05 2503 0071 1000 009317 kod
Nove hrvatske banke d.d., članice HPB Grupe,
Varšavska 9, Zagreb. Za devizne uplate IBAN
je isti i BIC VBCRHR22 također kod
Nove hrvatske banke d.d. Zagreb

...
Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
...

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
...

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/ 48 72 433
srijedom od 9.00 do 13.00 sati.

...
ISSN 1331-4688
...

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

Slika na naslovnoj stranici: Josip Horvat
Međimurec: Straža na Trebeviću (1942.)

NESIGURNOST I AGRESIJA

Današnja hrvatska vlast oskudijeva kvalitetnim ljudima. U korijenu naših današnjih problema, neizvjesnosti i nevolja u društvu, upravo je nedostatak odlučnih i kvalitetnih političara, pa smo s pravom zabrinuti za hrvatsku budućnost.

Nama promatračima događanja na političkoj sceni nameće se pitanje ključa selektivnosti? Tko drži ključ, što je mjerilo? Stječe se dojam da predsjednik vlade, a i predsjednik Republike ne podnose "jake" i kompetentne suradnike oko sebe, kao da bi odabirom takvih izgubili na važnosti te umanjili razliku između svoje pozicije i autoriteta nad ostalima. Ponekad i po potrebi, učini im se svrshishodno poslužiti se pozitivnom karizmom koju još uvijek uživa, primjerice, ministar branitelja u okruženju u kojem ga poštuju, učini se to ponekad i pragmatičnim, ali i to se dozira kako on ne bi predugo bio u fokusu i dobio na važnosti.

U ovoj nepodnošljivoj atmosferi, kad se tjedno smjenjuje afera za aferom, pronevjere, korupcija, otuđivanja milijuna, a sad već i milijardi, rodio se apsolutni strah na svaki spomen potrebe promjene vlasti. Nije on prerastao samo u strah od komentara iz oporbe, nego se svaki javni prosvjed naziva napadom na državnu i nacionalnu sigurnost, a prosvjednike se proziva zbog tzv. "govora mržnje", nekad i kao potencijalne teroriste. Kao da nikomu ne smeta niti se tko srami što mnoge od nas takve izjave podsjećaju na stare ubaške fine, odnosno na vremena kad nam je UDB-a podmetala fotografije, emigrantska glasila ili nas teretila za tobožnje podmetanje eksplozivnih naprava. A zapravo se tim metodama ne treba čuditi, jer ih režira isti onaj duh, a nerijetko i isti ljudi koji su bili mentor i pitomci raznih „milicijskih škola“: pomladak stasao u istim inkubatorima donosi iste plodove, s tom razlikom da se ranije govorilo o paklenim strojevima, a danas o „koktelima“. U novom se obliku, dakle, pojavljuje ista UDB-a, samo što ona sada ima "ružičasto lice".

Sva agresivnost današnje vlasti proizlazi iz njezine nesigurnosti, iz straha od javnog sučeljavanja i opsesivnog čuvanja fotelja, s popratnim blagodatima koje idu uz takvu poziciju. Nekadašnji "verbalni delikt" danas se naziva "govorom mržnje", a primjenjuje se jednako kao nekad: silom se odgovara na kritiku vlasti, silom se pogarda sve one koji nisu "s nama"!

Zašto je bitno kazati ovo baš u *Političkom zatvoreniku*, i baš na ovome, prostorno skučenu, ali zato reprezentativnu, uvodnome mjestu? Zato što upravo mi koji smo stradali zbog borbe za slobodu misli, govora i tiska moramo glasno negodovati što živimo u formalno slobodnom društvu, ali zapravo u društvu u kojem se sloboda izražavanja ograničava i uskraćuje. Tu se ne radi o tome da svi mislimo isto, nego o tome da svi - bez obzira na to što misle - moraju imati pravo na slobodu misli i pravo da tu misao javno zastupaju i brane! To je bit demokracije, to je nužni uvjet slobode svakoga od nas!

Mi se, s razlogom, uvijek ponosimo time da ni u doba Domovinskog rata nismo imali političkih uznika; danas, pak, već godinu dana u istražnom zatvoru zbog izgovorene riječi čami čovjek s petero djece. Nije li sama ta činjenica dostačna da nas natjera na razmišljanje, pa i strah? U kojem to smjeru idemo? Nisu li neki od danas pritvorenih ljudi također politički uznici? Smijemo li šutjeti pred tim? Smijemo li previdjeti da je ta pojava samo jedan od simptoma zabrinjavajućih tendencija u hrvatskome i europskom društvu?

Jer, legitimni pokušaj da se promijeni izborni zakon ugušen je silom, a skoro 400.000 potpisa hrvatskih građana bačeno je u koš. Taj najnedemokratičniji i najbahatiji čin prošao je bez velike medijske pompe, u potpunom miru i tišini? Kako je to moguće?!

Namjerno ističem da se radi o najobičnijem nasilju, o politički kriminalnome i drskom činu kojim je udaren na osnovno demokratsko pravo! Ali sve dok budućnost Lijepe naše i hrvatskog naroda ovisi o vlasti u kojoj brigu o nama i državi vodi "djevojčica s traktora" i njezin mentor Milorad, ne piše nam se dobro.

Način da oni ne "brinu" o nama, morat ćemo što prije pronaći. Zima će, kažu, biti hladna i duga!

Mr. sc. Marko GRUBIŠIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika

NA PUTU U NESTANAK?

Iako su već dulje vrijeme bili poznati barem u glavnim crtama, službeni rezultati popisa pučanstva, objavljeni nakon zaključenja ovog broja *Političkog zatvorenika*, kad je tiskara čekala samo na razrješenje nekih tehničkih pitanja i dostavljanje ovog uvodnika, s razlogom su šokirali hrvatsku javnost: Republika Hrvatska ima svega 3.871.833 stanovnika, dakle – 413.056 osoba odnosno 9,64 % manje u odnosu na popis iz 2011. godine. A sve dramatičnosti tog podatka bili bismo svjesni tek onda kad bismo mu mogli pridružiti doista točne podatke za Bosnu i Hercegovinu – jer tamo, izgleda, svi (svatko iz svojih razloga) uveličavaju broj svojih sunarodnjaka ili istovjernika.

Zato sad samo naslućujemo da u dvije države koje oni imaju pravo smatrati svojima, Hrvata ima znatno manje od četiri milijuna, pri čemu je trajno ugašen demografski spremnik koji nas je desetljjećima održavao na životu, onaj bosansko-hercegovački. Sveli smo se, dakle, ponovno na *ostatke ostataka nekad slavnoga kraljevstva*; znatniji povratak naših iseljenika danas više nije realno očekivati, a migracijski nas tokovi stavljuju pred velike izazove i teške kušnje. Jer, i demografska struktura hrvatskog pučanstva naglašeno je nepovoljna, budući da ga u dobrom dijelu čini stariji; pri svemu tome mu ni raspored nije povoljan: Zagreb i još nekoliko gradova usisali su živalj koji nije odselio u treće, nerijetko i prekomorske zemlje, a opustjela sela i cijele pokrajine rječit su dokaz nedostatka naše nacionalne, gospodarske i obrambene strategije.

Sad je uzaludno podsjećati na to da su se i na ovome mjestu – kao i na toliko drugih – nizala upozorenja o potrebi sustavne demografske politike, nužnosti policentričnog razvijanja hrvatske države i trajnoj orientaciji na revitalizaciju sela i poljoprivrede. Ta upozorenja ostala su glas vapijućih u pustinji u koju je organizirani kriminal – dakle, sprega običnih razbojnika i tzv. političke elite – pretvorio Hrvatsku. A da bi taj pothvat pretvaranja jedne mlade i ponosne države u razbojište bio moguć, trebalo je usporedno eutanazirati (dakle: marginalizirati, obeshrabriti i izopćiti sve što se ne da kupiti!) onaj dio njezina življa koji joj je bio bezuvjetno privržen i spreman na žrtvu: od hrvatskih nacionalista *staroga kova* i hrvatskih političkih emigranata preko branitelja do mladih i neiskvarenih ljudi.

Operacija je, kao što vidimo, barem zasad uspjela: u današnjoj je Hrvatskoj sve na većoj cijeni od Hrvatske, a kako je cijeli taj udruženi zločinački pothvat protiv nje proveden pod hrvatskom zastavom i uz pregršt prigodnih rodoljubnih fraza, čini se očitim da u dogledno vrijeme mobilizacija za obranu i obnovu ne će biti moguća pozivanjem na te simbole: kod mnogih mladih ljudi oni izazivaju oprez, jer svatko od njih znade barem jednoga *velikog Hrvata* koji je od prosjaka bez rada postao Krezom. Zato se upravo borba protiv korupcije i kriminala nameće kao ključni motivacijski i mobilizacijski čimbenik: korupcija i kriminal su umalo pretvorili Hrvatsku u zemlju bez mogućnosti i perspektiva; zato je njihovo iskorjenjivanje presudan uvjet za oživljavanje nade kao presudne prepostavke opstanka.

To, dakako, ne znači da treba u drugi plan potisnuti i zatomiti druga životna i nacionalna pitanja – to, uostalom, ne bi bilo ni moguće, jer se život ne da okovati u zatvorene teorijske modele – ali znači da ne treba olako nasjedati nastojanjima da borba protiv korupcije splasne i otpi pod pritiskom ideoloških fraza i kulisa sazdanih od jeftine rodoljubne bižuterije. Ta, nisu li više od tri desetljeća posvud oko nas pljačkaši, korupcionari, intelektualne prostitutke i profesionalni raspačivači narkotika, svi odreda s rukom na srcu i omotani hrvatskim zastavama; i zar je išta iza njih ostalo osim opustošenih ognjišta i kompromitirane, ponižene Hrvatske?

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

LAŽNA DEKOMUNIZACIJA
JE SAKAĆENJE DRŽAVE 5

Tihomir NUIĆ

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA
JE ZABRINUTA! 9

Alfred OBRANIĆ

NAŠ NUTARNJI SVIJET (54.) 12

Maja RUNJE, prof.

HRVATSKO VOJNO GROBLJE NA
MIROGOJU: CIVILIZACIJSKI
SUNOV RAT MOŽEMO! UZ
ASISTENCIJU SDP-a I BIJEG HDZ-a!... 13

Dr. sc. Trpimir GOLUŽA

MONOGRAFIJA O MIROGOJSKOM
GROBLJU, PREORANOM
1945. GODINE 15

ŠVICARSKO PRIZNANJE
REPUBLIKE HRVATSKE (III.) 24

Mate SUŠAC & Tihomir NUIĆ

TAJNA ORGANIZACIJA HRVATSKI
OSLOBODILAČKI POKRET (HOP)
U VIDU KOD METKOVIĆA
1963. GODINE 30

Darko UTOVAC

PRILOG HRVATSKOMU
EMIGRANTSKOM ŽRTVOSLOVLJU 36

Dr. sc. Ante ČUVALO

OTKOPANE KOSTI ŽRTAVA
SVJEDOČE O ZLOČINSTVU
JUGOSLAVENSKIH PARTIZANA 39

Ivan VUKIĆ

IN DIESER AUSGABE 55

IN THIS ISSUE 56

JOSIP HORVAT MEĐIMUREC (1914.-1945.)

(UZ SLIKU NA NASLOVNOJ STRANICI)

Sliku *Straža na Trebeviću* koju objavljujemo na naslovniči, 1942. je naslikao desetljećima prešućivani, pa ponajviše zbog toga uglavnom zaboravljeni hrvatski slikar **Josip Horvat** koji se je od 1930. do smrti potpisivao još kao – **Medimurec**. Rođen je 1904. u Čakovcu, a likovnu je akademiju završio u

Josip Horvat Medimurec (1904.-1945.)

Beču. U glavnome gradu Hrvatske živio je i radio od 1924., a u idućim je godinama zbog rodoljubnog djelovanja višekratno zatvaran. Tuberkuloza kostiju, zbog koje će mu pred kraj 1942. biti amputirana desna noga, pojavila se je 1931. i vjerojatno je posljedica teških uvjeta i zlostavljanja u tamnici.

Autor je brojnih djela s rodoljubnjom i povijesnom tematikom, a u ljetu 1941. stupa u hrvatsko domobranstvo te će do sloma Nezavisne Države Hrvatske ostati u raznim službama ministarstva hrvatskog domobranstva odnosno ministarstva oružanih snaga. I prije rata i tijekom rata ilustrirao je više knjiga, a njegovi su crteži objavljuvani i u raznim novinama i časopisima. Kao satnik hrvatskih oružanih snaga Horvat je neumorno djelovao i u zavičajnim udrugama te u nastojanjima da se Međimurje otrgne od mađarske okupacije kako bi i faktično ušlo u sastav hrvatske države koja to mađarsko nasilje nikad nije

priznala: Mađarima smo se mogli barem pravno oduprijeti; Talijani su sa svojih „osam milijuna bajuneta“ i Hitlerovom potporom bili jači.

Odmah nakon jugoslavenske okupacije Zagreba odveden je iz stana odnosno ateljea u Prilazu Gjure Deželića te navodno 2. lipnja 1945. osuđen na smrt strijeljanjem, trajan gubitak svih političkih i većine građanskih prava (svih osim roditeljskih) te konfiskaciju imovine. Kako oslobođitelji nisu držali do zakona, suda i prava na žalbu, osuda je izvršena istoga dana, a za grob mu se – po običaju vremena – ni danas ne zna. U knjizi Vladimira Geigera i dr. *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-*

1946. Dokumenti: Zagreb i središnja Hrvatska

(Slavonski Brod – Zagreb, 2008.) objavljeni su osnovni podaci o tom zločinu nad pojedincem, cijelim hrvatskim narodom i njegovom kulturom. Iz te knjige preuzimamo i faksimil Horvatova kaznenog lista.

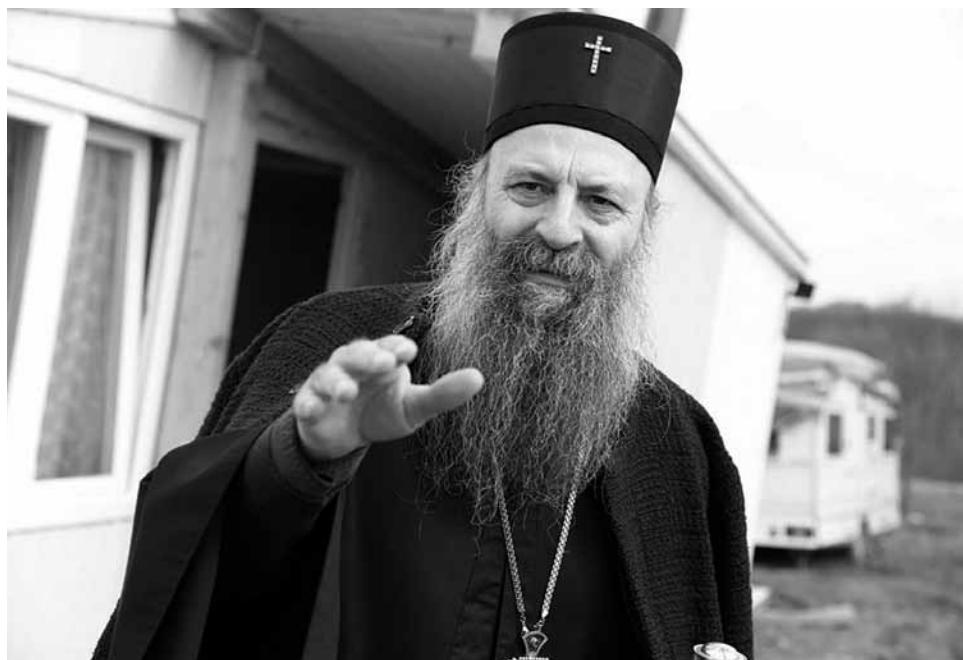
Danas, kad se iznova zgražamo nad nasiljem koje se od 1945. do 2022. kontinuirano provodi nad hrvatskim vojnicima kojima se je znao grob, sjetimo se i onih kojima će mjesto posljednjeg počivališta zauvijek ostati nepoznato i neobilježeno, među njima i stotina i tisuća nenadomjestivih pripadnika hrvatske kulturne elite: svi su prineseni na oltar takozvanom oslobođenju i obnovi Jugoslavije. (K. L.)

GRADSKI NARODNI ODBOR ZAGREB											
UPRAVNI ODJEL											
<u>Broj: 471</u>											
Kazneni list											
<table border="1"> <tr> <td>1. Prezime, očevo ime i majčino djevojačko ime</td> <td>HORVAT JOSIP Dragutina i Marije r. Kos.</td> </tr> <tr> <td>2. Godina i mjesto rođenja (kotar)</td> <td>18.II.1904. u Čakovcu, akademski slikar.</td> </tr> <tr> <td>3. Mjesto stalnog boravka (kotar)</td> <td>Zagreb, Deželićeva 55.</td> </tr> <tr> <td colspan="2">4. Koji je sud donio presudu, datum i posl. broj presude zbog kojeg je djela suđen i koja je kazna izrečena: Presudom Vojnog suda Komade grada Zagreba broj: 160/45.II. od 7.IX.1945. god. kaznom smrti strijeljanjem trajan gubitak časnih prava i konfiskaciju imovine. Broj: 22242.</td> </tr> <tr> <td colspan="2"><i>Kazna suđe izvršena 25.10.1945. (20095/46)</i></td> </tr> </table>		1. Prezime, očevo ime i majčino djevojačko ime	HORVAT JOSIP Dragutina i Marije r. Kos.	2. Godina i mjesto rođenja (kotar)	18.II.1904. u Čakovcu, akademski slikar.	3. Mjesto stalnog boravka (kotar)	Zagreb, Deželićeva 55.	4. Koji je sud donio presudu, datum i posl. broj presude zbog kojeg je djela suđen i koja je kazna izrečena: Presudom Vojnog suda Komade grada Zagreba broj: 160/45.II. od 7.IX.1945. god. kaznom smrti strijeljanjem trajan gubitak časnih prava i konfiskaciju imovine. Broj: 22242.		<i>Kazna suđe izvršena 25.10.1945. (20095/46)</i>	
1. Prezime, očevo ime i majčino djevojačko ime	HORVAT JOSIP Dragutina i Marije r. Kos.										
2. Godina i mjesto rođenja (kotar)	18.II.1904. u Čakovcu, akademski slikar.										
3. Mjesto stalnog boravka (kotar)	Zagreb, Deželićeva 55.										
4. Koji je sud donio presudu, datum i posl. broj presude zbog kojeg je djela suđen i koja je kazna izrečena: Presudom Vojnog suda Komade grada Zagreba broj: 160/45.II. od 7.IX.1945. god. kaznom smrti strijeljanjem trajan gubitak časnih prava i konfiskaciju imovine. Broj: 22242.											
<i>Kazna suđe izvršena 25.10.1945. (20095/46)</i>											

PERFIDIJE I NJEGOVI HRVATSKI PLAĆENICI

Parada velikosrpstva u Crnoj Gori, manipulacije jasenovačkim i drugim žrtvama Drugoga svjetskog rata, odličja **Vojislavu Šešelju i Miloradu Vučeliću** – jednom antikomunistu i jednom komunistu koji simboliziraju različite taktičke varijante velikosrpskog imperializma u 20. stoljeću, na koncu i izjava da se granice kroz povijest mijenjaju, pa je vjerojatno da će se mijenjati i ubuduće („Sprem‘te se, sprem‘te četnici...“), samo su dio u nizu izljeva velikosrpstva iz usta patrijarha Srpske pravoslavne crkve **Porfirija Perića** kojima svjedočimo posljednjih mjeseci i tjedana.

To je iznenadilo tek one koji i dalje ne vjeruju da je ta sljedba puka nacionalno-politička organizacija koja se kršćanskim simbolikom i ikonografijom služi samo *za obsjeniti prostotu* odnosno kao kulisom kojom se naivni prevode žedni preko vode. Oni drugi, koji povijest „ovih prostora“ gledaju otvorenih očiju, znaju da i toj takozvanoj crkvi i njenom patrijarhu pristaje naziv – perfidije.

Patrijarh SPC-a Porfirije Perić (snimio B. Konjević/CROPIX)

A sve tječnji je prostor ovdašnjih Perfidijskih marioneta, plaćenika i kvislinga, od **Branimira Pofuka i Drage Carlosa Pilsela** do brojnih pripadnika tzv. kulturne elite koji nam svoju kvislinšku poziciju

hoće predstaviti kao izraz čovjekoljublja, humanizma i kulturne zrelosti. Na takve je uvijek računao svaki hrvatski neprijatelj; na takve računa i sada. (G. R.)

BAKIR IZETBEGOVIĆ, STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE I ONA „DVA VAGONA HRVATA“ U BiH (2022.)

„Inzakov zakon ne bi bio donesen da to nije radila SDA, sad će vam otkriti tajnu: Mi smo organizovali u SDA pisma Majki Srebrenice i logoraša, mi ih napisali, i poslali ih na hiljadu petsto adresa kraljeva, predsjednika, premijera, parlamentaraca, senatora... To je bilo potpisano od strane logoraša i Majki Srebrenice. I kad pošaljete ta pisma na hiljadu petsto adresa, deset posto ljudi reaguje, dobijete sto pedeset lobista...“

„HDZ... Živimo s Hrvatima, ali ne će dobiti ovakve stvari kako im to pokušavaju pomoći. Dakle, ne će dobiti taj ekskluzivitet da nas blokiraju dalje. Dobit će pravična rješenja, onako koliko im pripada. Kako do snage, i kako do vojne snage, i imamo li mi odgovor za, ne daj Bože, najgore scenarije? Imamo, prebrojali smo

se... i koliko lovaca imamo i koliko imamo mladih, i koliko imamo instruktora na

dronovima, i tako... Dalje ne ču, ali evo samo da znate...“

Izetbegović na predizbornom skupu na kojem je izrekao prijeteće rečenice

KULTURA KOJA NAS JE PRIVLAČILA

Pod naslovom „Komfor u Srbiji pre sto godina“, u beogradskoj *Politici* sredinom ožujka 1929. poznati srpski etnolog i folklorist Tihomir R. Đorđević piše, između ostaloga:

„Nameštaja po kućama bilo je malo. Za ljudi koji dolaze iz Evrope gotovo nimalo. Kreveta nigdje nije bilo, već se spavalo na podu. Na podu je spavao i sam Knez Miloš i njegova familija. Prvi krevet unesen je u kuću Jevrema Obrenovića za njegovu kćer Anu. Stolova i stolica nije bilo po kućama ni u Beogradu. Nije ih bilo ni u Kneževom dvoru sem u kancelarijama. U unutrašnjosti ih nije bilo nikako. Kad je pruski oficir O. D. Pirh, 1829 godine, bio u Jagodini, jedva su mu našli jedan sto i stolicu da bi mogao pisati, i to iz škole, gde je bio jedan sto i nekoliko stolica.“

Katoličkih crkava nije bilo niti ih je bilo dopušteno graditi – jedina katolička bogomolja bila je kapela u austrijskome poslanstvu, dakle, građevina koja je bila eksteritorijalna, formalno na austrijskom teritoriju, a džamije su bile što popaljene što srušene. I sad se, dakle, postavlja pitanje, zašto je naše jugoslovenske sanjare, poput Ljudevita Gaja, vladike Strossmayera i kanonika Račkog, srce ipak u Srbiju vuklo? Što ih je tamo privlačilo? Velika snošljivost naroda i vlasti, ili visoka kultura? (C. T.)

ПОЛИТИКИ

Конфор у Србији пре сто година

— Куће по варошима биле су покријене сламом или шиндром — Столова и столица није било ни по кућама у Београду — Прави земичар дошао је из Земуна 1823 —

Како што је познато, 25 априла 1837. године прешли су, у Србију Јован Хаджи (Милош Светић), сенатор у Новом Саду, и Василије Лазаревић, гранд-челник у Земуну, да у њој раде Грађански Законици. Из Београда ишли су и у Крагујевац, где су провели кратко време. Да би се у Крагујевцу угодно сместили, Кнез Милош, који се тада бавио у Топчићеву, пишао је у три маха војном команданту Оредоточне Команде у Крагујевцу, Арсенију Андрејевићу, да се за то постара. Прво је писмо од 21. јуна 1837. године и гласи:

Љубезни Арсо,

Препоручујем Вам да конак овај код дуда лепо исчистите и опрати дате, јербо намеравамо у њему наместити законодатље наше Господу Лазаревићу и Хаџију, које немо сад са собом у Крагујевцу до вести. Само настојте да се то дово одмах предузиме и сврши да буде конак чист и спреман.

С благоволијем јесмо Вам бла
гонаклони

№ 2230,
21. јуња 1837,
у Топчићеву.

Милош Обреновић
Књаз Српски
По заповести Књажеској
Јаков Живановић
Директор Канцеларије Књажевске.

Друго је писмо од 5. јула 1837.:

Љубезни Арсо,

Будући да смо ради да Господа ова, г. биргермајстер Лазаревић и Сенатор Хаджиј тимо лепо смештени, дочекани и угошћени буду, то Вам препоручујем да стварније имате за те исте људе да се тамо лепо сместе, да им се свака угодност чини и на начину да не оскудеју, и ово све највише од Вас тражим, па ако то све тако лепо не уредите, немајте нас ни

Кнез Милош

у време Кнеза Милоша и незгоде око угодног становљавања у њима.

Вароши у Србији у доба прве владе Кнеза Милоша, носиле су тип вароши у Турској, само што су, због честих ратова, народног расељавања и промена власту давнина, изгледале многој бедније, ипак у другим покрајинама турскога царства. Са Лавринијтом неправилних и ускух скока и бороскака, са малим и забијеним, често пустим и порушеним кућама, са старом давно запуштеном калдром, прљаве, пуне ћубрета и изгладијелних паса, вароши су изгледале врло бедне и углоге. Куће су биле, готово све, покријене сламом или шиндром. Кад је Димитрије Давидовић дошао у Крагујевац 1821. године, становљавао је у једној кулици од плетара која је била покријена сеном и кровином и која је имала само једну худу собицу без патоса. Узлуд је Кнез Милош наређио да се куће по варошима покрију ћерамидом или даском,

и сам Кнез Милош и његова фамилија. Први кревет унесен је у кућу Јеврема Обреновића за његову кћер Ану. Столова и столица није било по кућама ни у Београду. Није их било ни у Кнезевом двору сем у канцеларијама. У унутрашњости их није било никако. Кад је пруски официр О. Д. Пирх, 1829. године, био у Jagodini, једва су му нашли један сто и столицу да би могао писати, и то из школе, „где је био један и неколико столица“.

Кнез Милош је у погледу новачења у кући био конзерватор. 20. септембра 1830. године пише му из Београда Панта Хаџи Стојилов да би, због дољака различитих гостију, „као прије што су били сардински и шведски елчија и сад ови росијски комесари“ било „пријестоји у овдапљањем књажеском лому... да им се припремије једна одаја која ће бити украсена по европским начином, то јест једно капабе, шест столица, астал за писање и пратаја која припадајује једному визитцимеру илити одаји посечењија, а за спавање могу служити и оне одаје са простиракма. Истина још би пристојије било кад би им се и једна соба за спавање, по начину европског уредила, то јест с два кревета и с к тому припадајашим...“ На ово је одговорено Хаџи Стојилову да „ако има волју правити трактер, а он да мо же у његовој соби намештати по европским, а Господар, који хоће да дочека у својој кући, он не овако, али коме пак буде неповољно, а он нек тражи боље.“

Клегиња Љубица била је још конзервативница. У њеној је кући у Београду, чак после одласка Кнеза Милоша из Србије, све било намештено по старински; по собама су били ниски миндерлуци, без столова и столица. Приликом посете барона

HRVATSKI KRHOBRAN

U moru beznačajnih vijesti koje nas svakodnevno zapljuškuju i zاغlupljuju, skoro posve nezapažena ostala je objava novinara i književnika **Darka Juke** iz sredine rujna ove godine, o gašenju njegova You Tube kanala na kojem je tijekom nekoliko mjeseci objavio dvjestotinjak hrvatskih rodoljubnih pjesama, većinom nastalih tijekom Domovinskog rata, ali i onih koje su ranije bile zaboravljene ili zabranjene.

Snimio ih je, kaže, kao dijete, a kasnije digitalizirao i pustio u javnost: na tome ih je kanalu pogledalo odnosno odslušalo više od 100.000 ljudi. No, onda su se javili neki koji su ustvrdili da su im povrijedjena autorska prava, ali su – tvrdi Juka – bučnije i žučnije negodovali oni puno brojniji, koji bi danas zatajili da su te pjesme skladali ili izvodili. On je popustio pred prijetnjama i kanala više nema.

Točnost svih tih tvrdnji ne možemo provjeriti sa sigurnošću, ali – hrvatska je stvarnost uvjerava da bi moglo biti tako: već odavno u Hrvatskoj nije popularno biti Hrvat, hrvatske se pjesme, hrvatska pučka predaja i svaki izljev hrvatskog rođoljublja marginaliziraju i proglašavaju izrazom zaostalosti i nacionalističke zasukanosti, pa kruhobranska falanga postaje sve čvršća i neprobojnija. No, glavno je da smo – stabilni (pa makar srljali u propast). (D. L.)

LAŽNA DEKOMUNIZACIJA JE SAKAĆENJE DRŽAVE

Bitka za hrvatsku državu je konstanta jednog dijela prkosnih Hrvata s različitim povijesnim uzrocima i posljedicama. Sad, kad je država tu, pokazalo se da za njezin uspjeh nije bilo dovoljno pobijediti srpskog neprijatelja i srušiti komunistički režim. Da bi se dogodila transformacija, potrebnii su bolji temelji za izborni, porezni, gospodarski i uopće organizacijski sustav države i njezinih ustanova. Za napredak društva više se ne mora voditi rat s neprijateljem, nego se traže napor i znanje za promjenom složenih državnih sustava.

Duhovna praznina, koju je ostavio komunizam, jugoslavenstvo i serbokroatizam kao podloga ovih anomalija punila se i još uvijek se puni zavaravanjem naroda

lažnom dekomunizacijom, lakomislenom pomirbom sa svijetom kojemu je stran pojam *pokajanja*, povlačenjem novca iz EU, uvođenjem eura kao skokom u elitnu skupinu gospodarski razvijenih zemalja... Narod se očito uvjerava dobro uhodanom komunističkim ideološkim mehanizmom u ono što ne postoji i po svoj prilici je neostvarivo zbog nedokučivosti. To je otvorilo prostor nesmiljenoj grabeži, svedenju politike na puku elementarnost, mitiziranju postignutog i veličanju banalnoga. Plod te neodgovornosti je razočaranje, iseljavanje, napuštanje „oslobođene“

Piše:

Tihomir NUIĆ

domovine koja je trebala i mogla postati *locus amoenus*.

Članice Europske unije i dekomunizacija

Prošlo je više od trideset godina otkako su svrgnute komunističke diktature u Europi, a u bivšim komunističkim zemljama stari kadrovi su zauzeli najviše političke položaje; dan-danas donose odluke s dalekosežnim upitnim posljedicama po državu. K tome su uspjeli prisvojiti značajne dijelove državne imovine. A bilo je i na-

1989. prvi slobodno izabrani predsjednik u Rumunjskoj. U Litvi, Mađarskoj, Poljskoj i Slovačkoj također su devedesetih na vlast došli bivši visoki dužnosnici. U Bugarskoj i Mađarskoj su prvi put nakon 2002. godine dvojica bivših djelatnika tajnih službi na čelu zemlje.

Bilo je ipak nastojanja da se stari kadrovi udalje s ključnih pozicija. U „Temišvarskom proglašu“ 1990. rumunjski su oporbenjaci zahtijevali da se stranačkim dužnosnicima i časnicima tajne policije ne dopusti preuzimanje bilo kakvih političkih funkcija tijekom tri legislature. Godinu dana kasnije, tada još postojeća Čehoslovačka donijela je dalekosežni zakon o lustraciji. Njemačka, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Bugarska i baltičke zemlje također su postupno donosile propise o dekomunizaciji. *Od 12 bivših komunističkih zemalja u EU samo Hrvatska, Slovenija i Slovačka nisu uspjele donijeti takav zakon.* Znakovito za europskounijsku zemlju Hrvatsku koja je supotpisnica rezolucija o osudi totalističkih režima!

U praksi se pak većina propisa pokazala neučinkovitom. Stalno se radilo samo o tajnim doušnicima državne sigurnosti, dok su stranački dužnosnici ostajali zanemareni. Do dokaza je bilo teško doći jer su mnogi inkriminirajući akti uništeni ili bili nedostupni. I na kraju, ali ne i najmanje važno, novi ustavni sudovi su se pokazali kao kočnica, koja je zaobilazila zakone o lustraciji. Povrh svega, jedva je bilo propisa koji bi inkriminiranim dužnosnicima zabranjivali obnašanje vodećih funkcija.

Smjena elita je najviše uspjela u Češkoj. Zakon br. 451 iz 1991. isključio je s visokih položaja ne samo bivše zaposlenike Službe državne sigurnosti, već i više partitske dužnosnike (od kotarskog sekretara navise) kao i bivše pripadnike narodne milicije. Samo do 2002. godine nadležno Ministarstvo unutarnjih poslova izdalo je 365.000 „potvrda o lustraciji“ i zabranjalo gotovo 11.000 osoba pristup službama koje su zakonom propisane. Na stranicama *Instituta za proučavanje totalitarnih režima* do danas se može provjeriti je li određena osoba radila za češku tajnu službu.

Razdragni predsjednik hrvatske države okružen simbolima jugoslavenskih komunističkih pionira

I u Istočnoj Njemačkoj (DDR) došlo je do brojnih provjera članova i suradnika Stasija (STASI = *Staatssicherheitsdienst* – služba državne sigurnosti). Međutim, za razliku od Češke one nisu bile ni obvezne niti automatski povezane sa sankcijama. Članove Bundestaga moglo se protiv njihove volje „lustrirati“ samo ako je postojala konkretna sumnja. Funkcije u SED-u (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands* = *Socijalistička jedinstvena stranka Njemačke*) bile su potpuno zanemarene. Prema sporazumu o ujedinjenju iz 1990. zaposlenici s duševnim i tjelesnim opterećenjem mogli su dobiti otkaz samo ako je radni odnos bio „neprihvatljiv“. To je objašnjenje zašto je Njemačka dosegla rekordan broj od gotovo 2,3 milijuna provjera kod Stasija, ali je više od polovice od oko 28.000 državnih službenika, koji su nekoć radili za Stasi, i dalje ostalo zaposleno.

U drugim se zemljama u početku radilo, ako uopće, samo o lustraciji parlamentara. Prvo je 1991. Litva odlučila svoje parlamentarne zastupnike provjeriti, a bivše agente KGB-a (KGB = *Komitet Gosudarstvennoj Besopasnosti* = *sovjetska vanjskopolitička tajna služba*), trebalo je isključiti. Iako je bilo pet osumnjičenih, nije bilo isključenja zbog oskudnih dokaza. Godine 1993. Latvija je zahtijevala od svih parlamentarnih kandidata izjavu da nisu radili za KGB. Dvije godine kasnije, Estonija je slijedila primjer, te su i drugi kandidati za javne službe morali dati takvu izjavu. Ali budući da nije bilo jasno na koji će se način provjeravati informa-

cije, mandat je uskraćen samo jednom kandidatu.

U strahu od ruske infiltracije, Estonija je k tome 1995. godine donijela zakon prema kojem se svi bivši agenti KGB-a obvezuju vlastima se prijaviti ili će njihova imena biti objavljena u Službenim novinama. Na to se javilo više od 1100 ljudi, dok ih je više od 600 javno prozvano. Godine 1999. Litva je donijela sličan zakon, ali ovaj put s prijetnjom otkaza zbog prekršaja. Kao rezultat toga 1600 ljudi se prijavilo, dok ih je 29 svoju prošlost prešutjelo. Godine 2012. Istraživački centar za genocid i otpor u Litvi stavio je na internet prava imena i nadimke svih 2000 agenata KGB-a koji su do tada bili poznati.

I Mađarska je 1994. donijela zakon o lustraciji. Kao i u Češkoj, ne samo parlamentarni zastupnici već i visoki predstavnici izvršne vlasti trebaju biti provjereni, ali samo zbog suradnje s unutarnjom tajnom policijom. Budu li suradnici, treba zatražiti da daju ostavke, inače slučaj se objavljuje. Međutim, ni premijer **Gyula Horn** niti njegov nasljednik **Peter Medgyessy**, koji je ispunjavao kriterije postavljene zakonom, nisu razmišljali o ostavci. Godine 2005. provjera je konačno obustavljena. Godine 2014., pod **Viktorom Orbanom**, bivši zaposlenik tajne policije s punim radnim vremenom postao je državni tajnikom.

Još 1992. poljski je parlament donio odluku da vlada treba objaviti imena bivših zaposlenika tajne službe na visokim političkim funkcijama. Međutim, Ustavni sud je to zabranio. Zatim je 1997. stupio na snagu zakon prema kojem se oko 20.000

službenika obvezalo pod prisegom izjaviti jesu li radili za tajnu policiju. Tko je pri tom lagao, tome je sud mogao zabraniti obnašanje javne službe deset godina.

U praksi se to, naravno, rijetko događalo jer je to bilo teško dokazati zbog uništenja velikog broja akata. Godine 2007., kada je PiS uvelike proširio krug ljudi koje je trebalo provjeravati, Ustavni sud je srušio novi zakon i postavio tako visoke zakonske zapreke da je lustracija potpuno onemogućena. Samo je u tajnoj službi došlo do sveobuhvatne razmjene osoblja: primljeno je „samo“ 4000 od prvobitnih 24 000 zaposlenika.

Godine 1999. Rumunjska je također usvojila zakon o lustraciji. Kao i u Poljskoj, zahtijevalo se od brojnih dužnosnika da se izjasne jesu li radili za tajnu policiju. Nacionalno vijeće za proučavanje arhiva Securitatee (CNSAS) trebalo je pregledati podatke i izdati „potvrdu o nedvojbenosti“ potrebnu za obnašanje javne dužnosti. No budući da je rumunjsko Ministarstvo unutarnjih poslova akte objavilo tek niz godina kasnije, mnoge provjere su izgubile svrhu. Tijekom jednog desetljeća provjero je više od 50.000 ljudi, ali samo 495 ih je klasificirano kao bivši zaposlenici Securitatea. Čak su i visoki političari poput predsjednika **Traiana Basescua** ili ministrike kulture **Mone Musca** dugo ostali neotkriveni. Pokušaj da se bivšim dužnosnicima zakonom zabrani obnašanje visokih dužnosti konačno je propao 2012. na Ustavnom sudu.

Konačno, tu je i Bugarska, koja je bila posljednja zemlja koja je 2006. donijela zakon o provjeri tajne službe. Tada je komisija otkrila da je 129 bivših zaposlenika tajne službe pripadalo parlamentu od 1989. godine. Comdos – upravno tijelo osnovano za ovaj slučaj – još uvijek provjerava brojne dužnosnike za prethodne aktivnosti tajne službe i objavljuje rezultate na internetu. Na primjer, 2010. pokazalo se da je više od 30 vršitelja dužnosti veleposlanika i 11 od 15 mitropolita Bugarske pravoslavne crkve radilo za tajnu službu. Ta otkrića nisu imala posljedice jer zakon ne predviđa sankcije. Diplomate je imenovao tadašnji predsjednik **Georgi Parvanov**, koji je i sam radio za tajnu službu.

Ivo Josipović: lijepo stoje kapa i bluza jugoslavenskih partizana

Ukrajina i dekomunizacija

Za razliku članica EU, Ukrajina se itekako suočila s problemom dekomunizacije što je „motiviralo“ **Putina** da vojnom agresijom suzbije taj za njega osobno bolni proces i zemlju „denacificira“. O sučeljavanju s komunističkim totalitarizmom je već spomenuti autor Hubertus Knabe objavio pregledan članak u *NZZ*, 18. kolovoza 2022., str. 31, iz kojega prenosimo najvažnije podatke.

U Ukrajini je 1991. komunistička partija zabranjena, a njezina imovina nacionalizirana. Ali s predsjednicima **Leonidom Kravčukom** i **Leonidom Kučmom**, država je isprva ostala u rukama bivših visokih sovjetskih dužnosnika. To se promijenilo nakon Narančaste revolucije. Pod predsjednikom **Viktorom Juščenkom**, koji je došao na dužnost nakon prosvjeda 2005., suočavanje s komunističkim zločinima postalo je središnjom temom politike.

Ukrajinski parlament je 2006. godine osudio **Staljinovo** kažnjavanje Ukrajinača glađu kao genocid i zatražio da se oda počast najmanje 3,5 milijuna žrtava Holodomora. Ukrajinski institut nacionalnog sjećanja (UINP) osnovan je kao središnja agencija za istraživanje gladi i političke represije u Ukrajini.

Godine 2006. Juščenko je kao prvi predsjednik Ukrajine naznačio godišnjoj komemoraciji u Bikivniji, gdje leže ostaci do 130.000 ljudi koje je strijeljala sovjetska tajna policija NKVD. U Kijevu je 2008. godine otvoren Nacionalni muzej genocida u Holodomoru. Godinu dana ka-

sniye, Juščenko je proglašio muzej zatvora Lontsky u Lavovu – popriše još jednog masovnog ubojstva sa strane NKVD-a – nacionalnim mjestom sjećanja.

U 2010. godini je ovaj dalekosežni način suočavanja prestao. Proruski političar **Viktor Janukovič** postao je predsjednikom zbog neslaganja političkih snaga koje su bile zapadnjački orijentirane. Raspustio je UINP i zamijenio ga čisto znanstvenom institucijom. Ukrajinska tajna služba SBU – nasljednica sovjetskog KGB-a – zaplijenila je razne dokumente iz muzeja Lontsky i optužila njegovog ravnatelja za „odavanje tajne“.

Masovni prosvjedi na Euromaidanu potaknuli su drugi, dublji val sučeljavanja. U 2014., nakon prijevremenih predsjedničkih izbora na kojima je pobijedio oporbeni kandidat **Petro Porošenko**, ukrajinski parlament donio je zakon „za čišćenje vladina aparata“. Zakon nije bio usmјeren samo na uklanjanje bivših komunističkih dužnosnika i djelatnika tajnih službi iz državnog aparata. Najviši dužnosnici lojalni Janukoviču i korumpirani državni službenici također su trebali biti otpušteni kao i sudci koji su izrekli kazne pristašama Euromaidana.

U Ukrajini je potom provjereno oko 300.000 službenika. Lustracijsko vijeće od dvanaest članova nadgledalo je pravilnu provedbu, a Ministarstvo pravosuđa vodilo je evidenciju o rezultatima. Sama prijetnja provjerom prouzročila je ostavke tisuća državnih dužnosnika i zaposlenika tajnih službi.

Formalno su smijenjeni posebno bivši Janukovičevi dužnosnici – ukupno gotovo tisuću ljudi. Za 15 posto otkaza odlučujuća je bila nejasnoća oko imovinskih odnosa, a za 5 posto komunistička prošlost. Tajna služba SBU otpustila je samo 58 zaposlenika. Kod sudaca se osoblje počelo mijenjati tek kad je novi zakon propisao da se moraju ponovno natjecati i objaviti svoje imovinsko stanje.

Godine 2014. pod Porošenkom je UINP ponovno postao središnje izvršno tijelo Vlade. Njegove su dužnosti sada uključivale spomen na poginule u ratu sa separatistima. S druge strane nije se predvidjelo suočavanje sa zločinima ukrajinskih nacionalista niti odavanje počasti židovskim i poljskim žrtvama iz vremena njemačke okupacije.

U 2015. parlament je donio još četiri zakona o dekomunizaciji. Ukrajinski pokret za neovisnost, demoniziran u sovjetsko vrijeme, službeno je rehabilitiran. Za razliku od Rusije, državno sjećanje na Drugi svjetski rat sada je uključivalo i godine od 1939. do 1941., kada su Hitler i Staljin međusobno podijelili istočnu Europu. Daljnijim zakonom omogućen je pristup dokumentima komunističkih represivnih tijela kojima je sada upravljao UINP.

No, najveći utjecaj imao je zakon o zabrani totalitarne propagande. Ne samo da su zabranjeni svi simboli nacional-socijalizma, SSSR-a i Komunističke partije, već i slike, spomenici i natpisi njima posvećeni – osim ako se nisu odnosili na otpor njemačkoj okupaciji. Sveprisutna komunistička propaganda u imenima ukrajinskih gradova, sela i ulica proglašena je ilegalnom. Za njihovo preimenovanje prvenstveno su bile odgovorne komune, a UINP im je davao preporuke.

Gdje je Hrvatska?

Osim Češke, nigdje u bivšemu istočnom bloku nije bilo dekomunizacije usporedivе s denacifikacijom nakon 1945. godine. Jedan od razloga za to je taj što komunističke diktature nisu dopuštale neovisno civilno društvo iz kojeg bi se mogla regutirati protuelita. Ni oporbeni pokreti, u kojima su komunistički otpadnici često igrali važnu ulogu, nisu imali koncept za promjene elita. Pitanje je ubrzo postalo predmetom spora među političkim stran-

kama. Također nije bilo potpore međunarodnih organizacija poput UN-a ili EU-a u svezi s ovim pitanjem. Zapravo, većina bivših totalitarističkih stranaka ubrzo je primljena u obitelj europske socijaldemokracije. Novi konzervativizam u istočnoj Europi i skepticizam prema EU također imaju veze s ovim povijesnim iskustvom prijelaza iz diktature u demokraciju.

U Hrvatskoj se do danas nije pojavio sposoban državnik koji bi svojom reformskom politikom oslobođio ljudi od komunističke propagande, od nužnosti laganja, od trajne prisile licemjerja i lojalnosti. Nitko nije uspio vratiti ljudima jezik i otvoriti put da sloboda više ne bude vlasništvo stotinjak stranačkih danguba umjesto svih državljana. U Hrvatskoj ne samo da se nije osudio totalitarizam, već se on slavi kao u stara vremena. O trošku državnog proračuna u hrvatskoj državi se na komunističkim *dernecima* slave zločini počinjeni nad hrvatskim narodom. To otkriva licemjerje hrvatskih vladara ne samo prema vlastitom narodu, nego i prema EU koja je svojim rezolucijama osudila oba europska totalitarizma 20. stoljeća.

Samozavaravanje u Hrvatskoj nikad nije bilo zabranjeno jer je bilo korisno za preživljavanje, ali svaki put kad bi ga se htjelo odreći, skupo je to stajalo. Ta potreba za samozavaravanjem je trajna osveta hrvatskoj državi i svima onima koji su je izborili i još uvijek imaju snage boriti se za nju. U svojoj knjizi „Lijepa naša“ zapisu **Josip Horvat** 1931. godine da „grijesi prema rođenoj grudi, grijesi, koje je svaki od nas počinio, javljaju se kao aveti, a kao najveći grijeh osjećamo u tom čudesnom otkriću – nepoznavanje domovine“! Budimo još koretniji i konkretniji: radi se o čistoj izdaji zemlje i naroda!

Kad ćemo dočekati jednoga hrvatskog vladara koji će nakon svoga mandata moći uputiti riječi narodu poput negdašnjeg švicarskog člana Vlade **Pascala Couchedepina**: „Našim potomcima ostavljamo netaknutu državu sa zdravim financijama. Institucije se poštuju. Infrastrukturu samo izgradili na razini koja je gotovo jedinstvena u svijetu. Ako ipak uspijemo stabilizirati sustave socijalne skrbi koje smo uspostavili nakon završetka Drugog svjetskog rata, onda ćemo budućim generacijama ostaviti dobro naslijede.“

PUBLIKACIJE KOJE SE MOGU NABAVITI U HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA (Zagreb, Masarykova 22/IV, srijedom od 9 do 13 sati)

POLITIČKI ZATVORENIK 2009.-2013. - brojevi 202-255 na CD-u s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	25 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2006.-2008. - svi brojevi časopisa (166-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	25 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-2008. - svi brojevi časopisa (1-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 4 CD-a	200 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2003.-2005. - svi brojevi časopisa (brojevi 130-165) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja (staro izdanje) - 1 CD	30 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-1997. i 1998.-2002. - svi brojevi časopisa (brojevi 1-129) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 2 CD-a	60 kn
Ivo BELOKOSIĆ: Svećenik matični broj St. Grad. 2019, HDPZ Podružnica Dubrovnik, 2002.	80 kn
Kaja PEREKOVIĆ: Naše robijanje, RINAZ Rijeka, HDPZ Zagreb, 2004.	150 kn
Skupina autora: Hrvatske žene u okovima i pjesmi, Riječki nakladni zavod Rijeka, 1997.	80 kn
Bruno ZORIĆ: Svjetlo i sjene (pjesme), HDPZ Podružnica Žadar, 2000.	40 kn
Slavko MILETIĆ: Za dostojanstvo i slobodu, HDPZ Mostar, 2006.	80 kn
Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugog svjetskog rata i porača u Karlovačkoj županiji, Izd. HDPZ - Podružnica Karlovac, 2007., tvrdi uvez, 450 str.	140 kn
Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraču, Izd. HDPZ - Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, 2007., tvrdi uvez	150 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: Dr. Niko Koprivica gradonačelnik Dubrovnika, žrtva i mučenik sa Dakse, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, 2009., 72 str.	50 kn
Mijo JURIĆ: Osamnaesto proljeće (Uspomene na godine tamnovanja), HKD sv. Jeronima, Zagreb, 2009., tvrdi uvez, 312 str.	100 kn
Prilozi za povijest Domovinskog rata u Đakovu i Đakovštini, prir. Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Maja Majbaum i Sanja Rogoz-Šola, izd. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i HDPZ Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 528 stranica	150 kn
Žrtve Drugoga svjetskog rata, porača i Domovinskog rata na području župa Dobretići, Jajce, Koričani, Ključ, Liskovica, Podmilače i Varcar Vakuf – Mrkonjić Grad, prir. Ivo Tubanović, Stipo Pilić, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crmoja, Zdravko Žunić i Branko Bungić, izd. 2B multimediaPrint, Nova Bila, 456 stranica, tvrdi uvez	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Stara Gradiška: mučilište i gubilište hrvatskih političkih zatvorenika, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, broširano, 302 str.	100 kn
Božidar Božo KOVAČEVIĆ: Križni put dugačak pet godina 1945.–1950. (Svjedočenje o vremenu), HDPZ - Podružnica Karlovac, broširano, 103 str.	40 kn
Slavko RADIČEVIĆ: Tri za dvadesetog stoljeća na tlu Hrvatske, Vlastita naklada – sunakladnici; HDPZ i HDPZ Podružnica Rijeka 2010., tvrdi uvez, 351 str.	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Lepoglava, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika, drugo, dop. i proš. izdanje, HDPZ, Dubrovnik, 2010., broširano, 304 str.	100 kn
Mato LUKAČEVIĆ: „Trnava i okolica u prošlosti i sadašnjosti“, Matica Hrvatska - Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 408 str.	100 kn
Damir BOROVČAK: „GOVDANSKO, Hrvatsko velejunaštvo bez svjetskog uzora“, Zagreb 2012.	120 kn
DVD Huda Jama - Rudnik Barbara - komunistički zločin 1945.	20 kn
Mara ČOVIĆ: Sjećanje – Svjedočenje. Rijeka, Riječki nakladni zavod, 1996, 111 str.	40 kn
Branimir DONAT: Društvo žrtvovanih hrvatskih pjesnika, Zagreb, Dora Krupičeva, 358 str.	100 kn
Andrija Radoslav GLAVAŠ: Hrvatska književnost i duhovnost, Zagreb, Dora Krupičeva, 1999., 442 str., tvrdi uvez	100 kn
Jeronim KORNER: Pjesme duhovnika, Zagreb, Dora Krupičeva, 1998., 328 str., tvrdi uvez	80 kn
Tomislav DRŽIĆ: Hladne je v peklu, vlastita naklada, Zagreb, 2009.	20 kn
Monografija MACELJ 1945. , po promotivnoj cijeni	200 kn

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA JE ZABRINUTA!

Kad su prije tridesetak godina pobunjeni Srbi balvanima i kamenim gromadama prekinuli cestovni i željeznički promet prema moru, slušajući kao i dan-danas središnji Dnevnik HRT-a, upamlio sam kako je *Međunarodna Zajednica* zbog tih događaja izrazila zabrinutost. Pomislih tada, znači nismo sami, napušteni: i u svijetu se prati što se to događa u Hrvatskoj i to sa zabrinutošću.

Ali uskoro postavljači barikada nisu bili zadovoljni prekidom prometa, pa su zapucali na vozila i prolaznike, osobito na one koji su pokušali ukloniti prepreke. Čim je u regulaciju prometa uključeno vatreno oružje, pale su prve žrtve, nakon čega je *Međunarodna Zajednica* izrazila veliku zabrinutost, štoviše, uveli su nam embargo na uvoz oružja, što doslovno znači – oduzimanje prava na samoobranu.

To je bilo vrijeme kada su glasnogovornici *Međunarodne Zajednice* urbi et orbi naglašavali da su za održanje i opstanak Jugoslavije, čime su dali poticaj Miloševiću, ali isto tako raznim „đeneralima“ poput Kadjevića, Adžića, Broveta koji su tu zamisao provodili u djelo oružjem, čineći zločine kakvi u Europi nisu zabilježeni od porača Drugoga svjetskog rata.

Kako se iz dana u dan broj potpuno nevinih žrtava povećavao, a bio blokiran i onesposobljen dobar dio cestovne, željezničke i vodoopskrbne infrastrukture uz ogromnu materijalnu štetu, očekivao sam od te *Međunarodne Zajednice* konkretnu pomoć, a ne samo verbalnu zabrinutost. Dakle, ta imaginarna svjetska institucija, bez adrese da bi joj se moglo pisati, razočarala me, a kako i ne bi, kad su sljedećih godina naši ljudi masovno ginuli, iseljavali se bježeći od pogibelji.

Država Hrvatska pod budnim okom zabrinute *Međunarodne Zajednice* od 1991. do 1995. ostala je bez 10 % stanovnika, izgubila 1/3 svoje površine, a izravna šteta pričinjena ratnim razaranjem procijenjena je na 200 milijardi USD.

Tih dugih ratnih godina *Međunarodna Zajednica* je i dalje bila veoma zabrinuta, ali ne i neutješna; naime prepostavljam, da su svjetski političari koji su se tih godi-

Piše:

Alfred OBRANIĆ

na izredali ipak našli utjehu u veoma solidnoj finansijskoj naknadi.

S pojmom *Međunarodna Zajednica* susreću se narodi i države na kriznim područjima, kao na pr. zemlje bivše komunističke Jugoslavije u raspadanju.

Dogovor o mirnom razlazu nije bio moguć, jer je Srbija htjela iskoristiti raspad Jugoslavije, postati Velika Srbija i na račun toga prisvojiti dijelove svih susjednih država bivše zajedničke države. I sada se pojavljuje *Medunarodna Zajednica* kao mudri neovisni arbitar, čiji predstavnici predlažu planove koji bi trebali biti prihvativi za sve strane. Srbija uglavnom odbija sva ponuđena rješenja, koja nisu uskladena sa zamišljenom granicom Virovitica – Karlovac – Karlobag. I tako se izmjenjuju razni visoki predstavnici *Međunarodne Zajednice* s astronomskim plaćama, bez ikakva rezultata, možda čak i namjerno, jer interes im je bio da kriza što dulje traje dok su na tom položaju – pa i lordovi su samo ljudi, zar ne?

Trajalo je to tako dugo dok predsjednik Tuđman nije shvatio, da ćemo uz tako veliku zabrinutost *Međunarodne Zajednice* ostati bez ljudi i bez zemlje, te da nam nitko iz *Međunarodne Zajednice* ne će pomoći pobjediti osvajača, koji je zamislio granicu između Srbije i Hrvatske na liniji Virovitica – Karlovac – Karlobag, što podrazumijeva da će Festival klapa biti u Dračevu, a Prva truba Dragačeva u Omišu.

Stvorivši u kratkom roku vlastitu vojsku i dobro opremljenu policiju Hrvatska je prije Oluje poduzela nekoliko oslobođalačkih akcija (Medački džep, Maslenica, Bljesak) protiv volje *Međunarodne Zajednice*, pa zato nije bilo ni suglasnosti za Oluju. *Međunarodna Zajednica* nije odobravala Oluju, oni bi nastavili beskorisno sastančiti po europskim hotelima i dvorcima i tako vjerojatno do današnjeg dana, a granice Republike Hrvatske mogli bi vidjeti sa zvonika zagrebačke katedrale.

Kada smo u Oluji oslobođili okupirani dio Hrvatske i pobijedili do tada „nepobjedivu Titovu JNA“, *Međunarodna Zajednica* je opet izrazila zabrinutost, jer su dojučerašnji okupatori bježali „ko zečevi“ (posuđeno od Miloševića) prema Beogradu.

Svih tih godina *Međunarodnu Zajednicu* predstavlja je netko od poznatih, isluženih svjetskih političara, pa tako iz te plejade pamtim lorda Carringtona (bio je još u vlasti Winstona Churchilla), koji je premio prvo rješenje jugoslavenske krize, prema kojem bi Jugoslaviju trebalo reorganizirati u labavi savez neovisnih država,

Lord Carrington

Autor: Dutch National Archives / Izvor:
<https://www.nationaalarchief.nl/en>

što za Srbiju nije bilo prihvativivo pa je lordov plan odbacila. Bilo je to u jesen 1991., velikosrpska agresija u punom zamahu, pa su Milošević i JNA pustili lorda da teoretičira, a oni su se posvetili osvajanju kako bi čim prije stigli do Zagreba.

No, budući da je postalo sasvim izvjesno da će velikosrpska soldateska proširiti rat i na Bosnu i Hercegovinu, *Međunarodna Zajednica* je na trenutak zaboravila na Hrvatsku i nastojala sprječiti rat u Bosni i Hercegovini, pa je dvojac lord Carrington – Cutileiro (portugalski veleposlanik) u proljeće 1992. pripremio plan koji je ovog puta odbacio Alija Izetbegović. Nakon što se rat rasplamsao i u Bosni i

Hercegovini, početkom 1993. pojavljuju se novi projektanti **Vance i Owen** s planom za prestanak rata, no kao i svi pretodni planovi i ovaj je odbačen, ovog puta nije ga prihvatile srpska strana, Republika Srpska. Iste godine novi plan priredili su lord Owen i **Thorvald Stoltenberg**, dvojac, koji se najdulje održao na sceni, a odgovor na to možda leži u diskretnoj informaciji koja je u ono vrijeme objavljena, da ti simpatični isluženi političari zarađuju po milijun dolara godišnje za izradu planova od kojih ni jedan nije prihvaćen.

Usljedio je Washingtonski sporazum 1994. kojim je završen bošnjačko-hrvatski sukob i dogovoren unutarnji ustroj Federacije Bosne i Hercegovine koju čine županije kao federalne jedinice. Nakon Oluje i uspješnih vojnih akcija HVO-a i Armije BiH, agresor je doživio potpuni poraz u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, čime je okončan krvavi petogodišnji rat i sklopljen poznati Daytonski sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Sastavni dio Daytonskega sporazuma jest i Ustav temeljem kojega bi trebala funkcionirati današnja Bosna i Hercegovina.

Temeljna odredba Daytonskega sporazuma su prava triju konstitutivnih naroda, a naročito su bitna prilikom svih izbora, prilikom kojih se to temeljno pravo mora održavati, a ne kao sada da jedan konstitutivni narod bira predstavnike drugoga konstitutivnog naroda. Tijekom proteklih godina Daytonski sporazum se tumačio na različite načine i to uglavnom na štetu Hrvata kao najmalobrojnijeg naroda. Kako je od donošenja sporazuma do danas, Ured visokog predstavnika (OHR) jedini ovlašteni tumač Daytonskog sporazuma, na njemu je sva odgovornost za propuste i eventualno namjerno učinjenu štetu za bilo koji od konstitutivnih naroda. Pa prođimo kronološki i prisjetimo se što su dobrog dosadašnji visoki predstavnici priredili narodima u Bosni i Hercegovini.

Carl Bildt, bivši švedski premijer, bio je prvi visoki predstavnik od 1995. do 1997. Našoj javnosti predstavio se uoči Oluje, kada je tražio vojnu intervenciju NATO-a, kako bi se očuvala SAO Krajina, podržavao je Slobodana Miloševića i nazivao ga „dobrim dečkom“, hvalio je **Biljanu Plavšić** kao mirotvorku u Bosni i Hercegovini. Poslije Oluje tražio je da se Tuđmana optuži zbog zločina počinjenih

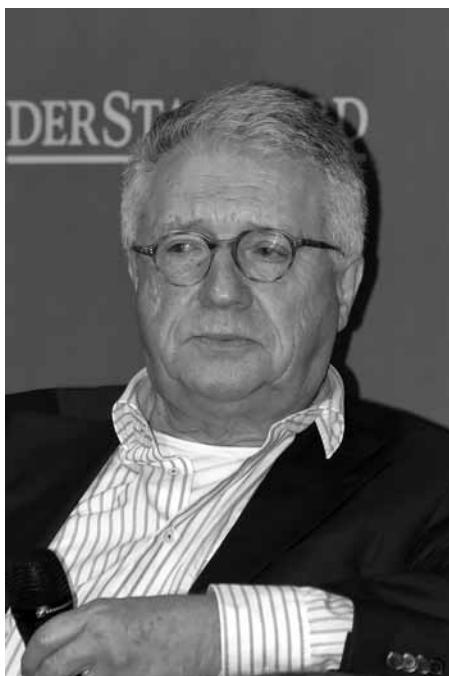
u Oluji i tzv. protjerivanje Srba. I što se od tako visokog predstavnika može očekivati: ništa dobra. Za *Međunarodnu Zagradnicu* koja ga je postavila – sramota, ali ima još jedan ljudski detalj izvan bilo kakve politike. Naime, dopala mu se naša obala, pa je kupio kuću na Korčuli i „zaboravio“ platiti i plaćati porez. U Hrvatskoj kao neuređenoj državi to bi prošlo „ispod rada“, ali švedskim poreznicima nije. Dakle, pao je na ispit u političar i kao čovjek, opet potvrda kako je to neodvojivo.

Carlos Westendorp, bivši ministar vanjskih poslova Španjolske, upravljao je Bosnom i Hercegovinom 1997.-1999. veoma diskretno, tako da se ga danas više nitko ne sjeća. No, ostavio je tragove koji su vidljivi još i danas – zastavu i jedinstvenu valutu BiH.

Wolfgang Petritsch, koruški Slovenac i bivši veleposlanik Austrije u Beogradu, bio je visoki povjerenik 1999.-2002. Čitavim nizom amandmana tijekom tri godine proveo je proces dekonstituiranja Hrvata. Kršeći temeljne odredbe Daytonskega sporazuma na štetu Hrvata, jačao je položaj Bošnjaka u Federaciji BiH, te na taj način pretvorio hrvatsko-bošnjačku federaciju u entitet s bošnjačkom dominacijom i ustavnopravnom diskriminacijom Hrvata. Za Hrvate u BiH bilo je to najštetnije razdoblje, koje se do danas pokušava ispraviti. Mislim da se u Petritschevu slučaju ne radi o propustu već o namjeri po uzoru na popa Korošca.

Paddy Ashdown, britanski mornarički časnik i političar iz redova Liberalne stranke, proveo je na dužnosti visokog predstavnika od 2002. do 2006. Poznat kao poliglot, u mandatu visokog predstavnika u BiH pamte ga kao autora izmišljene Tuđmanove salvete, tobožnjeg dokaza o podjeli BiH između Tuđmana i Miloševića, te kao podlogu za tezu o agresiji Hrvatske na BiH. Ta podvala je raskrinkana, ali je toliko ponavljana u svim medijima, da je potvrđeno pravilo: „Ponovljena laž deset puta ostaje laž, ali ponovljena laž tisuću puta postaje istina“, koje se pripisuje **Josephu Goebbelsu**, nacističkom ministru zaduženom za propagandu, koji je to pravilo koristio veoma učinkovito.

Christian Schwarz-Schilling, bivši njemački ministar komunikacija u vladu **Helmuta Kohla**, bio je na dužnosti visokog predstavnika od 2006. do 2007., dakle

Wolfgang Petritsch

Autor: Bwag / Izvor: <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:Bwag>

najkraće od svih koji su se izredali u proteklih 27 godina. Šteta, jer prema stajalištu koja je zauzimao na početku deveđesetih, a isto tako i u novije vrijeme, kao da bolje od svih razumije stanje u BiH. Već kao ministar u Kohlovoj vlasti kritizirao je njemačku suzdržanost prema zbivanjima u BiH, što je pripisivao utjecaju liberala, osobito tadašnjeg ministra **Kinkela**.

„No, to nije ništa u odnosu na otvoreni cinizam s kojim su Pariz pod vodstvom **Francoisa Mitteranda** i London pod vodstvom **Johna Majora** sustavno promovirala

Paddy Ashdown

Autor Eric The Fish / Izvor: <https://www.flickr.com/photos/ericthefishking/8287952914>

li velikosrpsku politiku protjerivanja civila, služeći se paravanom tobožnjih pregovora“ – izjavio je tada Christian S. S. Smatrao je da je Dayton učinio BiH državom nemogućom za upravljanje, a *Međunarodna Zajednica* i danas radi iste pogreške kao 1992., kada je nijemo promatrala zbivanja na prostoru bivše Jugoslavije, iz čega proizlazi, da je i danas moguć novi rat u BiH. Prema vlastitoj ocjeni nije uspio na dužnosti visokog predstavnika, po čemu se bitno razlikuje od svih ostalih.

Miroslav Lajčak, bivši je slovački veleposlanik u Jugoslaviji, a nakon manda ta u BiH 2007.-2009. ministar vanjskih poslova Slovačke. Nije se baš proslavio poslom kojim se trebao baviti, pa stoga Wikipedia navodi kako se ističe između visokih predstavnika u BiH time, da tečno govori srpski. Odmah na početku manda ta bosanski Srbi proglašili su ga osobom godine, a dva tjedna kasnije isti naziv dodijelio mu je i bošnjački list *Dnevni avaz*. I to bi bilo sve vrijedno spomena.

Valentin Inzko, austrijski političar slovenskog podrijetla, kulturni izaslanik Austrije u Beogradu. Na jednoj od sjednica međunarodnoga Vijeća za provedbu mira u BiH predložio je, da se napravi „Katalog prava“ bosansko-hercegovačkih Hrvata. Čudno da takav eksperiment – katalogizirati nečija prava – nije prethodno provjerio u svojoj zemlji, Austriji! Uglavnom u svom dugom mandatu od 2009. do 2021. unazadio je bošnjačko-hrvatske odnose do neprepoznatljivosti.

Nastojao sam vam predstaviti sve visoke predstavnike, koji su temeljem Dayton skog sporazuma trebali unaprijediti upravljanje tek stvorenom državom nakon pet ratnih godina. Prema stanju kakvo je zatekao sadašnji visoki predstavnik **Christian Schmidt**, može se reći da njegovi prethodnici nisu uspjeli u misiji za koju su instalirani od Međunarodne zajednice. Izredalo se tako sedam visokih predstavnika, a Bosna i Hercegovina je danas čak manje funkcionalna država, nego prije 25 godina. Na visoke predstavnike i prateći aparat potrošeno je puno novca, a rezultat je jedna velika NULA.

To je *modus operandi* karakterističan za tijela Međunarodne zajednice, sjetite se našega **Nevena Mimice**: nije prošlo ni deset godina, kako je bio jedan od povjerenika EU, jasno s prihodima kakve već

uhodano imaju činovnici EU. Namjerno ne navodim čime se kao takav bavio, ali sumnjam da se ga još netko sjeća kao osobe, a o njegovim povjereničkim uradcima znaju valjda samo članovi uže obitelji. Slična je situacija s danas aktualnom potpredsjednicom Europske komisije – samo što je razlika između rezultata rada i visine osobnih prihoda još naglašenija.

Nažalost, *Međunarodna Zajednica* zbog toga i takvih nikad nije izrazila zabrinutost.

Na sceni je trenutno **Christian Schmidt**, bivši njemački ministar poljoprivrede i šuma. Prije dva mjeseca je najavio dopune Izbornoga zakona, zakona koji većinskim Bošnjacima ostavlja širok prostor za izborni inženjering, kako bi Hrvate praktički eliminirali iz vlasti u Federaciji BiH. Organizirani su prosvjedi, rulja je zaposjela i Ured visokog predstavnika, tražeći svoja „prava“, da Hrvatima biraju političke predstavnike. Simbol takve prakse je zloglasni **Željko Komšić**, poznatiji prema političko-umjetničkom pseudonimu **Sejdo Bajramović**, kojega Hrvatima biraju Bošnjaci, a on već godinama prema Hrvatima i Hrvatskoj širi otvoreni govor mržnje i tako nadmašuje svoje poslodavce u čijoj režiji je izabran.

Da je tako, odgovorna je *Međunarodna Zajednica*, koja dva i pol desetljeća tolerira govor mržnje prema Hrvatima, a u pojedinim ga situacijama čak i potiče. Nažalost, visoki predstavnik Christian Schmidt prepao se „ulice“ i privremeno odustao od najavljenih dopuna Izbornoga zakona. Isto tako ni jednom riječu nije spomenuo izbor za Predsjedništvo BiH i višegodišnju praksu po kojoj Bošnjaci biraju Hrvatima člana Predsjedništva (Sejdu!).

No, ako promotrimo politiku *Međunarodne Zajednice* od početka krize, može se reći, kako nisu primjećivali da su Hrvati spasili BiH od srpske agresije, suprotstavljajući se srbiziranoj JNA i različitim četničkim postrojbama, kao jedina organizirana snaga koja je u to vrijeme pružala otpor agresoru. Nadalje, rat je završen zahvaljujući pobjadama HVO-a, Armije BiH i potpore HV-a, a Srbi koji su zločinima očistili sjeverozapadnu Bosnu i Bosansku Posavinu od Hrvata i Bošnjaka dobiše za „nagradu“ od *Međunarodne Zajednice* 49% teritorija Bosne i Hercegovine. Srbi su tako dobili svoju državu tzv. Republiku Srpsku, a malobrojni Hrvati,

Christian Schmidt

Autor: European People's Party / Izvor: <https://www.flickr.com/photos/eppofficial/> 51554749990

opet uz blagoslov *Međunarodne Zajednice*, pridruženi su većinskim Bošnjacima, koji upravo dovršavaju proces etničkog čišćenja Hrvata.

Kako Međunarodnoj zajednici na početku krize nije bila jasna uloga Hrvata u BiH, tako i danas ne shvaćaju da su bosansko-hercegovački Hrvati ona tanka nit, koja još uvijek drži zemlju na okupu. Njihovim nestankom, nestat će i BiH o kojoj se godinama raspravlja, ali i na čijoj se nevolji dobro zarađuje. Nakon svega, može se slobodno reći, da ovog trenutka sudbina Hrvata u Bosni i Hercegovini ovisi o odluci visokog predstavnika Christiana Schmidta. O njegovojo odluci ovisi sudbina jednoga od tri konstitutivna naroda u toj nefunkcionalnoj državi.

Herr Schmidt može Hrvate potpuno isključiti iz upravljanja i tako ih prepustiti na milost i nemilost Bošnjaka, koji su se upravo ovih dana slikovito izrazili, kako će Hrvate potrpati u dva vagona i poslati u jednom smjeru, znači bez povratka. Ali Herr Schmidt može odlučiti i to, da će se predstojeći izbori održati u skladu s Daytonskim sporazumom – temeljnim dokumentom postojanja Bosne i Hercegovine, koji i Hrvatima jamči opstanak na svojim ognjištima, kao i izbor vlastitih odabranika u zajedničkom upravljanju državom.

NAŠ NUTARNJI SVIJET (54.)

BITI PAMETAN

Ima osoba za koje drugi kažu: „Jako je pametan!“. I sami pojedine u svome krugu smatramo pametnima, žene ili muškarce. Znaju puno, a ističu se sposobnošću da život i ljude razumiju dublje. Sami znaju da su pametni, no ne gnjave druge uvjeravajući ih u značenje vlastitih sposobnosti. I – rijetki su, nema ih puno!

No, što je to što pojedinu osobu čini pametnom?

Važna je inteligencija – sposobnost razumijevanja kompleksnijih suodnosa i sposobnost dobrog zaključivanja. Za inteligenciju se dugo govorilo da je najvećim dijelom urođena, što bi značilo da se pametnim postaje rođenjem. Zaista, promatramo li malu djecu, opažamo da pojedina uče brže i zaključuju logičnije, da su često i kreativnija, pa i smirenija, čak i obazrivija. No, danas se ipak sa sigurnošću zna da inteligencija nije nepromjenljiva osobina, da može rasti. Osobito raste sustavnijim učenjem, u međuvremenu je poznato da dobri školski sustavi razvijenih zemalja povisuju prosječnu inteligenciju cijelih naraštaja, i to čak i za oko tri IQ-a boda svakoga novog desetljeća.

Druga važna odlika pametnih je znanje, širina znanja. Pametni obično znaju o brojnim područjima, i to s osjećajem za bitno. I stvarnost vide u ukupnosti, vide sebe, druge ljude i cijeli svijet. Ali pri tome opažaju i pojedinosti, i to u nijansama. I znaju reći što misle, koristeći prikladne riječi.

Odlika pametnih je sigurno i sumnja. Pametan čovjek gotovo uvijek promisli, ne zaključuje na prvu, kako to čini većina ljudi zato što je brže i lakše te štedi resurse. Uključuje dakle sustav kritičkog razmišljanja, traži kontekstualno i alternativno, osobito kad je pojedini sadržaj u suprotnosti s njegovim vrijednostima. Ali vodi brigu i o granicama, zna da je radikalna skepsa loš pristup, da vodi u ponor.

Sljedeća važna odlika pametnih je duhovnost. Pametan čovjek razumije da je

Piše:

Maja RUNJE, prof.

krhak, prolazan. Zahvalan je za sretne trenutke koje je imao, i prihvata teška iskuštva kroz koja je morao proći. Suosjeća s drugim ljudima, pa baš i zato što zna da smo svi krhki. I poznato mu je da mnoge

stavljanja pitanja, i sposobnost slušanja, u razgovorima, svojstvo pametnih.

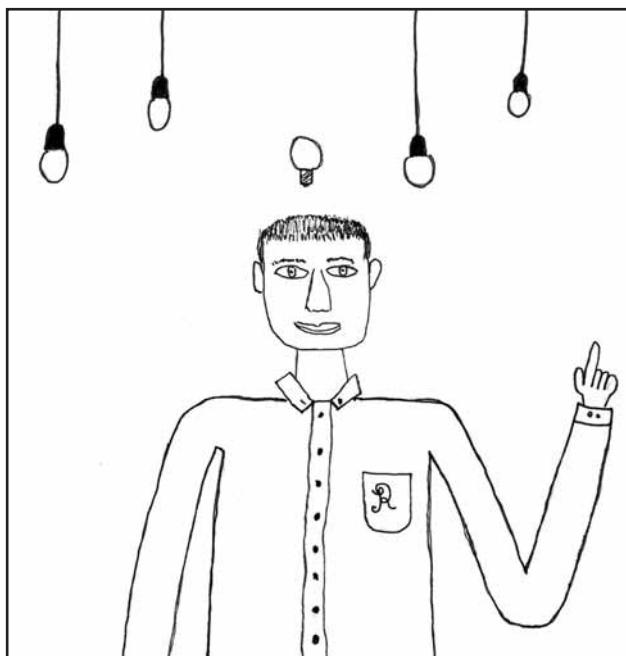
Inače, načelno, znamo, pitati i slušati je zaista plodonosno u gotovo svim ljudskim suodnosima – u odgoju djece, u braku, u poslu. Djeca koju se pita i sluša životno zadovoljstvo procjenjuju višim, muž i žena koji komuniciraju sretniji su, poduzetnici koji pitaju svoje zaposlenike imaju veće finansijske uspjehe. Naravno, pametan čovjek pita zainteresirano, pristojno, i na način da jača poziciju drugoga, a ne da ju, ne daj Bože, slabí.

Ali, čemu uopće služi biti pametan? Ispunjениjem i sretnijem životu! Pametan čovjek unaprjeđuje vlastitu egzistenciju i unaprjeđuje svijet. Blagoslovljen je! Nažalost, nismo svi iznimno pametni. Ali je moguće pokušavati napredovati, s niže prečke zakoračiti na prvu sljedeću.

Vjerujemo da bi i sutkinja Visokoga kaznenog suda Lana Petö Kujundžić mogla bolje da je pokušavaла ustrajnije, pa ne bi govorila (mislim) ovako: „Sami neki pisani materijali koje dobivamo ne garantiraju nam ono kakvu ćemo odluku donijeti. / Sigurno da jedna takva osoba koja je prije imala u neka-

kvim svojim prošlim vremenima nasilni čin, mora ići nekakvu razmišljanje da je to nekakav čimbenik koji nam govori da postoji određena opasnost. / Protočni sustavi su jedno povezivanje, mi ne ćemo napraviti što je u Nizozemskoj ili Velikoj Britaniji napravljeno prije dvadeset ili trideset godina, gdje jednim klikom dobijete sve podatke o određenoj osobi i možete dobiti itekako dobru procjenu o kakvoj osobi se radi.“ (HRT, Dnevnik 2, 31. kolovoza 2022., o suzbijanju obiteljskog nasilja).

Dakle, treba pokušati napredovati, može se napredovati. U tom smislu dobro je: vjerovati u vrhovni objedinjujući smisao, učiti, sreću tražiti u nutarnjem, voljeti ljude, prihvatiši što ne možemo promijeniti, biti marljiv, živjeti skromno, biti zahvalan, djelovati na dobro ljudi gdje god je moguće, držati se svojih idea. I u razgovorima – pitati i slušati!

Crtež: Stipan Runje

životne okolnosti ne možemo kontrolirati, i da je u perspektivi svakoga od nas smrt. Ali u budućnost gleda opušteno.

Bilo je i vrlo osebujnih ispitivanja o tome tko je pametan, sa zamisli da pametni komuniciraju drugačije od ostalih – da u razgovorima često postavljaju pitanja, drugoga pažljivo slušaju, traže istinski dodir s drugim čovjekom. Od ispitanika, studenata koji se međusobno nisu poznavali, tražilo se da započinju i vode razgovore. I zaista, oni koji su u testovima inteligencije imali iznimne rezultate, a bili i osobito uspješni u studiju, lakše su ostvarivali interakcije, te su u razgovorima – postavljali pitanja! I pažljivo su slušali sugovornika, da bolje razumiju, da razgovor zadobije na značenju. A drugi, većina među ispitanicima, komunikacijske prostore koristili su pretežito tako što su govorili o svojim doživljajima, o sebi, često o banalnome. I autori istraživanja su zaključili da je sposobnost po-

HRVATSKO VOJNO GROBLJE NA MIROGOJU: CIVILIZACIJSKI SUNOVVRAT MOŽEMO! UZ ASISTENCIJU SDP-a I BIJEG HDZ-a!

Tijekom Drugoga svjetskog rata, od 1941. do 1945. godine, na zagrebačkome Mirogoju, na dijelu groblja nedaleko od spomenika žrtvama Prvoga svjetskog rata, pokapani su hrvatski vojnici. Kao i svi drugi, i ti su grobovi bili uredno evidentirani, a na svakome je bio i spomenik istog oblika, križevi za katolike, nišani za muslimane.

Vicko Krstulović, ministar Federalne Države Hrvatske, donio je 6. srpnja 1945. zapovijed o preoravanju grobalja. Temeljem te zapovijedi preoran je i taj dio mirogojskoga groblja, na čijem je mjestu kasnije izrasla šuma. Groblje je označeno tek nakon obnove hrvatske države, postavljanjem skromnog spomenika.

Zahvaljujući sačuvanim nacrtima i popisima, sasvim precizno su poznata sva mjesta na kojima je bilo pokopano oko 550 ljudi, zahvaljujući čemu je moguće poprično vjerodostojno obnoviti to groblje.

Na inicijativu niza hrvatskih žrtvoslovnih udruga, među kojima je, dakako, i Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, aktualna Tomaševićeva gradska vlast predila je Ugovor o darovanju radova uređenja „Groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“ na gradskom groblju Mirogoj. Njime se žrtvoslovne udruge obvezuju osigurati novac i izvesti radove u skladu s prihvaćenim „Projektom uređenja groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“ od veljače 2021., koji je izrađen uz suglasnost nadležnih gradskih ureda i o trošku Grada Zagreba, a potom te radove darovati Gradu Zagrebu kako bi grobljanska uprava dalje održavala to groblje.

S obzirom na vrijednost predmetnih radova te na zakonsku odredbu da se nikoga ne može obdariti mimo njegove volje, Grad Zagreb odnosno gradonačelnik Grada Zagreba ne može prihvati to darovanje bez odluke Gradske skupštine.

Izbjegavajući uvrstiti točku o uređenju „Groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“ na dnevni red sjednice Gradske skupštine, aktualna je gradska vlast, usprkos obećanju da će realizirati načelni dogовор, tiho i uporno opstruirala realizaciju projekta.

Piše:

Dr. sc. Trpimir GOLUŽA

Zastupnik u Gradskoj skupštini
Grada Zagreba

Na poticaj predstavnika žrtvoslovnih udruga, u svojstvu gradskog zastupnika predložio sam Gradskoj skupštini prihvatanje inicijative za primanjem donacije u obliku radova na kompletном uređenju „Groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“ na gradskom groblju Mirogoj.

Bio je to pokušaj formaliziranja i ubrzavanja realizacije inicijative koju je ista institucija već bila prihvatile i za čiju je

Dr. Trpimir Goluža, zastupnik u zagrebačkoj Gradskoj skupštini

realizaciju osigurala novac još u „Bandićeve doba“, a koja je financijski eutanazirana dolaskom nove gradske vlasti.

Naime, Gradska skupština Grada Zagreba u aktualnom sazivu, u rujnu 2021. je donijela Izmjene Programa građenja komunalne infrastrukture na području Grada Zagreba u 2021. kojima su pretvodno odobrena sredstva za izradu tehničke dokumentacije za uređenje vojnog groblja, njegovo uređenje i nadzor radova uređenja u ukupnom iznosu od 650.000 kuna u potpunosti – ukinuta!

Zahvaljujući angažmanu žrtvoslovnih udruga i donacijama zainteresiranih pojedinaca osigurana su izvanproračunska sredstva koja su jamčila brzu i učinkovitu obnovu preoranoga hrvatskoga vojnoga groblja. Skupština je samo trebala dati zeleno svjetlo gradonačelniku za prihvatanje gotovo 2,5 milijuna kuna vrijedne donacije izražene u kompletnom uređenju „Groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“

Nije se, dakle, radilo o nikakvu izdatku, nego o pukome prihvatanju dara. Jer, time bi Grad Zagreb bez ikakvih troškova te organizacijskih i realizacijskih naporu i izazova dobio vjernu repliku „Hrvatskog vojnog groblja“ koje je jugokomunistička vlast uništila neposredno po završetku Drugoga svjetskog rata. Pokazao bi time da i djelom poštuje one što se često ponavlja kao fraza: da baš svatko ima pravo na grob i sjećanje.

Nažalost, vrijedna inicijativa koja bi Gradu Zagrebu donijela dodatnu povijesnu i civilizacijsku vrijednost, u Skupštini nije prihvaćena zbog ideološke ostršćenosti i isključivosti lijeve zagrebačke vladajuće koalicije MOŽEMO & SDP-a. Grad Zagreb je odbio primiti donaciju od 2,5 milijuna kuna!

Tako je, bez ikakve suvisle argumentacije, velikoj skupini ljudi uskraćeno temeljno ljudsko pravo. Pravo na obilježen grob.

Time je aktualna gradska vlast pokazala da selektivno pristupa zaštiti ljudskih prava i da uopće ne drži do općeljudskih, civilizacijskih vrijednosti.

A usporedbe radi, gradske su vlasti i grobljanska uprava davno dale suglasnost njemačkim udrugama da na tome istome, mirogojskom groblju obnove odnosno urede Njemačko vojno groblje, što su one i učinile. Njemačko vojno groblje nalazi se par stotina metara zapadnije od „Groblja hrvatskih vojnika 1941.–1945.“

Nitko razuman u tome ne vidi problem, a zanimljivo je da Nijemci sustavno po cijeloj Europi obnavljaju svoja vojna groblja iz Drugog svjetskog rata. Svagdje to uspijevaju napraviti bez ikakva otpora ili političkog skandala. Uspijevaju to i u Hrvatskoj,

PRIJEDLOG

Na temelju članka 41. točke 33. Statuta Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 23/16, 2/18, 23/18, 3/20, 3/21 i 11/21 - pročišćeni tekst), Gradska skupština Grada Zagreba, na _____ sjednici, _____ 2022., donijela je

ZAKLJUČAK

1. Dana 11. siječnja 2022. Gradu Zagrebu su se obratile žrtvoslovne udruge: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika; Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Žrtve za Hrvatsku Osijek; Hrvatski obredni zdrug Jazovka – krilo Đakovo, Udruga Bosansko-hercegovački Hrvati i Hrvatski domobran - Udruga ratnih veterana Hrvatske – Ogranak Osijek, s inicijativom za darovanje radova uređenja groblja hrvatskih vojnika 1941. – 1945. na gradskom groblju Mirogoj te sklapanje ugovora o darovanju radova kojim bi se regulirala međusobna prava i obveze. Za uređenje groblja hrvatskih vojnika 1941. – 1945. na gradskom groblju Mirogoj izrađen je, u veljači 2021., "Projekt uređenja groblja hrvatskih vojnika 1941. – 1945." (broj projekta TD: 1265/20). Žrtvoslovne udruge obvezuju se u cijelosti financirati izvođenje radova uređenja groblja, vrijednost kojih prema projektantskoj procjeni iznosi 2.400.000,00 kuna, bez PDV-a. Po završetku predmetnih radova i ishođenju svih potrebnih akata nadležnih tijela, žrtvoslovne udruge obvezuju se radove darovati u vlasništvo Grada Zagreba.

2. Gradska skupština Grada Zagreba poziva gradonačelnika Grada Zagreba da prihvati inicijativu iz točke 1. ovoga zaključka i na prvoj sljedećoj sjednici Gradske skupštine Grada Zagreba predloži donošenje Zaključka o davanju suglasnosti za prihvatanje inicijative žrtvoslovnih udruga za darovanje radova uređenja groblja hrvatskih vojnika 1941. – 1945. na gradskom groblju Mirogoj i sklapanje ugovora o darovanju radova.

3. Ovaj će zaključak biti objavljen u Službenom glasniku Grada Zagreba.

KLASA:

URBROJ:

Zagreb,

**PREDSJEDNIK GRADSKE
SKUPŠTINE**

Joško Klisović

Golužin tekst prijedloga zaključka koji je skupštinska većina odbila uvrstiti u dnevni red

zemlji u kojoj sami Hrvati takvo svoje pravo ne uspijevaju ostvariti! U današnjoj Hrvatskoj, kao što vidimo, nije moguće obnoviti Hrvatsko vojno groblje, čak ni onda kad to ne predstavlja nikakav trošak niti angažman za državnu ili lokalnu vlast!

Pravo na obilježen grob civilizacijska je vrijednost i osnovno ljudsko pravo definirano Ustavom Republike Hrvatske i brojnim međunarodnim konvencijama. A

zašto se mi u Hrvatskoj gotovo nikada ne uspijevamo maknuti iz ideoloških rovova, čak ni onda kad se određujemo o elementarnim civilizacijskim dosezima?!

A ima, nažalost, još nešto u cijeloj toj stvari, jer ni sada snijeg nije pao samo zato da pokrije brijeđ. Treba li, naime, posebno napominjati da su gradski zastupnici HDZ-a doslovno utekli iz Gradske skupštine kako se ne bi morali izjasniti

oko za njih očito prezahtjevnog pitanja: "Trebaju li svi ljudi imati pravo na obilježen grob i spokoj?".

Dok u isto vrijeme u Borovu Selu toleriraju spomen-obilježja dokazanih četničkih zločinaca iz Domovinskog rata, u Zagrebu bježe iz Gradske skupštine kad se određuju posthumna sudbina hrvatskih vojnika iz Drugoga svjetskog rata!

Može li jadnije?

MONOGRAFIJA O MIROGOJSKOM GROBLJU, PREORANOM 1945. GODINE

(Vladimir Geiger, Pero Šola, Marko Krznarić, *Groblje hrvatskih vojnika na Mirogoju, Zagreb, 1941.–1945. O uklanjanju u poraću 1945.–1946. grobalja i grobova „okupatora“ i „narodnih neprijatelja“ poginulih 1941.–1945. u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2022., 515 str. ilustr.*)

Nedavno je iz tiska izšla monografija o groblju hrvatskih vojnika na zagrebačkome Mirogoju koje su – kao i veliki broj drugih grobalja na području obnovljene jugoslavenske države – jugoslavenske komunističke vlasti preorale i uništile. Na ovim je stranicama o toj temi pisano više puta, a u nastavku donosimo predgovor knjizi koji je napisao Tomislav Jonjić te sažetak knjige autora Geiger, Šola, Krznarić.

*

Kroz sva razdoblja i sve civilizacije proteže se misao o smrti koja sve povrnavala, misao koju je Marko Aurelije sažeо u poznati aforizam: „Aleksandar Makedonski i njegov mazgar poslije smrti su postali jednaki.“

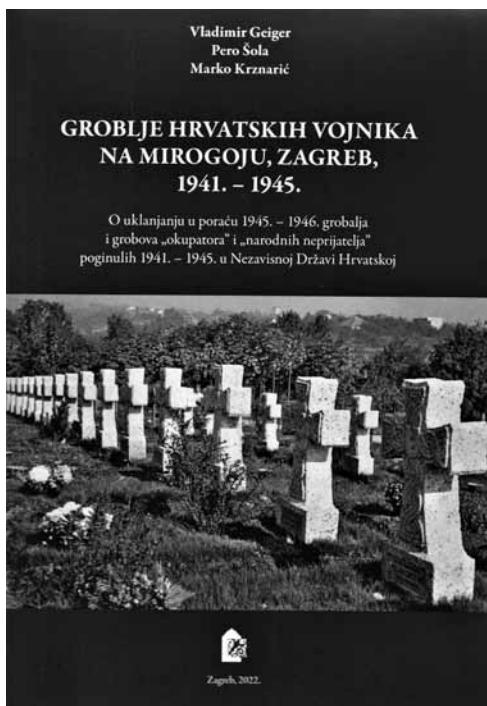
Premda su neki ljudi tada smatrani samo stvarima, pisci iz toga doba znali su da smrt stavlja točku ne samo na živote nego i na neprijateljstva, i da su u njoj izjednačeni svi: i kraljevi i robovi, i plemići i seljaci, i slobodni i neslobodni.

Iznimki je, doduše, bilo, ali na njih nailazimo razmjerne rijetko.

Stari vijek tako pamti – svjedoče nam o tome sačuvana književna djela antičkih klasika (Sofoklova Antigona iz 5. stoljeća prije Krista desetljećima je dio školske lektire, time i elementarne naobrazbe), kao i povjesne, pa i neke druge knjige Staroga zavjeta – slučajeve nepoštovanja i oskviranjivanja tjelesa vojnika poginulih na bojištu, ne samo usred boja nego i dugo nakon bitke, da bi se neprijatelja ponizilo, izbrisao svaki njegov trag ili, još više, zastrašilo, a svoje pristaše osokolilo i nadahnulo mržnjom, osjećajem koji se sma-

tra toliko potrebnim u svakome vojnog ili političkom pothvatu.

Usprkos tim brutalnim i mučnim primjerima, ipak je u svim civilizacijama došta rano i u raznim oblicima izgrađen kult poštovanja groba i pokojnika.

Europska je civilizacija u tome nesumnjivo prednjačila, pa su još u pretkršćansko vrijeme groblja smještana na birane lokacije i smatrana posvećenim mjestima, a pokopani poštovani možda i više nego što ih se poštovalo za života.

Hoteći naglasiti pjetet koji mrtvima pripada neovisno o religiji koja je prevladavala u društvu, za stare je Rimljane groblje postajalo *res religiosa*, posvećena stvar, dakle objekt izvan pravnoga prometa, ne pukim izborom mjesta namijenjena poka-

panju mrtvih i činom njegova religijskoga posvećenja, nego tek prvim ukopom.

Uslijed toga se i ono što će poslije biti nazvano *damnatio memoriae*, progon iz pamćenja odnosno zatiranje uspomene na osobito teška prijestupnika – što je, uostalom, bilo ograničeno na malobrojne, odnosno careve ili visoke državne i vojne dužnosnike – svodilo na uništavanje skulptura, reljefa ili natpisa u kojima su ti sadašnji izopćenici iz pamćenja bili ranije spomenuti i na proglašenje ništetnima nekih njihovih gradanskopravnih raspolaganja; no sam njihov grob u tom bi slučaju ostao u pravilu pošteden zahvata državnih vlasti, a samo rijetko bi sa spomenika bilo izgrebeno pokojnikovo ime. Sasvim su iznimni slučajevi u kojima bi se diralo u njegove zemne ostatke.

I u srednjovjekovnom je pravu grob uživao posebnu zaštitu: statuti europskih gradova i općina određivali su teške kazne za njegove oskvrnitelje i pljačkaše, a društvena je osuda bila još teža.

Budući da su te norme imale snažno uporište u općeprihvaćenome moralnom shvaćanju i običajnom pravu, moderno je europsko pravo nastavilo njegovati tu tradiciju, slijedom čega su na vrlo sličan način grobove i groblja štitili zakonici doneseni tijekom 19. stoljeća, pa tako primjerice i Napoleonov *Code pénal* iz 1810. i Kazneni zakonik za Njemačko Carstvo iz 1871. godine.

I u austrijskome je, pa time i u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu – paragrafom 306. Kaznenoga zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih što ga je „za svukoliku carevinu izim vojničke Krajine“ car i kralj Franjo Josip I. proglašio 27. svibnja 1852. – bila propisana zatvorska kazna za

Za hrvatske vojnike (ustaše i domobrane) kršćane i one islamske vjeroispovijesti poginule i umrle 1941.-1945.
na vojničkom groblju na Mirogoju posebno su uređena grobna polja

POSTARINA PLACENA
U GOTOVU
CİENA PO BROJU
3 KUNE, ZA VOJNIKE
2 KUNE

Vojnik

DIVISION DANIŠAVLJU VEG
Ratni arhiv Ministarstva Domobrane

POUČNO-ZABAVNI LIST ORUŽANIH SNAGA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Godina III. Nesavršna Država Hrvatska Zagreb, 28. listopada 1943.

Broj 44.

SMISAO NAŠE BORBE

Nad vojničkim grobovima

NAVIK ON ŽIVI KI ZGINE POŠTENO

Dok Europa u množici borit i u
čele najvećih država nastoji praviti
preporod svih stranačkih naroda, do-
njeći ih u vlasti, i u vlasti vlasti, i u vlasti
velikih vlasti, i u vlasti vlasti, i u vlasti
svega brojnih naroda i hrvatskog država,
dok se u sredini Europe, u sredini Europe,
nemaju samo stari Nemacki i novički
narodi, već i novi narodi, i novi narodi
sot zarađeni i nestrani. U današnji borbi
egzistencija razmora očituju se snažne sile
svih naroda, i snažne sile, i snažne sile, i
snažne sile, i snažne sile, i snažne sile, i snažne sile,
sada je čas, da svi narodi upri u svačinu,
sada je čas, da svi narodi upri u svačinu,
sada je čas, da svi narodi upri u svačinu,

da je

Ustaša, br. 47 (Zagreb, 28. studenog 1943.), Spomen-križ na domobranskom groblju na Mirogoju

„oštećivanje grobja, otvaranje grobovah, odnošenje ili zlostavljanje mrtvih tjelesah i uzeće česa sa takovih predmetah“.

Sudska je pak praksa izgradila shvaćanje da se na temelju istoga propisa ima kazniti i onaj „koji iztrgne ili razbijne na groblju križ, jer zakon pod grobljem ili

grobom ne razumieva samo onaj prostor, u kojem lješina leži, već i sve one stvari, koje su spojene s grobom u tu svrhu, da se zna za osobu tamu pokopanu, ili koje su postavljene na grobu iz pobožnosti ili iz pieteta prama pokojniku“, pri čemu se „pod zlostavom mrtvih tjelesa razumieva sve čine, koji bi se zlostavami smatrali, da su preduzeti na živih osobah“.

Usprkos takvoj tradicijskoj, vjerskoj i pravnoj baštini Staroga kontinenta, Hrvati su među rijetkim europskim narodima koje je 20. stoljeće, nažalost, poučilo da ni svi mrtvi nemaju uvijek pravo na grob i spomenik.

Prvu takvu pouku povijest im je namrla između dvaju svjetskih ratova: dok su talijanski fašisti na hrvatskim (i slovenskim) područjima koja su nakon Prvoga svjetskog rata pripala Italiji, u Dantcevo ime i na slavu novoga Rimskog Carstva, tamnicama, progonima, ricinusom i batinama silili buntovne *slavenske barbare* da se odreknu vlastitoga identiteta i promijene svoja imena, bilo je, prema svemu sudeći, slučajeva da su slično živima stradavali i mrtvi: po istarskim su grobljima suvremenici bilježili rušenje starih i postavljanje novih nadgrobnih ploča i spomenika, s počudnim, *nebarbarskim, civiliziranim*, potalijančenim prezimjenima.

Nisu dakle tih teških godina naši sunarodnjaci naučili da je i u moderno, ulju-

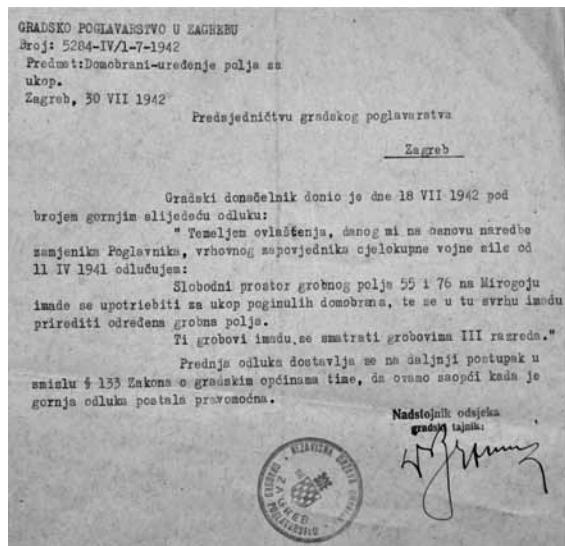
deno doba, kad su čovjek i njegova prava tobože iz dana u dan dobivali na cijeni, a međunarodne konvencije nalagale poštovanje i zaštitu groba i zarobljenoga ratnog neprijatelja, ipak moguće i nešto gore i drastičnije: raskapanje i uništenje grobova i pokojnika, i to voljom i odlukom državnih vlasti, a ne obiješću patološkoga prijestupnika i običnoga lupeža.

Do te nove lekcije doći će domalo, čim u proljeće 1945. padnu pod oslobođenje. Posljednja puška jedva je utihnula, a već 18. svibnja, dok su diljem slovenskih i hrvatskih zemalja, pa i izvan njih, nad jamama i rovovima kao snoplje padale tisuće i tisuće ljudi osuđenih na neoznačeni i bezimeni grob – pa onda opet 6. srpnja iste godine – donesene su odluke o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora“ i „narodnih neprijatelja“, ljudi koji su pali u ratnim okršajima, u tko zna kakvima okolnostima i u tko zna kakvima raspoloženjima, s tko zna kakvima uvjerenjima, željama, nadama i bojaznjima.

Formalno je, doduše, bilo propisano da se grobovi ne smiju otvarati ni prekopavati, ali mnoštvo primjera koji pokazuju da se događalo drugačije – i nijedan primjer koji bi pokazao da je netko zbog kršenja te tobožnje zabrane kažnjen – jasno govori o tome što je bila prava svrha tih mračnih odluka i što je bila prava nakana novih državnih vlasti, koje su, po običaju, prisezale na slobodu čovjeka i dobrobit čovječanstva.

Hrvatski domobran u slikama, br. 7 (Zagreb, Na Dušni dan 2. studenog 1941.)

U ljeto 1942. na Mirogoju su za ukop poginulih domobrana otvorena nova grobna polja 55 i 76. – Nakon Drugoga svjetskog rata grobna polja 55 i 76 prekopana su, posmrtni ostaci hrvatskih domobrana iz grobova iskopani i bačeni u masovnu neoznačenu grobnicu, a grobna mjesta prodana za nove grobove.

DAZG, 0024, Gradska poglavarstvo Zagreb,
Predsjedništvo, Odluke gradskog
načelnika 1942. – 1943., sign. PRS 65

DVA TRNOVA VIJENCA
OKRUNIŠE NEZAVISNU DRŽAVU HRVATSKU

... u koncentratu
Mijo Babić

... i u slobodnoj Domovini

Ustaša Mijo Babić – s nama je!

Antun Podgorec

Dan 2. srpnja e. g. poginuli su u borbenom ac na raspobitnikom njenim
srpskim četničkim dva velika hrvatska mučenika — Poglavari pobočnika
Mije Babić i poglavari člana Poglavnikove telesne bojne Antun Podgo-
reć. Tekle bi bilo očigledno veličinu trte pokojnog Mije Babića, koji
je sa svojim živim površem rođu za Nezavisnu Državu Hrvatsku. I sadu-
kod je bio u koncentraturu, ali je u slobodnoj Domovini svoj normal od skrivenih nje-
govih septijelja, pelelo je sa svoj život na strivenu Domovinu Hrvatsku.

Ustaša Mijo Babić – s nama je!

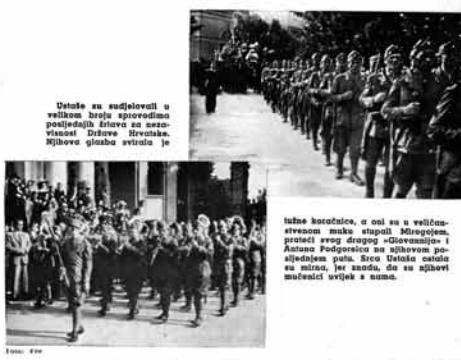

Tražena arca, ali i užig-
vanje, tako da se odpratili smo na
vjekovno. Ustavački ustaški vojnik
Mijo Babić. Tineo gradnja glavnog

grada noći su se na Mirogoju, dok
su Ustaše nosili svrno liloje k drve-
tima. Na Mirogoju je učinjeno vje-
nost Poglavnika, a hrvatskih mučenika
je gledalo u ruku, koja je sakrila
njihov dragog oca, mudu i stazu.

Ustaša su sačuvali i
veličinu broja i pravilnosti
poslednjih žrtava za ne-
zavisnost Države Hrvatske.
Mjesečna glosba svrada je

Ustaša su sačuvali i
veličinu broja i pravilnosti
poslednjih žrtava za ne-
zavisnost Države Hrvatske.
Mjesečna glosba svrada je

Hrvatski radio list, br. 5 (Zagreb, 16. srpnja 1941.)

*Posljednji ispraćaj na Mirogoju 5. srpnja 1941. Antuna Podgoreca, počasnoga člana Poglavnikove
telesne bojne, i Mije Babića, povjerenika Glavnoga ustaškog stana i poglavnikova pobočnika,
koji su poginuli u borbi sa srpskim ustanicima kod Stolca u Hercegovini*

Zato gotovo svatko od nas poznaje ili je poznavao ne samo ljude koji ne znaju ništa pobliže o sudbini svojih bližnjih nego i ljude koji svoje najbliže desetljećima nisu mogli pokopati u označenom grobu; svatko je, barem po čuvenju, znao za moderne Antigone koje su kosti svojih muževa i braće, kriomice i u strahu, po noći, otkopavale iz krških škipova, škrapa, jaraka i neoznačenih grobova, pa ih prenosile u obiteljske grobnice.

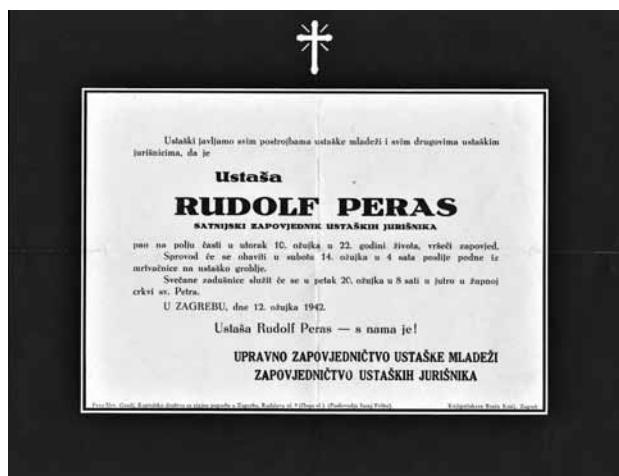
I dok danas, posve razumljivo i očekivano, osobito duboko su osjećamo s onima koji su u velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu izgubili nekoga koga još svrstavamo u nestale, i dok znademo koliko je važno moći pomoliti se ili zapaliti svjeću na grobovima najblžih, počesto – u pravilu prema

ideološko-političkom kriteriju što je poseve sličan onomu koji je naše pretke i rođake dijelio prije sedam-osam desetljeća

– zaboravljamo da su i oni nekadašnji bili nečija djeca, očevi ili majke, stričevi ili djedovi, i da je netko svih ovih desetljeća i njima htio na grobu zapaliti svejeću ili prošaptati molitvu, i da mu je to sveto pravo uskraćeno, da mu je ta tužna zadovoljština zauvijek ukradena i da se, štoviše, zbog toga nije smio ni potužiti naglas.

Stranice koje slijede jedan su zakašnjeni, ali zato ne manje vrijedan i veličanstven, izraz sućuti, zahvalnosti i poštovanja svima koji su pali – i onima koji su ginuli za svoje ideale i onima što su slučajne i nehotične žrtve povjesnoga žrvnja – i svima koji su, osluškujući zvjezdano nebo nad sobom i moralni zakon u sebi, svih tih teških desetljeća čuvali uspomenu na njih.

Tomislav Jonjić

Zbirka Edgar Fabry, Zagreb

*Obavijest (parta) o pogibiji i posljednjem
ispraćaju satnijskoga zapovjednika ustaških
jurišnika Rudolfa Perasa (rođ. 1922.) na
Mirogoju u Zagrebu 14. ožujka 1942.*

*

Od antičkih vremena najveća žrtva vojnika zaslužuje pijetet i dostoјno obilježen pojedinačni ili skupni grob. U kulturi žalovanja južnoslavenskih naroda, pa i Hrvata, grobnim počivalištima i nadgrobnim obilježjima od davnih vremena pripada istaknuto mjesto.

Svako ljudsko biće ima pravo na svoj grob i nadgrobni znak, ili barem na kenotaf.

Europske historiografije i srodne struke uporno i dugo, kako je uobičajeno u „nezgodnim” pitanjima suvremene prošlosti, zaobilazile su pitanje grobova „neprijateljskih” vojnika iz Drugoga svjetskog rata. No u novije vrijeme nastalo je nekoliko važnijih priloga i o grobovima „neprijateljskih” vojnika iz Drugoga svjetskog rata, primjerice sovjetskih vojnika u Austriji ili pak njemačkih vojnika u Rusiji.

Pitanje grobova vojnika poginulih u ratovima, pa i „neprijateljskih” vojnika, postalo je tijekom Drugoga svjetskog rata i u poraću, za razliku od prošlih vremena i ratova, svjetonazorsko i ideošklo pitanje, koje se u zemljama koje su se priklonile totalitarnim ili autoritarnim sustavima rješavalo jednodimenzionalno i isključivo.

Grobovi „neprijateljskih” vojnika nisu smjeli postojati, uklanjeni su i zatiran je svaki spomen na njih.

– Pitanje grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” iz Drugoga svjetskog rata otvoreno je u hrvatskoj historiografiji i povijesnoj publicistici tek sredinom 1990-ih godina, ali unekoliko prije nego u drugim državama nastalim raspadom SFR Jugoslavije.

*

U ovoj knjizi prikazali smo sudbinu „neprijateljskih” grobova i odnos poslijeratnih jugoslavenskih vlasti prema grobovima poraženih u Drugom svjetskom ratu na području NDH. – U prvom poglavlju prikazali smo ogledne slučajeve uklanjanja „neprijateljskih” grobalja i grobova koje je provodila poslijeratna jugoslavenska komunistička vlast. Neizostavno se nametnulo i pitanje odnosa Katoličke crkve prema uklanjanju grobova koje je u poraću provodila jugoslavenska „narodna vlast”, što smo prikazali u drugom poglavlju.

Hrvatski narod, br. 260 (Zagreb,
1. studenog 1941.)

Grob Mije Babića (Nova Bukovica, Slatina, 6. rujna 1903. – Berkovići, Stolac, 3. srpnja 1941.), povjerenika Glavnoga ustaškog stana i poglavnika pobočnika, koji je poginuo u borbi sa srpskim ustanicima kod Stolca u Hercegovini

Der Tod des ersten kroatischen Admirals

Bei der Gründung des Unabhängigen Staates Kroatien ernannte der Poglavnik Gjuro Vitez Jakčin zum Konteradmiral der kroatischen Marine, aber der verrätherische italienische Verbündete auferlegte Kroatien derartige Bedingungen für seine Freiheit, daß seine Tätigkeit als Befehlshaber der Kriegsmarine unmöglich gemacht und er zum Militärattaché bei der kroatischen Gesandtschaft in Berlin ernannt wurde. Durch sein Verdienst wurden die Abteilungen kroatischer Marineure gegründet, welche unter ihrer Staatsflagge am Schwarzen Meer kämpften. Der Tod ereilte diesen verdienstvollen Kroaten in Sofia, wo er als kroatischer Gesandter wirkte. Sein Leichnam wurde nach Zagreb übergeführt, wo er unter großen Ehrungen und in Gegenwart hoher Würdenträger auf dem Mirogoj bestattet wurde.

Lors de la fondation de l'Etat Indépendant Croate le Poglavnik a nommé Gjuro Chevalier Jakčin contre-amiral de la Marine croate. Cependant, l'allié perdu italien imposa

à la Croatie de telles conditions pour sa liberté que la fonction du contre-amiral Jakčin fut rendue impossible et il a été nommé attaché militaire auprès de la Légation de Croatie à Berlin. Grâce à lui, les divisions des marins croates ont été organisées qui, sous le pavillon de leur Etat, ont procédé à la lutte dans la Mer Noire.

Ce grand Croate qui a tant de mérites, a trouvé la mort à Sofia, où il se trouvait en qualité d'ambassadeur de Croatie. La dépouille mortelle de l'amiral a été transportée à Zagreb, où, au cimetière de Mirogoj, avec tous les honneurs et en présence de hautes personnalités, les funérailles ont eu lieu.

Die Südost – Illustrierte Alarm, Nr. 46 (Zagreb, März 1944)
Posljednji ispraćaj admirala Dure Jakčina (Beč, Austrija, 1889. – Sofia,
Bugarska, 16. veljače 1944.) na Mirogoju 15. ožujka 1944.

Treće poglavlje donosi u prijepisu i preslici dosad pronađene dokumente o naslovljrenom pitanju. Četvrtog poglavlja prikazuje odnos komunističkih vlasti do raspada SFR Jugoslavije prema 1945./1946. uklojenim i prikrivenim grobljima i grobovima „okupatora” i „narodnih neprijatelja” pognulih 1941.–1945. u NDH i u poraću umrlih u jugoslavenskom zarobljeništvu te ukratko govori o obnavljanju sjećanja na uklonjena i prikrivena groblja i grobove „okupatora” i „narodnih neprijatelja” nakon raspada SFR Jugoslavije u novonastalim državama i okolnostima. U petom poglavlju prikazan je boravak izaslanstva Narodnoga saveza za skrb o njemačkim ratnim grobovima (Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.) u Hrvatskoj u jesen 1980. i Služba državne sigurnosti Republičkoga sekretarijata za unutrašnje poslove SR Hrvatske, te i o rješavanju pitanja njemačkih vojničkih grobalja iz Drugoga svjetskog rata u SR Hrvatskoj. U šestom poglavlju prikaz je najvećega vojničkoga groblja na području NDH, groblja hrvatskih vojnika (ustaša i domobrana) na Mirogoju 1941.–1945., i njegove poslijeratne sudbine. Prilog ovom poglavlju poimenični je popis hrvatskih vojnika (ustaša i domobrana) pokopanih na Mirogoju od 1941. do 1945. godine. – Riječ je o odaštranim i najvažnijim pitanjima sudbine „neprijateljskih” grobalja i grobova i odnosa jugoslavenskih vlasti prema grobovima poraženih u Drugom svjetskom ratu.

*

U Jugoslaviji je komunistički obračun sa svim stvarnim i pretpostavljenim pro-

tivnicima, bez razlike, tijekom i napose potkraj Drugoga svjetskog rata i u neposrednom poraću bio masovan i nemilosrdan. – Namjera potpunoga i radikalnoga obračuna jugoslavenskih komunista s neprijateljem neposredno po završetku rata bila je i naredba Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije br. 1253 od 18. svibnja 1945. o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja”, koja je obuhvatila groblja vojnika njemačke, talijanske i mađarske vojske te ustaše, četnike i slovenske domobbrane.

Na obvezu provođenja odluke o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” upućivalo je i upozoravalo Ministarstvo unutarnjih poslova FNR Jugoslavije i kasnije sva republička ministarstva unutarnjih poslova. – Naredbom Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” uklonjeni su ili prepušteni neodržavanju i propadanju grobovi i groblja pripadnika svih „neprijateljskih” vojska, pognulih i umrlih te pokopanih tijekom Drugoga svjetskog rata na području NDH (Hrvatska, Bosna i Hercegovina i istočni Srijem), a i drugdje na području okupirane Kraljevine Jugoslavije. – U Hrvatskoj, kao i drugdje u Jugoslaviji, upute i naredbe o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” redovito su proslijedivane podređenim ustanovama na svim razinama. – Naredba Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije o uklanjanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” sustavno se provodila – potvrđuju to onodobni dokumen-

ti, a i suvremenici i očevidci događaja te stanje na grobljima. – Žrtve „neprijatelja” sustavno su brisane iz javnoga sjećanja i uskraćivalo im se pravo na grob. Masovne grobnice, pojedinačni grobovi i žrtve „neprijatelja” u socijalističkoj Jugoslaviji jednostavno nisu smjeli postojati. Groblja i grobovi „neprijatelja” bili su razoreni, uništeni i prikriveni. – Najradikalniji je to primjer *damnatio memoriae* u socijalističkoj Jugoslaviji.

Postoje rijetki primjeri grobova i grobalja koji nisu uklonjeni po odluci Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije od 18. svibnja 1945. Ali i takva su groblja i grobovi (nadgrobne oznake) prepušteni nemaru i propadanju. Ishod je bio nestanak, najčešće drvenih, nadgrobnih oznaka, uglavnom križeva, s imenima pognulih i(l) preminulih vojnika, a na takvim grobljima i(l) grobovima ostali su očuvani samo kameni nadgrobni znakovi, najčešće zarasli.

Uklanjanje grobova i grobalja „okupatora” i „narodnih neprijatelja” nije moglo biti nezamijećeno i bez odjeka u najširim masama stanovništva. Komunistička partija Jugoslavije, uz građanske i političke slobode, znatno je ograničila i potiskivala i tradicionalne religijske vrijednosti. Svi oni koji to nisu shvatili na vrijeme proganjeni su politički i sudski. – Na provođenje odluke Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije od 18. svibnja 1945. o uklanjanju i uništavanju grobalja i grobova „okupatora” i „narodnih neprijatelja” narod je u ozračju straha negodovao, što potvrđuju i dokumenti i sjećanja suvremenika događaja. Katolička

Ustaša, br. 13 (Zagreb, 29. ožujka 1942.)

Posljednji ispraćaj na Mirogoju 4. ožujka 1942. ustaškoga časnika Mladena Sertića

V. Geiger, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Zbirka izvornika i preslika „Uklanjanje grobalja i grobova ‘okupatora’ i ‘narodnih neprijatelja’ u Jugoslaviji 1945.–1946.”

Posljednji ispraćaj mornaričkoga časnika NDH, Mirogoj, proljeće 1945.

crkva iskazivala je u neposrednom poraću otvoreno protivljenje uklanjanju grobova „neprijateljskih” vojnika u Jugoslaviji od strane „narodnih” vlasti. – U boljem položaju u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i drugdje u Jugoslaviji nije bila ni Srpska pravoslavna crkva i pravoslavni vjernici, kao ni Islamska zajednica i muslimanski vjernici. Uklanjeni su grobovi i groblja „okupatora” i „narodnih neprijatelja” svih vjeroispovijesti.

Nakon Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji su grobovi i groblja pогinulih partizana i žrtava „fašističkoga terora” bili zaštićeni zakonima, uređivani i održavani, a grobovi i groblja „neprijateljskih” vojnika i grobovi „suradnika okupatora” ostali su izvan zakona. Tako je bilo sve do raspada SFR Jugoslavije. – Republički zakoni o pogrebnoj djelatnosti i uređivanju grobalja (ili u nekim jugoslavenskim republikama zakoni o prekršajima protiv javnoga reda i mira) doneseni tijekom 1970-ih i 1980-ih godina u pravilu nisu dopuštali na grobljima postavljanje oznaka, natpisa, slika i simbola koji označavaju pripadnost umrlih neprijateljskom pokretu usmjerenom protiv Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije odnosno njihovu neprijateljsku djelatnost protiv društvenoga uređenja SFR Jugoslavije.

Na najvećem i hrvatskom i njemačkom vojničkom groblju iz vremena Drugoga svjetskog rata u NDH, zagrebačkome Mirogoju, uklonjeno je u neposrednom poraću u ljetu 1945. više od 2000 grobova njemačkih vojnika, pripadnika Wehrmacht-a i Waffen-SS-a, te više od 2500 grobova hrvatskih vojnika, domobrana i ustaša. To potvrđuju onovremeni dokumenti i iskazi/sjećanja suvremenika događaja, a i stanje na Mirogoju. – Grobna polja na Mirogoju u Zagrebu gdje su pokapani hrvatski i njemački vojnici 1941.–1945. bila su u vrijeme socijalističke Jugoslavije, sve do početka 1990-ih godina i uspostave Republike Hrvatske, potpuno neuređena i prepustena zarastanju. Neka grobna polja na kojima su tijekom Drugoga svjetskog rata pokapani hrvatski domobrani u poslijeratnim su godinama prekopana, posmrtni ostaci domobrana iz grobova iskopani i bačeni u masovnu neoznačenu grobnicu, a grobna mjesta prodana za nove grobove. – Na groblju Mirogoj nakon uspostave

Razbijeni kameni nadgrobni znakovi s grobova hrvatskih vojnika poslužili su ponegdje za izradu novih nadgrobnih spomenika, što je vidljivo i na Mirogoju

Republike Hrvatske podignuto je neko-
liko spomen-obilježja hrvatskim vojnici-
ma pогinulim 1941.–1945., a njemačko
vojničko groblje obnovljeno je i uređeno.
No grobovi hrvatskih vojnika, ustaša i do-
mabrana, ostali su poravnani sa zemljom,
neuređeni i prikriveni, bez ikakvih nad-
grobnih oznaka i upisa imena pokopanih
vojnika. – A mjerodavne vlasti u Hrvat-
skoj, uz svesrdnu podršku ponajprije „an-
tifašističkih“ skupina i pojedinaca,
unatoč deklarativnim izjavama da
svatko ima pravo na obilježen grob,
godinama uporno nisu činile ništa, ili
bolje rečeno činile su sve da do obi-
lježavanja i obnove groblja hrvatskih
vojnika i ne dođe.

*

Podaci o broju hrvatskih vojnika, domobrana i ustaša, pripadnika Oružanih snaga NDH sahranjenih na zagrebačkom groblju Mirogoj su različiti. – U borbi poginuli ili umrli ranjeni hrvatski vojnici, ustaše i domobrani, koji su pokapani na novo-otvorenome ustaškom i domobranskom vojničkom groblju na Mirogoju bili su odlukama Gradske poglavarstva Zagreb uglavnom izuzimani od pogrebnih pristojbi. U vrijeme NDH Gradska poglavarstvo Zagreb

nik oružanih snaga NDH. Samo na Miro-
goju preorano je 2.879 grobova.”

Prema popisu koji je 1998. načinio Dar-
ko Škrinjar (Hrvatski domobran, Ogranak
Zagreb), riječ je o 1186 osoba. Popis hr-
vatskih vojnika, domobrana i ustaša, pripad-
nika Oružanih snaga NDH sahranjenih
na Mirogoju na poljima 37B, 37C, 78A,
78B, 82, 82A i 82B, njih ukupno 920, po
abecednom redu i s nadnevkom smrti, pre-
ma podacima Uprave Gradskih groblja
Zagreb, arhiva Mirogoj, objavila je 2010.
Ružica Ćavar u članku „Jugoslavenski komu-
nistički zločin nad grobovima hrvatskih
vojnika: popis raskopanih mirogojskih
grobova” u *Političkom zatvoreniku* i zatim
2011. u članku „Jugokomunistički zločini
nad grobovima hrvatskih vojnika NDH“
objavljenom u zborniku Petoga hrvatskoga
žrtvoslovnoga kongresa.

Uklanjanji su grobovi i groblja „oku-
patora“ i „narodnih neprijatelja“ svih
vjeroispovijesti. Tako su u ljeto 1945. na
Mirogoju u Zagrebu uz grobove vojnika
kršćana uklonjeni i grobovi ustaša i do-
mabrana muslimana pripadnika Oružanih
snaga NDH, o kojima je skrbilo Hrvatsko
muslimansko društvo. Među poginulim
hrvatskim vojnicima bilo je i pripadnika
islamske vjeroispovijesti te je na Mirogoju
u vrijeme rata za njih posebno uređen
dio na grobnim poljima. – Zlatko Hasa-
nbegović u svojoj knjizi *Muslimani u*

Razbijeni kameni nadgrobni znakovi s grobova hrvatskih vojnika
na Mirogoju ponegdje su ostavljeni na mjestima grobnih ukopa te
su takva mjesta posljednjih godina skromno obilježena

Zagrebu 1878.–1945., objavljenoj 2007., donosi popis muslimana pripadnika Oružanih snaga NDH, domobrana, ustaša i oružnika te pripadnika njemačko-hrvatskih legionarskih postrojbi u sklopu Wehrmacht-a, sahranjenih na Mirogoju, po abecednom redu i s nadnevkom smrti, od 1941. do 1945., prema zapisima u Matičnoj knjizi muslimana umrlih u Zagrebu (Grad Zagreb, Područni ured Gradske uprave Medveščak), njih ukupno 225.

Uprava groblja Mirogoj u vrijeme NDH vodila je točnu evidenciju o svakom hrvatskom vojniku, ustaši i domobranu, pokopanom na hrvatskom vojničkom groblju. – Na temelju tih zapisa (Smrtnica / Smrtnih prijava / Prijava smrti i Razglednica (mrvaca) 1941.–1945., Dnevnika ukopa 1941.–1942. i Odarnica 1943.–1944.), koji se nalaze u Državnom arhivu u Zagrebu, podataka Uprave Gradske groblja Zagreb, arhiva Mirogoj, „Tražilice pokojnika“ Gradske groblja Zagreb te i tiska iz vremena NDH, znatno dopunjeno i cijelovitiji popis hrvatskih vojnika, ustaša i domobrana, pokopanih na Mirogoju i s nadnevkom smrti.

Riječ je o ukupno 2606 hrvatskih vojnika. – Manji broj hrvatskih vojnika tijekom Drugoga svjetskog rata pokopan je na Mirogoju u obiteljske grobnice, a ne na vojničkom, ustaškom i domobranskom, groblju. Tijekom rata na ustaškom i domobranskom groblju na Mirogoju pokopano je i nekoliko civilnih osoba. – Na ustaškom i domobranskom groblju ili drugim grobним poljima na Mirogoju pokopani su tijekom rata i pripadnici drugih NDH savezničkih vojnih snaga, ponajprije poginuli ili umrli njemački vojnici, te i talijanski vojnici i crnogorski četnici, pa i NDH protivničkih/nepriateljskih vojnih snaga (u Travanjskom ratu 1941. poginuli pripadnici vojske Kraljevine Jugoslavije i zarobljenici, srpski četnici te partizani i poginuli saveznički piloti, američki i britanski), a u danima završnih borbi u Zagrebu, 8. svibnja 1945. i sljedećih nekoliko dana, poginuli/ubijeni hrvatski vojnici i poginuli/ubijeni civilni. Prema dosadašnjim spoznajama, na ustaškom i domobranskom groblju na Mirogoju, uključujući vojнике pokopane u obi-

Mjesta (grobna polja) na Mirogoju gdje su pokapani hrvatski vojnici 1941.–1945. bila su do početka 1990-ih potpuno neuređena i prepustena zarastanju

teljskim grobnicama, pokopan je ukupno 2691 vojnik i civil.

*

Nesmetano označavanje i ispisivanje imena na nadgrobnim spomenicima obiteljskih grobničkih grobnica ili pojedinačnih kenotafa onih članova obitelji koji su život izgubili tijekom Drugoga svjetskog rata i u poraću kao pripadnici Oružanih snaga NDH, We-

Na mjestu (grobna polja) na Mirogoju gdje su pokapani hrvatski vojnici 1941.–1945. na Dan mrtvih građani od početka 1990-ih uz drveće na kojima su urezani križevi donose cvijeće i pale svijeće

hrmachta, Jugoslovenske vojske u otadžbini i drugih „neprijateljskih“ vojska ili su pak likvidirani kao „narodni neprijatelji“ postalo je moguće tek nakon raspada SFR Jugoslavije.

Znakovito je da su u državama nastalim raspadom SFR Jugoslavije obnovljena i uređena na nekim mjesnim grobljima, i to u Republici Sloveniji, Republici Hrvatskoj, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji, njemačka vojna groblja iz Drugoga svjetskog rata i postavljena spomen-obilježja s imenima poginulih vojnika – ali ni u jednoj državi nastaloj raspadom SFR Jugoslavije nisu obnovljena vojna groblja nacionalnih protukomunističkih i kolaboracionističkih snaga iz Drugoga svjetskog rata.

Ispisivanje imena i označavanje vojne pripadnosti na nadgrobnim spomenicima ili kenotafima i drugim spomen-obilježjima onih koji su ne tako davno i desetljećima u socijalističkoj Jugoslaviji označavani kao *okupatori* i *domaći izdajnici* otvorilo je nove prijepore jer mogućnost i pravo na grob i „obnavljanje“ sjećanja za neke *a priori* znači i njihovu političku rehabilitaciju. – Ponegdje i dalje, u neprevladanom ozračju „kolektivne krivnje“ drugih, postoje znatni otpori uređenju i obilježavanju vojnih grobalja pripadnika „neprijateljskih“ vojska i protivljenja ponajprije lijevo usmjerenih, „antifašističkih“, skupina i pojedinaca, ali i mjerodavnih vlasti.

Vladimir Geiger,
Pero Šola,
Marko Krznarić

ŠVICARSKO PRIZNANJE REPUBLIKE HRVATSKE (III.)

Kronologija jednog lutanja, iskrenog traženja i uvjetnog priznanja

Kako se ratna situacija u Hrvatskoj pogoršava, tako su sve manji izgledi za mirno rješenje. Politički Odjel I dostavlja 4. studenoga 1991. opširniji tekst ministru Felberu u obliku jednog sažetka o onome što je do sada poduzeto, te razmišljanja o onome što bi se dalo poduzeti, primjerice sankcije. Pri političkoj odluci donošenja sankcija protiv Jugoslavije valjalo bi znati koje su države spremne na uvođenje sankcija, koji je vremenski plan i sadržaj sankcija, te način provedbe.

U tom kontekstu osvrnulo se na „osnovne crte srpsko-hrvatskog sukoba“. Povijesnu odgovornost za sukob između Srba i Hrvata snose i jedni i drugi. Na obje strane su opravdana gorka sjećanja iz Drugog svjetskog rata jako prisutna, pošto ih se pod totalitarnim Titovim režimom potisnuto umjesto mirno obradilo. Sadašnju odgovornost za raspad Jugoslavije i uopće

Pišu:

Mate SUŠAC & Tihomir NUIĆ

srpsko-hrvatski sukob leži pretežno na strani sadašnjeg srpskog vodstva (Milošević) i potpuno posrbljenih dijelova JNA. (*Die gegenwärtige Verantwortung für das Auseinanderbrechen von Jugoslawien allgemein und dem serbisch-kroatischen Konflikt speziell liegt schwergewichtig auf Seiten der gegenwärtigen serbischen Führung (Milošević) und den völlig servisierten Teilen der alten jugoslawischen Bundesarmee.*) Sadašnju krizu jugoslavenske države, što je dovelo do njezina raspada, izazvala je srpska odluka od prije godinu dana da albanskoj manjini na Kosovu oduzme sva prava.

Smrt brojnih civila i masovna razaranja izravna su posljedica srpske agresije na

hrvatskom tlu i specijalno uporaba teškog naoružanja (topništvo, zrakoplovstvo) na stambena naselja. „Bombardiranje Dubrovnika sa strane vojske i mornarice, što je prouzročilo žrtve civila i izravno ugrozilo neprocjenjivo kulturno blago cjelokupnog čovječanstva, najflagrantniji je primjer srpske agresije. Danas je kod svakog pokušaja svladavanja krize polazna točka da Jugoslavije u dosadašnjem obliku više ne će biti.“ (*Die Beschließung von Dubrovnik durch Armee und Marine, welche bereits auch Opfer der Zivilbevölkerung gefordert hat und unschätzbares Kulturgut der gesamten Menschheit direkt gefährdet, ist das flaganteste Beispiel dieser serbischen Aggression. Heute ist bei jedem Ansatz zur Bewältigung der Krise davon auszugehen, dass es Jugoslawien in der bisherigen Form in Zukunft nicht mehr geben wird*) (dodis.ch/59826)

Direktor Saveznog ureda za ekonomiju Blankart svojim dopisom od 5. studenoga 1991. saveznom vijećniku i ministru gospodarstva Jean-Pascalu Delamurazu konkretniza prednosti i nedostatke gospodarskih sankcija protiv Jugoslavije. (dodis.ch/58069)

Švicarska je pozvana na koferenciju država G-24 u Bruxellesu 11. studenoga 1991., na kojoj će se raspravljati o istočnoj Europi. Savezno vijeće je na sjednici 4. studenoga te godine posložilo instrukcije i odlučilo da izaslanstvo vodi savezni vijećnik i ministar vanjskih poslova René Felber s još trojicom stručnjaka s područja gospodarstva, financija i politike. (dodis.ch/57593)

Pogled na staru bernsku gradsku jezgru

Ministarstvo vanjskih poslova je 13. studenoga 1991. izdalo objašnjenja za tisak o poduzetim mjerama Saveznog vijeća 8. studenoga 1991. protiv Jugoslavije:

- valja spriječiti zaobilazak zabranjenih transakcija preko Švicarske;
- povratiti se na temeljnu odluku u korist sporazuma o slobodnoj trgovini s Jugoslavijom;
- spriječiti švicarsko sudjelovanje na EFTA-inu Fondu za Jugoslaviju;
- predložiti EFTA-inu Vijeću da se ukine mješovito povjerenstvo EFTA-Jugoslavija kao glavno tijelo za gospodarske odnose s Jugoslavijom.

Ove mjere ne isključuju u nekoj kasnijoj fazi pozitivne mjere u korist onih republika koje su spremne sudjelovati u političkom rješenju konflikta. „Savezno vijeće si također zadržava pravo ispitati mjere prisile protiv onih jugoslavenskih republika koje nastavljaju torpedirati mirno rješavanje sukoba.“ (*Der Bundesrat behält sich im weiteren vor; Zwangsmassnahmen zu prüfen gegen jene jugoslawischen Republiken, die eine friedliche Konfliktlösung weiterhin torpedieren.*)

Već je spomenuti G-24 isključio Jugoslaviju iz koordinirane potpore, čemu se priključila i Europska banka za obnovu i razvitak (EBRD). **Švicarska se priključuje mjerama EZ-a** od 8. studenoga i zemalja članica EFTA-e. Valja ispitati koje mogućnosti postoje da se Jugoslaviju isključi iz švicarskih poticaja regionalnih programa izobrazbe i kulture za istočnu Europu, a unutar Jugoslavije treba praviti razliku između republika. Švicarska mora još ispitati granične tarifne preferencije kao i dva starija gospodarska ugovora s Jugoslavijom te ih dokinuti. Općenito se može reći da poduzete mjere od 8. studenoga koje prihvaćaju SAD, Kanada, Japan te zemlje članice EFTA-e, nisu konačne. Danas, 13. studenoga je „Dubrovnik u plamenu“. Zbog pogoršanja ratnog stanja uslijedit će daljnje sankcije.

Posjet srpskog ministra vanjskih poslova Jovanovića, koji uključuje određene rizike, predviđen je za 21. studenoga 1991. u Bernu. Pozivnica za predsjednika Tuđmana je i dalje otvorena. (dodis. ch/58556)

Politički Odjel I javlja u zabilješci Felberu da su dogovorene sankcije stupile na snagu kao i zaključci EFTA-e, trgov-

na oružjem, suspenzija starih trgovinskih ugovora, suspenzija carinskih preferencijsa, priznanje, švicarsko osoblje u okviru međunarodnih snaga. (dodis.ch/57985)

Na sastanku Vanjskopolitičkog odbora 14. studenoga 1991. ministar R. Felber izjavljuje da je nemoćan u traženju rješenja za jugoslavensku krizu: „S Jugoslavijom smo u području u kojem više nitko ne zna što je činiti.“ (*Avec la Yougoslavie nous sommes dans un domaine où plus personne ne sait ce qu'il faut faire.*) Bio sam u ponедjeljak u Bruxellesu u okviru sastanka G-24 koji je isključio Jugoslaviju iz pogodnosti koja stoji zemljama na istoku Europe i svi moji kolege, kako oni iz srednje, tako i oni iz istočne ili zapadne Europe, od ministra najveće države do ministra najmanje, stalno su pitali o Jugo-

se, pa rekli: stanimo i ostanimo tu gdje jesmo. To je vjerojatno srpska politika. Ali mi smo u 20. stoljeću i mislimo da rat više nije moguć, da ratom mijenjanje granica više nije moguće, da moramo pregovarati, razgovarati, postići status manjine za Srbe koji žive u ovom dijelu Hrvatske. Sankcije koje je odredila Zajednica su sankcije čiju mi primjenu nitko od mojih kolega nije uspio objasniti. Riječ je o sankcijama protiv cijele Jugoslavije koje bi trebale biti popraćene kompenzacijskim pozitivnim akcijama, povoljnim za republike, osim Srbije. Doskora to gotovo ništa ne će značiti.

Dakle, primjenjujemo sankcije na Jugoslaviju koja nema više vlade, nema više vlasti, nema više predsjednika, a da to ispravimo, trebamo pomoći Sloveni-

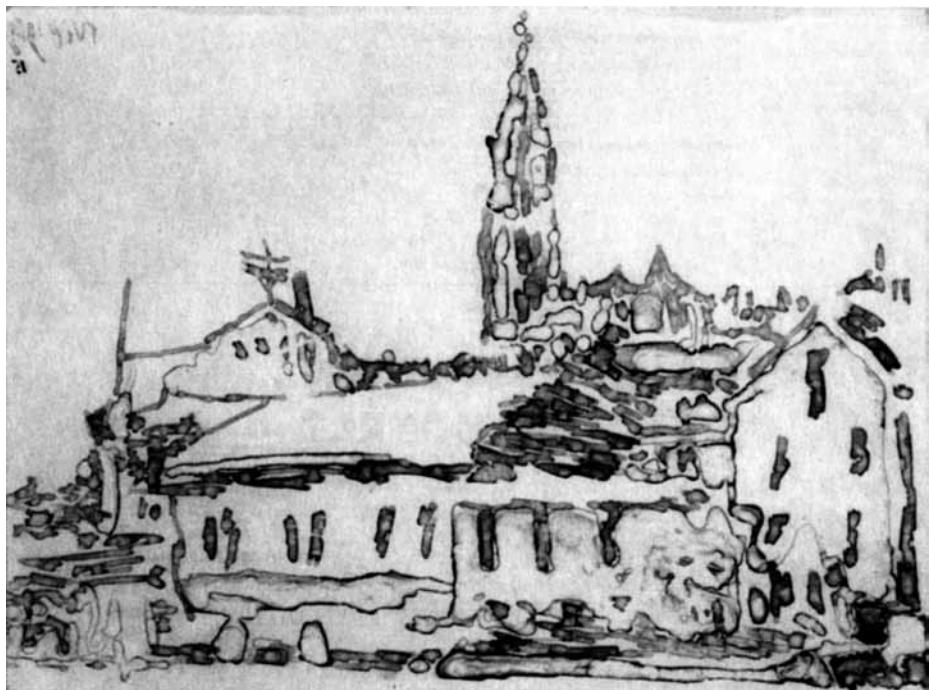

Članovi švicarske vlade (Saveznog vijeća) 1991.

slaviji. Nije formulirano nikakvo rješenje osim prijedloga gospodina Genschera ili austrijskog gospodina Mocka koji od mene traže da uvjerim Savezno vijeće da prizna Hrvatsku.

Rekli su mi to, ne vjerujući u to. Koji bi cilj bio da se Hrvatska prizna kao neovisna država usred rata kada joj je oduzet dio teritorija koji ona ne želi izgubiti? Srbi, koji su okupirali ovaj teritorij, ne graniče sa svojom zemljom Srbijom, budući da ih razdvajaju Bosna i Hercegovina i Vojvodina. Imamo osjećaj da smo u situaciji 19. stoljeća s instrumentima 20. stoljeća. U 19. stoljeću smo se borili, ubijali

ji, Hrvatskoj, Bosni, Makedoniji, Crnoj Gori itd. Ovo nam predstavlja nerješive probleme. U isto vrijeme kada je Zajednica započinjala svoje prve konzultacije, ponudili smo dvojici predsjednika, gospodinu Tuđmanu iz Hrvatske i gospodinu Miloševiću iz Srbije – sa značajnom razlikom, Srbi su ostali komunistički nasljednici titozim – da se sastanu u Švicarskoj i Tuđmanova reakcija je bila povoljna, a ona gospodina Miloševića pozitivna, ali on je to radije držao u rezervi. Primili smo hrvatskog ministra vanjskih poslova g. Šeparovića. Taj čovjek nikada nije bio u politici i nalazi se na čelu Ministarstva vanjskih poslova u jeku rata. On vapi za

Paul Klee: Bern (tuš, 1909.)

pomoć, svaki dan dobivam pismo s mlobom za pomoć. To je tragična dilema. Sljedeći tjedan će primiti ministra vanjskih poslova Srbije gospodina Jovanovića.

Jugoslavija je jedna od glavnih brigava svih ministara vanjskih poslova Europe i u konačnici bi priznanje Hrvatske i Slovenije imalo samo jedan učinak: omogućilo bi da se cijeli problem prenese na svijet pretvaranjem ovog unutarnjeg rata u rat protiv dvije neovisne i suverene države. Ali svi smo uvjereni da bi priznanje izazvalo vatrenu rijeku na njih, jer Srbija to ne bi priznala i ne bismo imali sredstava da ih branimo. U slučaju priznanja, drugi element je vrlo važan u sadašnjim okolnostima. U slučaju Jugoslavije, kao i u slučaju Sovjetskog Saveza, Sjedinjene Američke Države drže distancu jer ne žele da se te države raspadnu. Uvijek će biti lakše razgovarati s jugoslavenskom državom ili sa Sovjetskim Savezom, bez obzira na njihovu političku formu, umjesto da se rješavaju problemi osam suverenih i neovisnih republika u Sovjetskom Savezu, jer sve te države ne mogu živjeti same. Hrvatska i Slovenija, prema podatcima koje smo prije nekoliko mjeseci dobili od veleposlanika Ukrajine, najbogatije su republike Jugoslavije. Ovo nije slučajno.“ (dodis.ch/57983)

Švicarski diplomat Franz Muheim se 21. studenoga 1991. u Londonu susreo s pregovarčem lordom Carringtonom i svoj

zapis poslao švicarskim vlastima kao povjerljivi dokument. Sugovornika je označio s x.

„Našao sam prilično obeshrabrenog pregovarača, svi su mi sugovornici jednaki, rekao mi je. Može ih se natjerati da potpišu ispregovarane dokumente, ali nema naznaka da imaju i najmanju namjeru poštivati ih. Najpametniji je očito Milošević, ali pravi problem je Jugoslavenska narodna armija (JNA). (*le plus intelligent est nettement Milosevic, mais le vrai problème, c'est l'armée populaire yougoslave /jna/*). S užasom gleda raspad savezne države i s njom znatne prednosti i privilegije od kojih je bilo koristi. Milošević je također ostavio na x dojam da zapravo nije u poziciji preuzeti odgovornost za ono što vojska čini, posebno u Dubrovniku. Ekspresivna grimasa se vidjela kod x kada je spomenuo ime *poglavar države* (sic - lapsus memoriae ili calami?) majora Adžića (*Grimace expression de x lorsqu'il évoqué le nom du chef d'état major adjic*). Što se tiče ministra obrane Kadijevića, on je bolestan.

Miloševićev cilj je, prema x, sačuvati što veću jugoslavensku državu i ostvariti ‘Veliku Srbiju’. Ove dvije kumulativne ambicije prirodno predstavljaju znatno potencijalnu opasnost, posebno za Bosnu. Međutim, upravo će u Bosni biti u konačnici locirana srž trenutnih problema. Lopata je u dvorištu Ujedinjenih Naroda. Cyrus

Vance i Goulding namjeravaju sutra ili prekosutra dovesti Miloševića, Tuđmana i Kadijevića, kojima će se pridružiti i lord Carrington, kako bi se definirali mogući modaliteti interpozicijskih snaga UN-a. Trebalo bi 25.000 do 30.000 ljudi biti angažirano svugdje gdje JNA djeluje na od Srba zauzetim prostorima u Hrvatskoj i u Bosni. Lokacija ovih plavih kaciga naravno predstavlja delikatan politički problem i njihova predanost u svakom slučaju ovisi o učinkovitu prekidu vatre i želji za mirom, koji je još uvijek daleko. Vance će onda izvijestiti Glavnog tajnika UN-a, koji će obavijestiti Vijeće sigurnosti. Potonje bi trebalo donijeti rezoluciju, čije se pregovaranje pokazalo vrlo teškim zbog protivljenja zemalja u razvoju, koje se boje stvoriti presadan koji bi se naknadno mogao primijeniti na neke od njih.

U svakom slučaju, kaže x, bilo je pametno uključiti UN u ovoj fazi, jer UN ima veću težinu i autoritet od Europske Zajednice. Potonja će ipak nastaviti igrati svoju igru, posebice ako je riječ o unajmljivanju plavih kaciga, a lord Carrington misli da bi mogao ponovno sazvati mirovnu konferenciju kad počne raspoređivanje snaga UN-a. On sam ne smatra da su sankcije učinkovito sredstvo za dovođenje stranaka u razumnije pozicije. Naftni embargo bi zasigurno bio bolan u mnogim aspektima, posebno za JNA, ali za ostalo bi bilo previše ‘rupa’ kroz zemlje poput Grčke i Mađarske. Prema x, to ‘ne bi pomoglo’, jer je uvjeren da je jedino zamislivo rješenje otprilike sljedeće: raspad sadašnje jugoslavenske države, neovisnost svih republika, ‘à la carte’, tj. da kažem promjenjivog intenziteta i opsega, različitim republikama sa središnjom vlašću prema željama svake od njih. Ovome treba dodati i vrlo čvrsta jamstva u korist manjina, smatra on. Takozvana teorija nacionalnosti koju trenutno propagiraju srpska Vlada (i koju ovdje u Londonu energično brani jugoslavenski veleposlanik) je čista glupost. Kako se muslimani mogu smatrati ‘nacionalnošću’?“ (dodis.ch/59036)

Vrijeme usmenih pitanja u parlamentu gosp. Felberu 8. studenoga 1991., gdje parlamentarci izražavaju čuđenje zbog čega se Švicarska suzdržava priznati Sloveniju i Hrvatsku, kad to najavljuju Mock, Kohl, Major...? Odgovor je jasan: Srpski

Prizor sa sjednice Ständerata, jednog od dvaju parlamentarnih domova

element u Hrvatskoj i okupirani teritorij nad kojim hrvatska vlast nema suverenitet. Ipak postoji nada. ([dodis.ch/58277](#))

Protivljenje priznanju

„Veleposlanik Indermühle šalje 17. prosinca 1991. iz Beograda telefaks u Bern. Veleposlanik se zgraža nad činjenicom da Njemačka želi priznati dvije secesionističke republike prije Božića, čime povećava napetost iz dana u dan. Njemačka se oglušuje na sva upozorenja i pozive na oprez koji proizlaze od raznolikih ličnosti poput predsjednika Bosne i Hercegovine i Makedonije. Zabrinuti zbog eksplozivnih posljedica takvog čina, pisali su glavnom tajniku UN-a, Sjedinjenim Državama, misiji promatrača SE i posebnom izaslaniku generalnog sekretara Perez de Cuellara. Diplomatski krugovi u Beogradu gotovo su jednoglasni u pritužbama na njemačku tvrdoglavost i smatraju kako bi priznanje bilo neopravdانا gesta koja bi imala samo negativan učinak.

Čak i njemački veleposlanik, koji dobro poznaje Jugoslaviju (...) i koji tečno govori srpskohrvatski jezik, ne dijeli mišljenje svojih nadređenih o brzom priznanju i kaže da je zabrinut zbog nesretnih posljedica koje bi to nesumnjivo moglo imati.

Čehoslovački veleposlanik savjetovao je svom ministru da sada ne poduzme ovaj korak s obzirom na situaciju u njegovoj zemlji. Ministar bi bio istog mišljenja, ali je predsjednik Havel imao drugačije stavove. Kolege iz Magreba smatraju da je Njemačka od ponovnog ujedinjenja izgubila sve svoje inhibicije i vide kako svoju ekonomsku moć stavlja u službu svoje politike i poretka. Ti veleposlanici, koji predstavljaju, istina, zemlje pokreta nesvrstanih, čija je jedna od najistaknutijih članica dugo vremena bila Jugoslavija, oštro osuđuju njemački stav koji ignorira međunarodne preporuke i odbija dati vremena Ujedinjenim Narodima za primjenu njihovih odluka. I na kraju, grčki veleposlanik koristi vrlo oštре izraze kako

bi opisao ponašanje Njemačke: ona se, kaže, ponaša neodgovorno, *čini besmislenu* gestu koja će pogoršati situaciju. Ovaj narod, koji je Europu uvukao u dva rata, nosit će na svojoj savjesti krv tisuća žrtava. Ako sukob eskalira, nije pošteno da i ona ne plati cijenu. Stanje duha koje vlada u Beogradu među diplomatima i vaše ponekad strastvene rasprave jasno pokazuju da njemačka politika nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Naprotiv, čak i ako je opće prihvaćeno da je istočnoj Evropi potrebna

njemačka ekonomска snaga. Njemačka uživa malo simpatija. (...)

Vatikanski pozivi za priznanjem dviju republika oživljavaju druge demone. Ni Sveta Stolica ni Njemačka nisu odigrale brilljantnu ulogu u ovom dijelu Europe. Pravoslavna crkva mogla bi lako mobilizirati duhove za svojevrsni vjerski rat protiv katoličanstva simpatičnog hrvatskom fašizmu (*L'eglise orthodoxe pourrait aisement mobiliser les esprits pour une espece de guerre de religion contre le catholicisme sympathisant du fascisme croate.*). Ako svi ovi stavovi, gledani izvana, imaju anakronistički prizvuk, riskiraju da u jugoslavenskom kotlu postanu krvava stvarnost, šaljući svu nadu u pomirenje u maglovitu budućnost.

Kanadskog veleposlanika (b) je njegova vlada zamolila da ode u Zagreb, pod snažnim pritiskom prohrvatskih parlamentarnih krugova da prizna hrvatsku među prvom skupinom zemalja. Morao je dozvati odgovore na nekoliko pitanja koja zanimaju kanadske vlasti i dati svoje mišljenje. Nakon što je razgovarao s predsjednikom Tuđmanom, kao i s ministrom obrane Šuškom, koji posjeduje kanadsko državljanstvo. b. se vratio s pesimizmom. Obojica (Tuđman i Šušak) su pokazala

arogantno uvjerenje u skoro priznanje neovisnosti Hrvatske. Misle da će tako omogućiti republici da dobije značajnu vojnu pomoć u sofisticiranom oružju. (Ovdje spominjem da sam na britanskoj televiziji, među grupom hrvatskih vojnika s kojima je razgovarao novinar, video policajca koji je na rukavu odore nosio boje njemačke zastave). Hrvatska će tada moći krenuti u ofenzivu na demoraliziranu saveznu vojsku, nesposobnu izdržati dugi vojni pohod, i natrag osvojiti teritorije koje je vojska okupirala.

b. je napustio Zagreb s dojmom da Tuđman i Šušak nisu zasad zainteresirani za zaustavljanje borbi. Strahovi onih koji se boje eskalacije nasilja u slučaju priznanja bili bi stoga potpuno opravdani. Stoga nije pogrešno reći da predsjednici Milošević i Tuđman vode borbu iz drugog doba bez obzira na žrtve koje nameće svojim narodima. b. nadalje potvrđuje da Hrvatska nije demokracija kakvu šire njezine vođe (*affirme encore que la croatie n'est pas la democratie que pretenaent ses dirigeants*). Naprotiv, Srbija je, u nekim aspektima, na primjer u pogledu tiska 'liberalnija' od Hrvatske, jer u Beogradu postoje nezavisne novine kritične prema vlasti, što nije slučaj u Zagrebu gdje vlada cenzura. Postoje slučajevi diskriminacije i znakovi antisemitizma. Predstavnik ekstremne desnice, u intervjuu objavljenom u švicarskim novinama, negirao je da je Tuđmanov režim demokratski. Odluka ministara vanjskih poslova o tome, donesena kasno navečer, predstavlja kompromis kako bi se izbjegao neuspjeh zajedničke vanjske politike tjedan dana nakon Maastrichta. Moglo bi se zapitati zašto ministri nisu čekali izvješće misije Fleiner, koje će biti predstavljeno na ministarskom sastanku KESS-a u Pragu krajem siječnja, da si daju vremena da procijene ispunjavaju li republike kriterije demokracije i poštivanja za manjine koje opravdavaju priznanje, s obzirom na analize koje je napravio.

Kolege i čuvari, stregnja lorda Carringtona i Cyrusa Vancea, odluka riskira da bude izravno ili neizravno ohrabrenje ratnim huškačima Tuđmanu i Miloševiću kao i ekstremistima sa svih strana. (*Les collègues et rangers, des apprehensions de lord Carrington et de Cyrus Vance, la*

decision risque d'être un encouragement direct ou indirect aux va-t-en-guerre que sont Tuđman et Milošević ainsi que les extrémistes de tout bord.) Kako bi sprječio krvoproljeće kojeg se plaše promatrači, ne može se sjediti prekriženih ruku mjesec dana i ne može se dalje improvizirati i brisati unutarnje razlike na štetu jugoslavenskih naroda. Srednjoročna i dugočvrstna politika prema svim republikama u međuvremenu postaje hitna, pomolimo se da se pesimistički predznaci pokažu pogrešnim.“ (dodis.ch/59580)

Uvjjetno priznanje Hrvatske

Ovako glasi pismo koje je 18. prosinca 1991. upućeno švicarskim veleposlanicima u zemljama članicama KESS-a:

„U prilogu ćete naći niz argumenata – od 16. prosinca 1991., napisanih prije odluke ministra vanjskih poslova EZ-a o uvjetnom priznanju još iste večeri – koji, nadamo se, sažima razloge za i protiv priznanja na objektivan način. Šaljemo Vam ovaj dokument koji je namijenjen internoj uporabi kao dodatak jezičnom naputku od 17. prosinca na istu temu, koji ste dobili hitnim postupkom.

Pitanje priznanja i njegovih implikacija složeno je i emocijama neobično nabijeno pitanje. Priloženi dokument ima za cilj priporučiti da postoje dobri i objektivni razlozi za i protiv te da se oni često neizbjegivo temelje na nagađanjima. (Glavni primjer: hoće li priznanje ojačati vojni otpor na srpskoj strani /SAD, OUN/ ili ga slomiti /BRD/ ne može se s apsolutnom sigurno-

Priznanje Slovenije i Hrvatske

Za	Protiv
1. Priznanje će Srbiji pokazati da je definitivno međunarodno izolirana i time unitarsrska oporba jača.	1. Priznanje će vojno držanje Srbije dalje učvrstiti
2. Dosad poduzete sankcije pokazale su stanoviti učinak pošto je Srbija postala svjesna Međunarodne izolacije	2. Sankcije su općenito neučinkovite.
3. Priznanja jača i dalje srpsku oporbu; jedino je bez Miloševića moguće političko rješenje.	3. Priznanje će ekstremnim srpskim snagama dati polet.
4. Nakon priznanja Hrvatske i Slovenije uslijedit će priznanja Bosne i Hercegovine i Makedonije (obje su to zatražile). Time bi se ove dvije Republike lakše ključile u međunarodno rješenje (OUN).	4. Priznanjem bi se Bosna i Hercegovina uvukle u rat.
5. Srbija je u svakom slučaju nepokolebljiva što se tiče Kosova; rješenje će biti tek moguće s novom srpskom vladom.	5. Priznanje će Srbiju u odnosu na Kosovo učiniti još nepotpustljivijom, a time i opasnost ratnih sukoba eventualno i s Albanijom.
6. Priznanje vodi k internacionizaciji sukoba, a time i lakšoj mogućnosti intervencija OUN-a.	6. OUN ne će zbog oporbe iz trećega svijeta (Kina itd.) poduzeti učinkovite mjere protiv Jugoslavije.
7. Priznanjem se spriječava da Srbija u ime Jugoslavije anektira Hrvatsku ili veliki dio nje.	7. Priznanje sadrži i praktičnu osposobljenost jamčiti priznatoj državi njene granice.

Specifični argumenti sa švicarske strane

8. Švicarska je (kao i Njemačka i Austrija) 'država na bojištu' ('Frontstaat') zbog vrlo velikog broja Jugoslavena na njezinu teritoriju. Svaka mjera u smislu ublažavanja sukoba je pozitivna, budući da kod bujanja sukoba postoji opasnost sukoba među Jugoslavenima u Švicarskoj, terorizma, kriminala Jugoslavena u egzilu.	8. Predvidivo je da će priznanje pojačati potencijal sukoba među Jugoslavenima u Švicarskoj.
9. Dobre usluge u korist izoliranog agresora nisu poželjne.	9. Priznanje otežava dobre usluge Švicarske.
10. Neutralnost ovdje nije problem, jer je jedan agresor protiv reprezentativne skupine država.	10. S priznanjem postavlja se za Švicarsku pitanje neutralnosti (jer to nije više unutardržavni sukob).
11. Ako većina država EZ-a i daljnjih europskih država prizna, ne može Švicarska iz europsko-političkih razloga ostati po strani. (dodis.ch/58524)	11. Švicarska ne mora uvejk slijediti odluke EZ.

šću predvidjeti jer pouzdane informacije o trenutnoj borbenoj snazi vojske i o unutarnej srpskoj oporbi uglavnom nedostaju.)

Mračni elementi na srpskoj i hrvatskoj strani odnijeli bi značajnu pobjedu ako se dopusti da pitanje priznanja zatruje političku klimu u Europi i otvori stare, prevladane antagonizme. Ako naprimjer – kako je nedavno izvjestilo naše veleposlanstvo u p. B. – grčki veleposlanik u Beogradu brblja o ‘njemačkom krvnom dugu’ (‘Blutschuld Deutschlands’), onda je ovaj gospodin očito podlegao naletu službenih srbijanskih medija. Da je srpskim medijima nametnuto jednoumlje u goebbelsovskom smislu, dojmljivo je pokazao nedavni razgovor u Bernu s nekolicinom preostalih nezavisnih novinara Srbije.

Bez sumnje je jedna od najvažnijih zadaća švicarskih predstavnika, u odgovarajućim okvirima i u pravo vrijeme, unijeti trenutak objektivnosti u nacionalističke žustre rasprave ove vrste, ako i gdje se to uopće čini potrebnim. Rezolucija EZ od 16. prosinca, koja se bez imalo ironije može označiti mudrom, pošto su postavljeni jasni kriteriji za priznanje, bi trebala raspravu ionako vratiti na objektivniju razinu.

*

Jedna od poruka ovog *uvjetnog* priznaja je da je priznanje postalo *bezuvjetnim* kao nagrada hrvatskom narodu za zadivljujuću odlučnost i hrabrost da se suprotstavi srpsko-jugoslavenskom nasilju te izbore svoju državu primjerenog civilizacijskim stećevinama 20. stoljeća.

U doba su Hrvati svojim nepokolebljivim držanjem poslali uvjerljivu poruku svijetu da je čovjek kao i narod slijep za smisao, ne vidi ga, ako nema idealta. Ta je poruka konačno shvaćena i prihvaćena. U toj se euforiji ponadaše Hrvati da će ostvarenjem države naprijed spomenuti „mračni elementi“ iščeznuti poput snijega na suncu. Na žalost, dogodilo se suprotno. Za razliku od hrvatskih idealta i idealista, koji su „mračnim elementima“ smetali, tim elementima nisu smetali jugoslavenski ideali ni idealisti, dapače nisu se morali bojati srpske odmazde u slučaju poraza Hrvatske vojske.

Na žalost, voljom hrvatskoga naroda postali su trojanskim konjom u Lijepoj

našoj i vuku sve konce u njoj od priznaja do danas. Nekvalificirani za vođenje države na bilo kojem području i opijeni slastima vlasti poput feudalaca, uvedoše neke vrste lensko pravo u državi za političare da mogu neodgovorno raspolažati državnom imovinom i poreznim novcem, prisiliše nepotkuljivu mladež da napusti svoju očevinu, te tako osiguraše prazni prostor, zapravo pretvorise Hrvatsku u ničiju zemlju, kako bi ju mogli darovati sebi jednakima. Vulgus vult decipi, ergo decipiatur! (Svjetina voli da bude prevarena, neka dakle i bude prevarena.)

Druga pouka Hrvatima bi bila da je budućnost hrvatske države u rukama domovinskih Hrvata. Iseljeni Hrvati mogu biti samo solidarni suputnici na tom putu pa i kad ih potkuljivi suvremeni „vlasnici Hrvatske“ namjerno marginaliziraju.

*

Suradnik ovog uratka Mate Sušac, koji je u doba nastajanja opisanih dokumenata kročio po hrvatskim bojišnicama s Međunarodnim odborom Crvenog križa i pomagao gdje god je mogao, bilježio što god je mogao, uložio je dosta vremena u ovaj zapis s puno diskrecije i smisla za važno.

Jedan od simbola Züricha: Grossmünster

TAJNA ORGANIZACIJA HRVATSKI OSLOBODILAČKI POKRET (HOP) U VIDU KOD METKOVIĆA 1963. GODINE

Ovaj rad će se usredotočiti na potanki opis osnutka i kratkotrajnog djelovanja organizacije Hrvatski oslobodilački pokret u selu Vid kod Metkovića. O njoj je kraće obavijestio dao dr. Wollfy Krašić u svojoj knjizi *Hrvatski pokret otpora*.¹ To je bila samo jedna od skupina otpora kada je u poratnom razdoblju na području današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine, pa i izvan njih, bio velik broj. Većina članova ove skupine je bila malodobna: najmlađi član je imao tek 14 godina. Za vrlo kratko vrijeme, tijekom tek 23 dana postojanja sačinili su program, Statut, tekst prisege, skupili određenu svotu novca, imali ozbiljne planove širenja, planove za nabavu oružja i eksploziva, te su već odredili tko će biti meta prve napadne akcije. Organizacija je uništena uslijed uhićenja vodećih članova nedugo po osnutku.

Danas je selo Vid dio grada Metkovića, ima oko sto domaćinstava, a nastalo je na prostoru antičkog mjeseta Narona,² o čemu svjedoči mjesni muzej. Stanovništvo je u potpunosti hrvatske nacionalnosti, i u mjestu bilježimo tradicionalno snažno razvijen nacionalni osjećaj još od vremena hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji, u drugoj polovici

19. stoljeća. U prvoj jugoslavenskoj državi je privrženosti pučanstva Hrvatskoj (pučkoj) republikanskoj seljačkoj stranci, kasnije nazvanoj Hrvatskom seljačkom strankom (HSS) dovodila je do stalnih napetosti s mjesnim oružnicima („žanda-

1 Wollfy KRAŠIĆ, *Hrvatski pokret otpora*, Zagreb, 2018., 108.-109.

2 Narona – grčko trgovište nastalo dva stoljeća prije Krista, kasnije značajan rimski grad koji je uništen u VII. stoljeću za vrijeme seobe naroda.

Piše:

DarkoUTOVAC

rima“) koji su bili osnovni element velikosrpske represije u toj državi.

JADRANSKI DNEVNÍK Br. 165 - God. II

Seljaci neretvanske krajine oslobođeni od optužbe po § 3 zakona o zaštiti države

Dneva 11 do 15 srpnja t. g. vodila se pred senatom trojice Okružnog Suda u Splitu krivična rasprava protiv 22 optužnika iz Sela Vida kod Metkovića. Bili su optuženi da su na dan izbora 5 svibnja uvečer kličali rane antihrvatske poklike i pucali na žandarmersku patrolu. Senatu je predstjeđavao savjetnik Šimo Stuk, a vođani su bili savjetnici Karanović i Matković. Optužbu je zastupao zamjenik državnog tužioca dr. Šestan, a optužene su branili odvjetnici dr. Ljubo Leontić, dr. Krinoslav Bego, dr. Ante Barbarić i odvjetnički pripravnik dr. Petar Nizio.

Tecajem rasprave bili su preslušani razni svjedoci, među njima žandarmerski kaplar Rašid Ovcina i župnik Vida Don Serafin Puratić. Obrana je dokazivala, da se ne radi o kakvoj protudržavnoj demonstraciji, nego o demonstraciji protiv žandara Ovcine, o kojem su svjeđaci iskazali, da je voljusnik žilom tukao žene i djecu, dok su muškarci bili nebiralištu u Novim Selima.

Nakon provedenog dokaznog postupka i iscrpnih govora optužbe i obrane pretsudnik je zaključio raspravu u ponedjeljak u 13 sati s najavom proglašenje presude za danas, srijedu u 12 sati o podne.

Za vrijeme trajanja procesa javnost je bila isključena dok je danas prilikom proglašenja presude publika bila pripuštena.

Na optuženičkoj klupi jedan do drugog okruženi redarima, sjediši su optuženi ovim redom: Jakov Vučićić pk. Augustina, 34. godišnji težak, neoženjen, Ambroz Vučićić pk. Josipa, 39 godišnji težak oženjen sa porodom, Mato Suton pk. Jozef, 45. god. težak, oženjen sa porodom, Ivan Matić pk. Ante, 32. god. težak, oženjen sa porodom, Josip Kešina pk. Ante, 27. god. težak, neoženjen, Mijo Kešina, povrata u krug svoje porodice.

Jadranski dnevnik br. 165/1935 o suđenju stanovnicima Vida

Bilježimo čak i napad većeg broja stanovnika Vida vatrenim oružjem na žandarsku ophodnju 1935. godine. Prilikom izbora muškarci su organizirano otišli u Nova Sela na glasovanje, a žandari su došli u selo i počeli tjelesno zlostavljati žene, djecu i starce. Pri tome su rabili i volovske žile kao bičeve. Kad su muškarci došli s glasovanja i čuli što se je zabilo, uzeli su vatreno i drugo oružje te su potra-

žili i pronašli žandarsku ophodnju. Otvorili na njih vatru pa su žandari pobegli, ali nitko nije stradao. To je izazvalo novu represiju, uhićeno je više od 20 stanovnika Vida koji su u pritvoru čekali suđenje prema zloglasnom Zakonu o zaštiti države.³

Na suđenju je nedvojbeno utvrđeno da su žandari isprovocirali napad svojim prethodnim nastajem na žene i djecu, o čemu je svjedočio mjesni župnik Serafin Puratić,⁴ pa je većina optuženih oslobođena. Ipak su četiri osobe osuđene na kraće kazne zatvora, a kako su suđenje čekali u pritvoru koji je trajao dulje od dosudnih kazni, i oni su odmah pušteni na slobodu.⁵

Kao što je spomenuti, onodobni je HSS imao apsolutnu potporu u selu, dok pristaša jugoslavenskih opcija skoro nije ni bilo.⁶ U Drugome svjetskom ratu velika većina borbeno sposobnog pučanstva služila je u oružanim formacijama Nezavisne Države Hrvatske, a samo manji dio se je vremenom pridružio jugoslavenskim partizanskim postrojbama.

Prema dokumentu UDB-e, napisanom „Kratki prikaz o formiranju, djelovanju i razbijanju organizacije Hrvatski oslobodilački pokret (u dalnjem tekstu HOP) u selu Vid pored Metkovića“ navodi se da je tijekom rata u selu bilo 20 pripadnika ustaških forma-

3 Punim nazivom Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi iz 1921. godine. Donesen prije svega zbog djelovanja komunista čija je brojnost i aktivnost bila u porastu, no primjenjivan je i na hrvatske, makedonske, crnogorske i albanske nacionaliste te druge protivnike države i režima.

4 Don Serafin Puratić bio je župnik u Vidu od 1914. do 1938. godine.

5 „Seljaci Neretvanske krajine oslobođeni od optužbe po članku 3. Zakona o zaštiti države“, *Jadranski dnevnik*, Split, br. 165, 1935., 6.

6 Ivan JURIĆ, *Osnivanje i djelovanje HSS-a u Donjem Ponteretavlju*, Metković, 2011., 101.

cija, 30 domobrana, devet oružnika, četiri pripadnika ustaškog redarstva i sedam pripadnika hrvatskih legionarskih postrojbi u Waffen SS-u. Od toga je svaki drugi ubijen u ratu ili neposredno poslije njega.⁷

U Elaboratu Narodne milicije za selo Vid, sastavljenom pedesetih godina prošlog stoljeća,⁸ navodi se čak i veći broj pripadnika ustaških, domobranksih i legionarskih postrojbi od onoga koji je naveden u spisima milicije o organizaciji HOP-a u Vidu, ali i veći broj političkih emigranata.⁹ Poslije rata je oko sela Vid djelovala veća križarska skupina koja je velikom akcijom jugoslavenskih komunističkih snaga 1946. razbijena; dio križara je ubijen, dio zarobljen. Mjesni stanovnici koji su im pružali informacije, logistiku i sklonište također su pohvatani, od čega je dio na vrlo okrutne načine i usmrćen, dok su ostali osuđeni na kazne zatvora.¹⁰ U isto vrijeme, od 1945. do 1963., kad je otkrivena skupina HOP, u selu nije ustrojena organizacija Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), ni organizacija Narodne omladine, dok je prema spomenutome Kratkom prikazu utjecaj klera u selu velik, česti su nacionalistički i šovinistički istupi,¹¹ te pjesme istog sadržaja, a spominje se često i hrvatska neravnopravnost u komunističkoj Jugoslaviji.

U takvim je okolnostima stasala skupina mladića, u velikoj većini malodobnika, koji su se udružili u tajnu političko-revolucionarnu organizaciju koju su nazvali Hrvatski omladinski pokret odnosno Hrvatski oslobodilački pokret. O pravome

Prizor iz poratnog Vida, selo u pozadini

nazivu, naime, postoje različita mišljenja, a mi se ovdje priklanjamo onomu koje je češće, i koje je ušlo ne samo u udbaške i pravosudne materijale, nego i u literaturu.¹² Tu organizaciju treba razlikovati od emigrantskog Hrvatskog oslobodilačkog pokreta,¹³ s kojim članovi ove organizacije, kao što je i u istrazi utvrđeno, nisu imali nikakvih dodira. Također ju treba razlikovati i od više istoimenih organizacija osnovanih po čitavoj Hrvatskoj. U prethodno spomenutoj knjizi *Hrvatski pokret otpora* nalazimo, naime, čitav niz organizacija istog naziva,¹⁴ no osim u jednom slučaju one nisu bile međusobno povezane. Tomu valja dodati da u periodici ima svjedočenja da je UDB-a taj naziv prišivala i onima koji se sami nisu tako nazivali, vjerojatno s nakanom stvaranja dojma o njihovoj povezanosti s emigrantskim HOP-om.

Organizacija HOP u Vidu je djelovala vrlo kratko, od 1. lipnja do 23. lipnja 1963., kad je milicija saznala za njezinu postojanje i kada su počela prva uhićenja.¹⁵ Iz spisa koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu pod brojem HR-HDA-1561-1-8-5-58, Kratki prikaz o formiranju, djelovanju i razbijanju organizacije „Hrvatski oslobodilački pokret“ u selu Vid pred Metkovića¹⁶.

7 HR-HDA-1561-1-8-5-58. Kratki prikaz o formiranju, djelovanju i razbijanju organizacije „Hrvatski oslobodilački pokret“ u selu Vid pred Metkovića“, 14.

8 Najvjerojatnije 1954. godine jer su tada sačinjeni istovrsni elaboratori za neka druga neretvanska sela poput Slivna, Ravnog i Blaca. Narodna milicija je u navedeno vrijeme sačinila detaljne elaborate za sva naselja Neretve.

9 Za više vidjeti: Državni arhiv u Splitu, fond 409, SUP za Dalmaciju, kutija 162, ili prijevod u knjizi Blanke MATKOVIC i Stjepana ŠTIMCA, *Vrgorska krajina, Makarsko primorje i Neretvanski kraj u dokumentima OZNE, UDBE i Narodne milicije (1944.-1965) Likvidacije i progona*, Zagreb, 2018., 839.-845.

10 Žarko MARKOTA, „Križari u župi Vid 1946. godine“, *List župe Gospe Snježne*, Vid, broj 8, listopad 2004., 16.-18.

11 Kao što je općepoznato, za jugoslavenske komunističke vlasti najčešće je svaki, pa i najmanji iskaz domoljublja, uključujući i pjevanje božićnih pjesama, bio kvalificiran kao nacionalizam ili šovinizam.

vatskom državnom arhivu pod brojem HR-HDA-1561-1-8-5-58, a sastoji se od: „Kratkog prikaza o formiranju, djelovanju i razbijanju organizacije ‘Hrvatski oslobodilački pokret’ u selu Vid pored Metkovića“ (u dalnjem tekstu: „Kratki prikaz“) i „Specijalne informacije broj 11. Državnog sekretarijata za unutarnje poslove Narodne Republike Hrvatske od 12. 1963. godine, predmet: Prijedlog za administrativno kažnjavanje članova ilegalne organizacije iz sela Vid, kotar Split“ (u dalnjem tekstu: „Specijalna informacija broj 11“).

Iz podataka dobivenih u istrazi, kao i njihovom naknadnom analizom može se prilično precizno saznati što se dogodilo. Prema UDB-inu „Kratkom prikazu“, skupinu su činili sljedeći članovi koje dokument ujedno opisuje i karakterizira: **Ivan Ramić**, rođen 1944. godine, vrhovni predsjednik, otac mu je bio pripadnik oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske; **Ivan Vučić** (1947.), dopredsjednik, otac optuživan da je „veliko Hrvat“ i vezan uz kler; **Pero Pejar** (1946.) godine, „poslenik“ [sic!] unutarnjih i vanjskih poslova, otac bivši domobran, braća članovi SKJ; **Ante Selak** (1949.), blagajnik organizacije, otac bivši ustaša, živi u Vidu kod strica koji je mjesni župnik; **Luka Ilić** (1941.), pokušao ilegalno emigrirati, otac bivši domobran, vrlo religiozan; **Nikola Ilić** (1899.), bivši financ, često istupa s velikohrvatskim pozicijama; **Ante Ilić** (1946.), brat navedenog Luke Ilića; **Jure Markota** (1946.), otac mu suđen na 8 mjeseci zatvora zbog pomaganja križarima; **Jure Markota** (1948.), otac istupa s nacionalističkim pozicijama i vezan uz kler; **Ante Bukovac** (1947.), otac politički neutralan, te **Miće Kaleb** (1948.) za kojeg nisu

navedeni „karakteristike“ o obiteljskom podrijetlu.¹⁶

Za sve je zajedničko da potječu iz siromašnih seljačkih obitelji, da su religiozni i da u ogromnoj većini potječu iz obitelji čiji su se članovi borili na strani Nezavisne Države Hrvatske ili bili politički neutralni.

Brat jednog od članova organizacije koji je ujedno bio mjesni komunistički dužnosnik, donio je 23. lipnja 1963. u stanici milicije u Metkoviću rukom pisani poziv naslovjen na brata mu, kojim ga

novim potencijalnim članovima.¹⁸ Time je milicija praktično u cijelosti otkrila članstvo, ciljeve i planove organizacije. Suočeni s dokaznim materijalom, uhićenici su priznali postojanje tajne organizacije i svoje uloge u njoj. Milicija je u svezi s događajem zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela iz članka 117. Kaznenog zakona Jugoslavije o svemu izvjestila nadležnoga javnog tužitelja u Splitu, a uhićenici su prebačeni iz stanice milicije u Metkoviću u zatvor u Makarskoj radi daljnje obrade.

U zatvoru je nastavljeno intenzivno is-

doljuba vaspita u duhu hrvatske, religije, pripadnosti i narodnosti.

Član 2. Treba da se bori za hrvatsko državno pravo i cjelokupnost i nezavisnost hrvatskog područja.

Član 3. Svaki Hrvatski domoljub treba da pohađa češće puta svetu misu i da pred hrvatskim neprijateljima slobodoumno i neustrašivo izlaže da je Hrvat.

Član 4. Hrvatski narod proglašava se jednim radničkim narodom koji treba da uzme rukovodeće mjesto u Hrvatskoj.

Član 5. Hrvatska zastava ima tri boje: crvenu, bijelu i plavu, a u sredini 25 polja, stari hrvatski historijski grb.

Član 6. HOP postaje vrhovno, zakonodavno, političko vodeće tijelo.

Član 7. Hrvatski rodoljub treba da se bori protiv svakog nasilja prema seljacima i radnicima.

Član 8. ‘Lijepa naša domovina’ postaje hrvatska himna.

Član 9. ‘Za dom – Spremni’ postaje hrvatska uzrečica u hrvatskom vojničkom životu.

Član 10. Hrvatski rodoljub uživa prava i dužnosti i to: Kažnjava se od dana 2. VI 1963. novčanom kaznom ili izbačajem koji veleizdajom uvrjedi ovu novo osnovanu organizaciju: 2. Obavezno dolaženje na sastanke; 3. Ako se ne dolazi na sastanke po treći put vrijedi pravilo izbačaja; 4. Predsjednik se mijenja svakog mjeseca, a može da nastupi po 5 puta na predsjednički položaj.

Član 11. Dužnosti predsjednika: a. U svim ulogama predsjednik zastupa cjelokupno društvo; b. Zapovijeda svim onim čime društvo raspolaže (novcem, oružjem, knjigama i slično); c. Ima pravo da odgodi sastanak i sazove po potrebi; e. U slučaju odsutnosti predsjednika, sve njegove povlastice i dužnosti preuzima na sebe dopredsjednik.

Član 12. Našoj novo osnovanoj organizacije ne smije da pripadne tko nije član Katoličke crkve.

Član 13. Atentatori na pojedine osobe koje se iz daleka protive Hrvatskoj, vjeri, narodnosti – mogu biti podložni pod atentat članova HOP-a, uz uvjet, da to odobri predsjednik skupa sa višim članovima naše novo osnovane organizacije, ali prije

"Zaklinjem se hrvatskom čašću da će poštovati i izvršavati pošteno zakone naše novo osnovane organizacije. Zaklinjem se da neće istupiti iz organizacije i da neće otkriti njen postojanje, da neće ni pod koju cijenu izdati svoju vjeru i domovinu i da će vječno ostati vjeren svojoj domovini. Borit će se za cjelokupnost i nezavisnost područja Hrvatske i za Hrvatsko – državno pravo."

Tekst prisege prema udabaškoj rekonstrukciji

se poziva na sastanak članova organizacije HOP-a u Vidu koji se je trebao održati istog dana pored mjesne crkve.¹⁷ (Ovdje valja istaknuti da se nije radilo o doušivanju nego o pokušaju izvlačenja N. I. od odgovornosti u svjetlu uvjerenja da je skupina zacijelo otkrivena i da predstoji režimska reakcija.) Odmah po dojavni milicija je uhitila potpisnika poziva. Suočen sa zaplijenjenim pozivom pisanim njegovom rukom, on je priznao postojanje tajne organizacije. Dalnjom istragom, a vrlo vjerojatno uz uobičajenu uporabu sile i prijetnje, on je odao odnosno potvrdio imena ostalih članova organizacije (jer je moguće da je milicija za neke od njih već znala), pa su ubrzo uhićeni svi vodeći članovi organizacije: Ivan Ramić, Ivan Vučić, Pero Pejar i Luka Ilić.

Pretragom doma i ostalih prostora uhićenih pronađeni su: Pravila organizacije HOP, tekst prisege članova, popis članova organizacije, popis plaćenih članarina, te napisani, a neuoručeni pozivi za sastanke

pitivanje. Utvrđeno je da osumnjičenici nisu imali kontakte s nikim izvan sela niti s emigracijom. U celije su im dovođeni agenti provokatori koji su se pretvarali da su uhićeni zbog sličnih djela, kako bi pokušali izvući informaciju jesu li što u istrazi prešutjeli.¹⁹ Nad onima koji nisu uhićeni uspostavljen je nadzor i kontrola. Istragom je utvrđeno da su članovi tajne skupine do otkrivanja održali dva sastanka na kojima su donijeli Statut i Pravila.

Tamo, između ostalog, piše kako HOP postaje vrhovno političko tijelo hrvatskoga narodnog pokreta i HSS-a, a ima značenje Hrvatski oslobodilački pokret. U „Kratkom prikazu“ navode se funkcije u organizaciji te se opisuju prava i dužnosti članova. Program je sadržan u Pravilima, u kojima se, prema udabaškom prijepisu, kojemu ne zadiremo ni u pravopis niti u što drugo,²⁰ navodi:

„Član 1. Član naše novo osnovane organizacije treba da svakog hrvatskog ro-

16 Isto, 5.-11.

17 Isto, 1.

18 Isto, 1.-2.
19 Isto, 2.
20 Tekst pravila naveden je na stranicama 2.-4. Kratkog prikaza.

stvar treba dobro izviditi i stvoriti dobar plan.“

Autor Pravila i Statuta je bio Pero Pejar, a neke su pojedinosti dodali Luka Ilić, Ivan Vučić i Ante Selak.²¹ Uz Pravila su bili napisani razni domoljubni stihovi. Na marginama teksta uz sama Pravila istražitelji spominju i slogane. Iz svega toga se vidi da su autori zastupali mješavinu pravaške i radičevske ideologije, s dosta jasnim nadahnućem u HSS-u i u ustaštvu. Kako su u svim tim ideologijama i pokretima bili naglašeni socijalni elementi, razumljivo je da su pokretači organizacije prihvatali i njih, tim više što su i sami mahom potjecali iz siromašnih obitelji. Začuđuje niz srbizama, ali je nemoguće utvrditi, jesu li one posljedica prijepisa ili su doista postojale u izvorniku, što bi svjedočilo o jezičnoj indoktrinaciji hrvatske mladeži.

Iz programske dokumenata vidi da organizacija nije isključivala ni nasilne oblike borbe. Prema podatcima pribavljenima u istrazi, članovi skupine su za početak planirali uporabom eksploziva zastrašiti stanovitog M. E., za kojega su vjerovali da miliciji dojavljuje tko pjeva hrvatske pjesme i tko što govori. Iz spisa nije moguće nedvojbeno utvrditi je li eksploziv doista pribavljen. Na jednome se mjestu spominje da jest,²² no relativno niske kazne govore protiv toga. Priključena je članarina (50 – 100 dinara po članu), a usprkos vrlo kratkom vremenu postojanja organizacije i siromaštvu njezinih članova, skupljeno je oko 500 dinara koje je Ante Selak, po svemu sudeći, ubacio u kutiju za milodare u mjesnoj crkvi kada je skupina otkrivena.²³

Svaki član skupine je polagao prisegu sljedećeg sadržaja: „Zaklinjem se hrvatskom čašcu da će poštovati i izvršavati pošteno zakone naše novo osnovane organizacije. Zaklinjem se da neću istupiti iz organizacije i da neću otkriti njezino

postojanje, da neću ni pod koju cijenu izdati svoju vjeru i domovinu i da će vječno ostati vjeran svojoj domovini. Borit će se za cjelokupnost i nezavisnost područja Hrvatske i za Hrvatsko državno pravo.²⁴“

Organizacija je imala plan širenja tako da je svaki član trebao dovesti još 5 čla-

srpske nacionalnosti u školi u Metkoviću, na koje profesori ne reagiraju poglavito zato što su, prema istražiteljima, i sami profesori ustaški usmjereni.²⁵ Posebno spominju profesora Trpimira Macana, kasnije poznatog povjesničara koji je kao student bio osuđen zbog pripadanja sličnoj organizaciji u Dubrovniku. Zanimljivo je da i uhićenici iskazuju kako su htjeli uključiti Macana u svoju organizaciju, no do toga nije došlo. Dalje se tvrdi da je od 70 prosvjetnih radnika u Metkoviću njih 15 ustaški, klerikalno ili prozapadno usmjereno, i da „poklanjaju ocjene“ učenicima iz sličnih obitelji, kao i to da omogućavaju polaganje ispita učenicima iz Hercegovine koji su zbog političkih delikata tamo izbačeni iz škola.

Budući da Vid gravitira Metkoviću ne samo zbog srednje škole i gimnazije, nego i zbog zaposlenja, spominju se stanovite osobe za koje se navodi da su bili službenici UNS-a, domobranci časnici, ustaški dužnosnici i dužnosnici Ustaške mladeži.²⁶ Ipak, pronalaže istražitelji i olakotne okolnosti, poput malodobnosti počinitelja te činjenice da nisu izvršili ni jedno konkretno djelo, pa se predlaže da ih se ne izvodi na sud nego da ih se „administrativno“ kazni, to jest uputi na izdržavanje kazne na otok Grgur, nekadašnji (a i današnji) Sveti Grgur koji je bio dio golootočkoga kompleksa. Administrativna kazna je predložena za Ivana Ramića (u trajanju od jedne godine), Luku Ilića (jedna godina), Peru Pejara (10 mjeseci) te Nikolu Ilića (prekršajno 30 dana). Predloženo je da se s ostalima obavi razgovor, te da ih se zbog malodobnosti i nezrelosti samo upozori. Navodi se da bi spomenute mjere trebale imati odgojno-popravni karakter te se spominje više članova skupine za koje se navodi da ih treba pokušati angažirati za doušnički rad.

Prema našem istraživanju, nema nikakvih indicija da je itko od onih koji su bili predloženi za uspostavu doušničkog odnosa na to i pristao, zato njihova imena ne

Rječica Norin protječe kroz Vid

nova, ali i promidžbom prema gimnazijalcima i srednjoškolcima, kako bi se u budućnosti proširili na sveučilište. Iz napisanih, a neuoručenih poziva vidljivo je da su kanili uključiti u članstvo i osobe iz susjednog mjeseta Prud, ali i iz obližnjih hercegovačkih mjeseta Crnići i Gabela. Pokušali su izraditi i žig organizacije priručnim sredstvima i to od krumpira, sapuna i lijevanog olova, no oba pokušaja su bila neuspješna.²⁵

Istražitelji iznose mišljenje kako bi organizacija, da je potrajala, mogla uhvatiti maha i ostvariti vezu sa emigracijom, no da zbog kratkog vremena postojanja to nije uspjela. Oni su pokušali prikazati širu sliku i kontekst stvaranja organizacije, pa navode česte sukobe učenika hrvatske i

²¹ Kratki prikaz, 2.-4.

²² Isto, 6.

²³ Isto.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto, 5

²⁶ Isto, 13.-15.

²⁷ Isto, 15.-16.

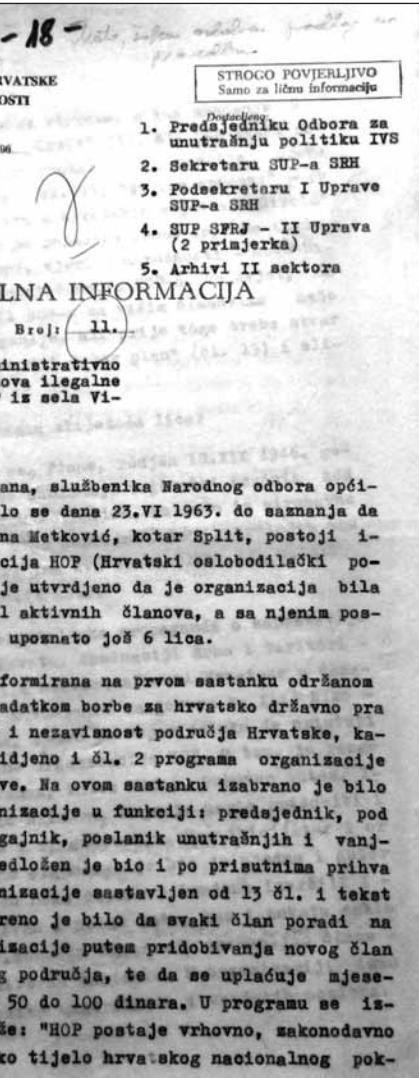
ćemo navoditi. No, prilično je izvjesno da je na suradnju s UDB-om pristao Pero Pejar koji nije na tom popisu. Nema razloga vjerovati da je do toga došlo prije uhićenja, jer sve upućuje na to da je organizaciji HOP on pristupio pun domoljubnog žara i bez skrivenih namjera. Ostaje nepoznato jesu li ga komunistički istražitelji slomili i pridobili u istrazi, za vrijeme izdržavanja kazne ili nakon puštanja na slobodu.

Svjedoci poput Rudolfa Arapovića tvrde da je Pejar bio suradnik još u domovini pod kodnim imenom „Jovo“, koje po odlasku u SAD mijenja u „Ivo“.²⁸ Vice Vukojević na više mesta tvrdi da ga je Pejar obavještajno pokrivao dok je sedamdesetih kratko boravio u SAD-u zbog osnivanja ogranaka odnosno društava prijatelja Matice hrvatske. On također navodi da je Pejar bio suradnik Službe pod kodnim imenom „Ivo“.²⁹ Kontaktirali smo i trojicu starijih političkih emigranata: Milu Bobanu, Ivana Prcelu i Šimu Letinu. Boban je potvrdio da je Pejar bio pripadnik Hrvatskoga narodnog otpora (HNO) u Clevelandu, ali u vrijeme dok on u toj organizaciji koju je osnovao Vjekoslav Luburić još nije bio pročelnik za Sjevernu Ameriku, te da se je pod čudnim okolnostima vratio u Jugoslaviju osamdesetih godina prošlog stoljeća.³⁰ Ivan Prce la je samo potvrdio da je Pejar bio član HNO-a u Clevelandu, ne upuštajući se u drugo.³¹ Najiscrpljniji je bio Šime Letina, rizničar emigrantske Hrvatske republikanske stranke (HRS). On je u SAD stigao godinu nakon Pejara te se sjeća da je ovaj pristupio HNO-u i postao tajnikom

mjesnog ogranka te organizacije, no da se je vremenom odmaknuo od HNO-a i pristupio krugu oko časopisa *Hrvatska borba*, koji je u to doba bio blizak HRS-u.³² Sudjelovao je i u osnivanju malo poznate

u Clevelandu i član uredništva *Hrvatske borbe*, novina koje su promicale revolucionarne metode u borbi protiv komunizma i Jugoslavije. Osim toga, stanoviti dousnik kodnog imena „Meho“ (za kojeg se u operativnom planu za obradu skupine iz sela Dubravice jasno kaže da je bivši pripadnik skupine HOP iz Vida), u rujnu 1963. je dojavio miličkoj stanici u Metkoviću kako postoji tajna organizacija u mjestu Dubravica pred Metkovića.

Ne možemo sa sigurnošću tvrditi tko je taj „Meho“, no nedvojbeno je sljedeće: „Meho“ je iz Vida, bivši je pripadnik skupine HOP, koncem 1963. godine je radio u poduzeću „Predolac“ u Metkoviću i školovao se u ŠUP-u Metković. Tamo je u istoj klupi sjedio s I. M. iz Dubravice koji mu je u povjerenju i otkrio postojanje organizacije, znajući da je ovaj nedavno sudjen zbog iste stvari. „Meho“ je imao kuma u Bijelom Viru pored Metkovića gdje je djelovao kao agent provokator prema R. M. čije povjerenje je i zadobio. Operativnom obradom nije unatoč brojnim naporima utvrđeno nedvojbeno postojanje tajne organizacije u Dubravici.³⁴

“Specijalna informacija br. 11” republičkog SUP-a od 12. srpnja 1963.

emigrantske organizacije Hrvatski religiozni demokrati.³³

Pored izjava najmanje dvojice svjedoka koji izrijekom tvrde da su naknadno doznali kako je Pejar surađivao sa Službom (Arapović i Vukojević), ništa manje ga ne optužuje činjenica da se osamdesetih nekažnjeno vratio u Jugoslaviju unatoč činjenici da je bio tajnik ogranka HNO-a

28 R. ARAPOVIĆ, DL 229503: UDBA-a i njezini suradnici (prema tajnim izvješćima), Washington, 2003, IX., 25., 217., 221, 300., 407., 427.

29 <https://www.maxportal.hr/naslovna/vice-vukojevic-ovo-su-ubdasi-boki-su-me-pratili-i-njihovi-pseudonimi/> pristupljeno 10. IV. 2022.

30 E-poruka autoru od 11. VII. 2022.

31 Kontaktiran putem Facebooka 11. VII. 2022.

ponavljaju manje-više isti podatci kao i u prethodno obrađenom dokumentu, s time da saznajemo kako je za postojanje organizacije, osim jedanaest njezinih članova, znalo i najmanje šest osoba koje nisu bile članovi. Također doznajemo da je u istrazi utvrđeno kako se nije radilo o atentatu kao napadu na život M. E. nego o planiranoj akciji u kojoj bi ga se eksplozijom zastrashilo. Sažnajemo da je Pejaru krsno ime Petar, a ne Pero, da su u Vidu u ono doba tri domaćinstva imala radio-prijamnike te se

32 E-poruka autoru od 11. srpnja 2022

33 Hrvatski religiozni demokrati emigrantska skupina demokršćanskoga političkog programa, postojala je između 1968. godine i 1970. godine i nije uhvatila korijenje izvan kruga osnivača među kojima je uz Šimu Letinu, Nikolu Rudelu, Božu Baćku bio i Pero Pejar.

34 HR-HDA-1561-SDS RSUP SRH. „Nepotvrđene informacije o djelovanju ilegalne proustaške grupe u selu Dubravice, kotar Makarska u 1963. godini“, 1.-8.

izražava sumnja da potajno slušaju Glas Amerike, Radio Madrid i Radio Vatikan.³⁵ U tom se dokumentu predlaže i nove, značajno manje kazne u odnosu na one koje su prethodno predložili javno tužiteljstvo i splitski SUP (Državni sekretarijat za unutrašnje poslove NR Hrvatske, Uprava državne bezbjednosti). Tako je predloženo da se Pero Pejar, Luka Ilić, Nikola Ilić i Ivan Ramić osude prekršajno na dva mjeseca zatvora, a Ivan Vučić na mjesec dana.³⁶ Nije poznato je li na smanjenje kazne u odnosu na onu koju je predlagao SUP Split utjecala nečija intervencija, spoznaja da bi drakonske kazne u selu Vid izazvale još veće otpore, pokušaj uključivanja uhićenika u doušničku mrežu ili što drugo.

Jedan od članova skupine i njezin prvi podpredsjednik Ivan Vučić, opisao je svoja sjećanja u župnom listu župe Vid. On dijelom potvrđuje ono što je u spisima istrage utvrđeno, no ostaje činjenica da se na jedan dio onoga što je skupini stavljeno na teret nije ni osvrnuo te je pokušao umanjiti značenje i ozbiljnost organizacije. Od novih pojedinosti on opisuje specifičan pozdrav rukom koji su osmislili, donosi nešto drugačije nazive za funkcije vodećih članova organizacije od onih iz Pravila i Statuta organizacije HOP te opisuje neuspješan proces izrade žiga organizacije. Negira postajanje članarine, iako Pravila nedvojbeno propisuju prikupljanje članarine, a u istrazi je utvrđeno da je skupljeno 500 dinara te su prinosnici nabrojeni poimence. On navodi da su koristili izmijenjeni oblik nekadašnjeg pozdrava HSS-a („Vjera u Boga i seljačka sloga“), što u spisima istrage nije utvrđeno, a potvrđuje vođenje zapisnika na sastancima.

Osobito je važno njegovo isticanje da se je organizacija zapravo zvala Hrvatski omladinski pokret, što se kosi s istražnim utvrđenjem da HOP znači Hrvatski oslobođilački pokret.³⁷ Razlog može biti u slabostima njegova pamćenja, ali dakako može biti i drugdje, pa i u pokušajima režima da vlastitim tumačenjem akronima HOP sugerira postojanje veza mladeži s emigracijom. U razgovoru s autorom 6.

35 HR-HDA-1561-1-8-5-58 Specijalna informacija broj 11, 2.-6.

36 Isto, 7.

37 Iko VUČIĆ, „Kako je nastao Hrvatski omladinski pokret (HOP) u Vidu“, *List župe Gospe Snježne*, Vid, br. 27, travanj 2022., 4-5.

kolovoza 2022. Ivan Vučić je ustrajao u nazivu Hrvatski omladinski pokret, iako je potvrdio da su neki članovi doista predlagali naziv Hrvatski oslobođilački pokret. Zanijekao je plaćanje članarine, ali je potvrdio planove za nabavu novca od laskom na nadnice. Niječe i pribavljanje eksploziva, ali potvrđuje da je osobno od oca potajice uzeo manju količinu baruta za punjenje lovačkih naboja, što je bila ustaljena lovačka praksa onoga vremena. Dalje navodi da su s tom malom količinom baruta radili nekakve improvizirane petarde kojima su uzneniravali miliciju kada bi došla u selo. Također tvrdi da je postojalo više različitih inačica programa i prisege, te da ih milicija nije sve pronašla. Te pojedinosti dopunjaju sliku ustanovljenu istragom, a ne isključuju mogućnost da su UDB-ini službenici iz političkih, a možda i iz osobnih, karijernih razloga mjestimice stvar preuvečavali.

Iz današnje je perspektive lako zamijeniti posvemašnji nedostatak smisla za tajnost u djelovanju. Sastanci su održavani na javnom mjestu te je svaki slučajni prolaznik ili uhoda mogao čuti o čemu se razgovara, što se u najmanje jednom slučaju i dogodilo.³⁸ Članovi su s postojanjem organizacije upoznali brojne ljude, najmanje šest, a vjerojatno i više osoba. Uslijed svega toga je postojanje skupine postalo predmet razgovora u selu što je motiviralo jednog od pripadnika da se pokuša izvući od odgovornosti i razotkrije postojanje organizacije, kad je postalo jasno da je samo pitanje trena, kad će milicija doći do potrebnih obavijesti.

S druge strane, unatoč malodobnosti većine članova, organizacija je imala razrađenu strukturu, cilj i plan. Donijela je Pravila i Statut u kojima se objašnjavaju ciljevi borbe i uređuju međusobni kao i stegovni odnosi, s doduše vrlo blagim stegovnim sankcijama. Propisano je i davanje prisege koja obavezuje na tajnost. Smišljena su i konspirativna imena, iako je otvoreno pitanje jesu li korištена.³⁹ U rudimentarnom je obliku zamišljeno i protuobavještajno djelovanje putem rodbinskih bliskih osoba uključenih u režim.⁴⁰ Počelo je prikupljanje novca u obliku čla-

38 Kratki prikaz, 13.

39 Isto, 7.

40 Isto, 12

narine, a zacijelo je bila prikupljena i posjetna svota koja za ono vrijeme nije bila mala. Također je jasno da su postojale nakane oružanog djelovanja, koje treba promatrati osobito u svjetlu činjenice da je u ono doba bilo vrlo teško nabaviti i lovačko oružje, pa čak i tzv. privredni eksploziv. Predviđeni su i ambiciozni planovi širenja organizacije na okolna dalmatinska i hercegovačka mjesta, a dugoročno i na sveučilišta putem gimnazijalaca i srednjoškolaca iz Metkovića.

Sami istražitelji iznose mišljenje da je organizacija mogla prerasti u nešto veće i ozbiljnije da je potrajala, iako je prilično izvjesno da time u nemaloj mjeri žele većim prikazati svoj uspjeh, jer je jasno da dosad poznate i obrađene slične ilegalne skupine s područja današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine (ali i izvan njih, napose u Bačkoj), nisu uspjele djelovati dulje vrijeme niti postići znatnije rezultate. Bilo je, naravno, negativnih posljedica njihova djelovanja: i sami su počesto završavali u tamnici, a mnogi su se sklonili u emigraciji (pritom su neki, nažalost, postali opasnim suradnicima jugoslavenske obavještajne službe). No, opća ocjena nastanka i djelovanja tih omladinskih organizacija nesumnjivo je pozitivna. One su već svojim spontanim nastankom i postojanjem svjedočile o trajnom otporu hrvatskog naroda Jugoslaviji i komunizmu.

Time je potkapana i režimska teza o ustaštvu kao jedinom obliku toga hrvatskog otpora, jer članovi takvih organizacija već po svojoj dobi nisu mogli biti pripadnici ustaškog pokreta. No, svaka ozbiljna analiza njihovih programskih dokumenata i njihova djelovanja lako će uočiti da je državotvorni osjećaj mladoga hrvatskog naraštaja pothranjivan sjećanjem na kontinuitet hrvatske borbe, pa tako i na Nezavisnu Državu Hrvatsku koja je shvaćana kao najoštrija i najdosljednija negacija jugoslavenstva i komunizma. Pitanje je, bi li bez svijesti o tom kontinuitetu i bez njegova nastavka u obliku samoprijegora tih mladića i djevojaka bila moguća današnja neovisna i demokratska hrvatska država... (Fotografije: Zbirka Marija Talajića)

PRILOG HRVATSKOMU EMIGRANTSKOM ŽRTVOSLOVLJU

Ubojstva, pokušaji ubojstava, otmice, „nestajanja”, stradanja tijekom bježanja preko jugoslavenske granice na slobodu, život u logorima, bježanja iz izbjegličkih logora (iz Italije u Francusku, na primjer) zbog prijetecog izručenja jugoslavenskim vlastima, svakodnevna izručivanja Jugoslaviji i

Karmelo Jurišević

kazne koje su slijedile, logorska ispitivanja „domaće” policije i potom interpolske komisije, trema pred iščekivanjem vijesti je li politički azil odobren ili nije, višemjesečna (čak i višegodišnja) logorska čekanja na odlazak u željenu državu, početci života u novom svijetu, uzleti i padovi u domoljubnom radu, stalno „hrvanje” s hrvatskim „našnjencima” i „jugovićima”, razorno djelovanje ne samo udabaških gnjida nego i ljudske zavisti i gluposti među Hrvatima, uvijek više „domoljuba” nego domoljublja...

Te i druge teme iz povijesti hrvatske političke emigracije tek se počinje ozbiljnije istraživati. Ali vladajuća „nova klasa”

Piše:

Dr. sc. Ante ČUVALO

najradije bi zaboravila sve što se tiče ne samo („neprijateljske”) emigracije nego i iseljeništva općenito. Politički moćnici u Hrvatskoj ne žele da im se netko izvana

„petlja” u zamršene račune, ali im dobro dođu iseljenički šoldi. Zato je važno da znanstvene ustanove i pojedinci (kroz ustanove ili samostalno) budu neumorni i neustrašivi u istraživanju i ovoga dijela hrvatske povijesti.

Udbaška ubojstva hrvatskih emigranta bila su najvidljiviji i najbrutalniji oblik jugokomunističkoga terora nad Hrvatima u svijetu. Zato se o takvim krvoprolaćima najviše pisalo. Ali bilo je i četničkih zločina nad Hrvatima u svijetu. I to treba temeljito istražiti. Tu sam temu „načeo” prilogom u *Političkom zatvoreniku* br. 289, listopad/studeni/prosinac 2021., st. 13.-16. To može poslužiti kao upozorenje mlađim istraživačima hrvatske emigrantske povijesti da i ove slučajeve imaju u vidu.

Još dva jugokomunistička ubojstva

U ovom prilogu upozoravamo na dva jugokomunistička zločina za koja su rijetki živući Hrvati čuli. To su ubojstva braće Emila i Karmela Juriševića. O Emilovu slučaju znamo malo, a o Karmelovoj pogibiji pisalo je i svjetsko novinstvo. Među ostalim i ugledni američki tjednik (od 2020. dvotjednik) *Time* 19. kolovoza 1957. objavio je sljedeći članak.

JUGOSLAVIJA: Ozloglašeni bandit

„U Drugom svjetskom ratu, Karmelo Jurišević bio je tvrdoglav i čvrst partizan koji se borio na strani Tita protiv Nijemaca. No budući da je bio hrvatski seljak koji je cijenio slobodu i mrzio [novu]

vlast, nije se mogao pomiriti s poratnom Titovom komunističkom diktaturom. Jedne neminovalne noći 1949. godine, kada je Titova tajna policija došla po njega, Karmelo i njegov mladi brat Emil pobegli su u Trst, samo trenutak prije nego što je policija pokucala na vrata. Iz svojega skloništa odmah na drugoj strani granice, Karmelo i Emil uspostavili su kopnenu ‘brzu prugu’ za vođenje Jugoslavena u slobodu. Prije isteka te iste godine, Titovi agenti zatvorili su Karmelovu majku i sestru, a Emila su ubili na talijanskom teritoriju. Tri su puta pokušali ubiti Karmela na ulicama Trsta, ali nisu uspjeli.

‘Povest će svakoga tko želi pobjeći’, obećao je Karmelo. I to je radio tijekom osam godina. Više od tisuću muškaraca i žena – Jugoslavena ili Talijana, koje su prekrnjatelji granica ostavili na krivoj strani – duguje mu svoju slobodu. Bjeguncima koji bi u strahu prosvjedovali kad bi na putu [Karmelo] pokupio i druge, odgovorio bi: ‘Ili idemo svi, koliko god nas ima, ili nitko ne ide.’ Onima koji su mu pokušali platiti (uobičajena je cijena prevođenja preko granice 160 dolara), Karmelo bi se nasmiao i tiho rekao: ‘Trebat će vam poslije. Hajde, idemo.’ Jednom, u koparskom kraju prepunom vojnika, tjeskobno su u jednoj kolibi čekali da padne noć kad je netko zakucao na vrata. Karmelo je zapovjedio bjeguncima da iskoče kroz stražnji prozor, mirno otvorio vrata, bacio granatu, zalupio vratima te i on pobegao kroz stražnji prozor. Jednomu ocu koji je morao doma ostaviti desetgodишnjega sina, Karmelo je obećao: ‘Vi ćete se ponovo sastati sa svojim sinom.’ Sedam mjeseci poslije toga uspio je ući u uznički logor duboko u Jugoslaviji, ondje je pronašao dječaka i doveo ga ocu u Trst. Jedanput se uputio na posebno putovanje i jednomu seljaku dotjerao [iz Jugoslavije] njegovu svinju i kravu.

Između prekograničnih akcija Karmelo, star 35 godina, uvijek naoružan, kretao se u sjenovitom svijetu izbjegličkih logora, praznih potkovlja, barova sa šljivovicom i unajmljenih soba (koje je volio dijeliti

sa zahvalnim djevojkama izbjeglicama). Nikad ga nitko s obje strane granice nije izdao. Ali prošli tjedan došao je kraj Karmelovoj sreći. Na kraškim brežuljcima poviše Trsta, gdje je poznavao svaki vi-jugavi puteljak, svako šumsko skrovište i svaku tajnu jazbinu, Karmelo je vodio jedan bračni par i njihovo dvoje djece na sigurno, kad su Titovi ‘narodni stražari’ [KNOJ – Korpus narodne obrane Jugoslavije] s crvenom zvijezdom na čelu iz strojopušaka otvorili vatru. Karmelo je uzvratio pucajući iz svojega pištolja Beretta, no sutradan su jugoslavenske vlasti ponosno objavile ubojstvo ‘ozloglašenoga razbojnika Juriševića’. Oplakujući legendu i heroja, jedan je Trščanin rekao: ‘Na srcu mu je, zaista, bila samo jedna stvar, osobna sloboda. Želio je da svatko bude slobodan!’“ (*Time*, 19. kolovoza 1957., str. 24.)

Kako bih pronašao barem još koji podatak o braći Jurišević, pokušao sam stupiti u vezu s osobama koje u Hrvatskoj nose isto prezime. Jedna od njih bila je i gospođa Davorka Jurišević iz Umaga. Zahvalan sam joj na svim pokušajima, ali nije uspjela o braći ništa doznati. Ni Juriševići nisu čuli za ubijene prezimenjake.

Ipak, na temelju člančića koji su nekoć objavljeni na talijanskom možemo zaključiti sljedeće. Braća Emil i Karmelo pobjegla su preko granice 1949. godine i obojica su svesrdno pomagala ljudima pobjeći ispod Titova komunističkoga režima na tadašnji „Slobodni Teritorij Trst“.

Jugoslavenske komunističke vlasti odlučile su da ih treba pogubiti zbog njihova „zločina“. Emil je ubijen u noći između 18. i 19. studenoga 1949. godine. Dok je hodao ulicom „Mattonaia“ u mjestu Dan Dorligo della Valle, nedaleko od Trsta, Titovi agenti pokosili su ga s devet hitaca. Dvojica ubojica bila su uhićena i potom osuđena na doživotnu zatvorskou kaznu. Ubojstvo je otkrio i prijavio Emilov prijatelj Silvano Riosa, koji je poslije i sam postao žrtvom rafala jugoslavenske „narodne obrane“, odnosno KNOJ-a.

Kad je ubijen Emil, agenti su pokušali ubiti i Karmela. Nasreću, on je tada uspio izbjegći sudbinu svojega brata, ali ga komunisti nisu pustili na miru. Jugoagent

Boris Zugna iz mjesta Osp u Sloveniji pokušao je 5. svibnja 1952. godine ubiti njega i njegovu djevojku Emiliju Savron. I toga je puta sreća bila na Karmelovoj strani. Atentator je uhvaćen i godine 1954. osuđen na 13 godina zatvora.

Karmelo je bio toliko „opasan“ da ga je Titov režim odlučio ubiti po svaku cijenu. Tragičnoga dana u kolovozu 1957., Karmelo je prevodio preko granice obitelj iz Novigrada, kad su ga dočekali vojnici KNOJ-a i pokosili rafalima. Tako je pala još jedna žrtva Titova režima.

Poginuo je pomažući ljudima pobjeći iz komunističkoga totalitarizma na slobodu. Njegova je žrtva tada bila cijenjena i pisalo se da zaslužuje medalju časti. Umjesto medalje za hrabrost i nesebičnost, brzo je zaboravljen, kao i mnogi drugi koji su pali za slobodu.

Patetični antifašizam

Karmelo je bio istinski borac za slobodu, protivnik fašizma i komunizma – svakoga totalitarizma, a ne kao bivši i današnji „antifašisti“, čiji je „antifašizam“ samo smokvin list za njihov crveni fašizam za kojim plaču i ponovo ga priželjkuju. Nakon partizanske borbe Karmelo je vrlo brzo osjetio i shvatio da je Titov „antifašizam“ bio ponajprije u službi drugomu totalitarizmu. Umjesto da je otišao u „bijeli svijet“ tražeći bolji i sigurniji život, on i njegov brat ostali su pomagati drugima da izidu ispod crvenoga jarma. Iz ljubavi za slobodu drugih, obojica su izgubila život. Mogli bismo se pitati zašto Karmelo nije uzor današnjim „antifašistima“ u Hrvatskoj, a ne Tito i oni koji su ubili njega, njegova brata i počinili masovne zločine.

Ima i onih koji opravdavaju ubojstva hrvatskih emigranata. Prema njihovu mišljenju UDB-a je branila državu od hrvatskih „ekstremistima“ pa je, dakle, njezino ubijanje neprijatelja bilo obrambeno i legitimno. Slučaj Emila i Karmela upravo ukazuje na pogrešne prepostavke za takve zaključke. Karmelo se nije borio protiv države. On i njegov brat jednostavno su htjeli pomoći svima koji su željeli živjeti u slobodi. Iz ljubavi za slobodu, svoju i drugih ljudi, dali su svoje mladenačke živote. Ne zaboravimo ih!

BOG DOMOVINA

Bog domovina.

Gren kruha po bělen svéte iskàt,
zač su ovdè mi ga zéli,
I gren pravìcu po svétu iskàt,
zač su ovdè mi ju zéli.

Bog domovina.

V noći kak tât te mòran pustit,
Po šúmicah mòran bežât,
I te za vâveki mòran pustit,
Va tûjoj zemjé ču ležât.

Bog domovina.

Ja poznam tvoj dîh, dušù tvojù,
I šumi, gorì i rečice,
Te mòran pustit, zemjù mojù,
Selò moje va dolčicé.

Bog domovina.

Kot udovica samà češ ustàt,
če drugi, mojù, te uživât,
a sin če nebòh ti po svête lutât
i vâvek za tòbun jokât.

Bog domovina.

Ja grén, zač sunce če brzo prít,
ja grén po svête petjât...
I nikad me né če već nazad bit,
Zač teško j' pravìcu iskàt.

Drago GERVAIS

KLASNI NEPRIJATELJ I „REAKCIONARNA SLOBODA“

„I sloboda u umjetničkom stvaralaštvu mora da služi određenoj klasi, kod nas radničkoj klasi. Znači, treba da služi određenom društveno-političkom, socijalnom programu. Ako ‘sloboda’ služi za to da se ruši samoupravno društvo, da se radnička klasa drži u potčinjenosti, u materijalnom, kulturnom, društvenom smislu, onda je ta sloboda reakcionarna. Prema tome, ako literatura, film, uopće kulturno stvaralaštvo osposobljava radničku klasu i radne ljude da što prije ovlađa društvenom reprodukcijom, znači pridonosi oslobođenju klase i čovjeka, onda je ta sloboda i u kulturnom stvaralaštvu opravdana. Može jedno djelo biti umjetnički na visini a da u smislu društvene opredeljenosti bude reakcionarno, kao što može i jedno djelo da u društvenom, političkom smislu bude pozitivno, a da ima malu umjetničku vrijednost. Ni to djelo nije dobro. (...)“

Postavlja se pitanje, da li zbog jednog općeg apstraktнog odnosa prema umjetničkom djelu, mi možemo pustiti neko reakcionarno, ili fašističko djelo, da li to možemo dati našem društvu. Vjerojatno će doći vrijeme kada ćemo moći pustiti i takva djela, no taj je trenutak vjerojatno još daleko. jer, kod nas je još suviše blizu prošlost, bratoubilački rat 1941. godine, i ako netko stvara neko umjetničko djelo u kojem podriva, pokušava da ruši najveću tekovinu naše revolucije – bratstvo i jedinstvo naših naroda, ne bismo smjeli dozvoliti da to djelo ugleda svjetlo dana. (...) Čudim se da neki naši i kritičari ne gledaju da li je umjetničko djelo humano, ljudsko i da li služi progresu, klasi i svome narodu.“

(Razgovor ‘Ideja’ s Jurom Bilićem / Intervju Bori Krivokapiću: Revolucija i politika, Ideje. Jugoslovenski studentski časopis, br. 1-2/1974, Izdavač Predsedništvo Konferencije Saveza studenata, Beograd, 1974., 50.-52.)

Na marginama razgovora kulturne elite o suptilnim kulturno-umjetničkim temama:
Miroslav Krleža, Stane Dolanc i Jure Bilić u Kumrovcu 1977.

OTKOPANE KOSTI ŽRTAVA SVJEDOČE O ZLOČINSTVU JUGOSLAVENSKIH PARTIZANA (Kronika jednog beščašća)

Jugoslavenski partizani su tijekom Drugoga svjetskog rata u više navrata pokušali osvojiti Gospic. Napadi su im bili bezuspješni, pretrpjeli su goleme gubitke. Iza svakog napada na obrambenoj prepreći od bodljikave žice, ostala su danima visjeti tijela njihovih poginulih. Zbog pretrpljenih neuspjeha i velikih gubitaka gajili su strahotnu mržnju prema Gospičanima. Proglasili su sve: mlađo, staro, muško i žensko da je zadojeno ustaštvo, te da sve treba pobiti.

Osveta i život pod „osloboditeljima“

Tu grozomornu odluku potvrđuje svojim svjedočenjem **Šime Balen**, politički komesar, koji je u odvojenim razgovorima, dr. vet. Anti Rukavini i prof. Nikoli Bičaniću, opisao kako su se spremali za osvajanje Gospića:

“Deset dana prije ulaska u Gospic, koji se zbio 4. travnja 1945. imali smo sastanak političkog aktiva Like u selu Čitluku, zaselku Rajčevići. Na tom sastanku bili su svi politički komesari jedinica. Raspravljali smo o tome što moramo uraditi kada uđemo u Gospic. Jakov Blažević je predložio: ‘Kad uđemo u Gospic treba ubiti sve, i hrvatsku mačku.’ Tom suludom prijedlogu žestoko smo se usprotivili ja i generalpukovnik narodni heroj Mićun Šakić, koji je Gospičane i Gospic dobro poznavao jer je počeo učiteljsku školu u Gospicu. Rekli smo: ‘Ne možemo pobiti Gospičane, ne možemo ubijati djecu radi 100 ljudi.’ Nažalost, kada smo nakon 10 dana ušli u Gospic, 48 sati ubijali su do koga su stigli, koga su uhvatili, ni djecu nisu poštedjeli.

Odmah po ulasku u Gospic pokušao sam spasiti dr. Danu Vukovića i prof. Japundžića, ravnatelja gimnazije, koji je bio u mirovini. Sin prof. Japundžića, Joja, bio je pripadnik OZN-e. Joja je nakon velebitskog ustanka 1932. zatvoren, kao hrvatski nacionalist. Odrobjao je šest godina.

Piše:

Ivan VUKIĆ

U zatvor je ušao kao hrvatski nacionalist, a izšao kao odani komunist. Otišao je u partizane, a otac je ostao živjeti u Gospicu. U hotel gdje sam odsjeo ušao je Jakov Blažević, prišao mi je i rekao: ‘Što ti bandu spašavaš!’, aludirao je na prof. Ja-

pundžića. Prof. Japundžić je dva mjeseca kasnije umro u zatvoru, a sin mu je bio pripadnik OZN-e.“

Hrvatski i njemački vojnici, pa i Gospičani, znali su da se priprema veliki partizanski napad i da je slom Nezavisne Države Hrvatske neizbjegjan. Da sačuvaju grad od razaranja, a stanovnike od ubijanja, vojska se je 3. i 4. travnja 1945. povukla iz Gospića. Strah od pomahnitalih parti-

1

REPUBLICA HRVATSKA
ŽUPANIJSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO
U G O S P I Ć U

Broj: DO-KR-19/99.
Gospic: 12.03.1999.

HDPZ PODRUŽNICA GOSPIĆ
Dr. Ante Starčević 18 Gospic

U svezi Vašeg pismenog zahtjeva od 12.03.1999. za izdavanje prijepisa popisa streljanih osoba -Hrvata- iz upisnika 1945.g. koji je zatečen u ovom državnom odvjetništvu a voden je pod nazivom "Spisak zatvorenika Vojnog suda Komande ličkog područja 1945.godine", u privitku dopisa dostavljamo Vam original prijepisa upisanih osoba koje su streljane 1945.g. iz navedenog upisnika.

ZAMJENIK ŽUPANIJSKOG DRŽAVNOG ODVJETNIKA
Željko Brkljacic

Podatke osobno preuzeo:
Ivan Vukić

[Handwritten signature]

Odgovor Županijskog državnog odvjetništva Gospic na molbu
HDPZ Podružnice Gospic od 12. ožujka 1999.

HDPZ Podružnica Gospic
Dr. Ante Starčevića 18
53000 Gospic

22
U Gospicu, 15. ožujka 1999.

GRAD GOSPIĆ
GRADSKO POGLAVARSTVO

U privitku Vam dostavljamo naš zahtjev da se na dostojan način oda počast i obilježe stratišta pobijenih Hrvata iz Drugog svjetskog rata.

Na sastanku održanom 10. ožujka 1999. godine ovaj zahtjev podržale su slijedeće udruge:

- Udruga HIDRA Gospic
- Udruga udovica branitelja Domovinskog rata
- Udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata
- Udruga hrvatske domovinske vojske 1941. god. do 1945. god.

Ujedno Vas izvještavamo da su s naše strane članovi odbora za provedbu ove nakane:

- Dr. prof. Manja Kovačević
- Mons. vlč. Vlatko Pezelj
- Prof. Nikola Bičanić
- Ivan Vukić

S poštovanjem!

HDPZ Podružnica GOSPIĆ
Dr. Ante Starčevića 18
GOSPIĆ

Predsjednik
HDPZ Podružnice Gospic
Ivan Vukić

Zahtjev za odavanje počasti i obilježavanje stratišta i grobišta pobijenih

zana bio je golem, a širile su ga izbjeglice koje su se zatekle u Gospicu u povlačenju s prostora koje su zauzeli partizani. Zbog toga golemog straha brojni civili povukli su se s vojskom. Zadnje su se povlačile vojne postrojbe koje su štitile odstupnicu.

Ovu vitešku vojnu gestu jugoslavenski partizani nisu prihvatali. Ujutro oko 6 sati 4. travnja 1945. istodobno su napali Perušić, Lički Osik i Gospic razornom palj bom iz svega oružja kojim su raspolagali. Pucali su po nebranjenom Gospicu na sumce, svaka ispaljena granata bio je pogodak, a posljedice su bile razorene kuće i mnoštvo ubijenih civila, te nešto vojnika, koji su ostali u gradu.

U poslijepodnevnim satima ušli su u Gospic. Ušli su u nebranjeni grad ubijajući sve koje su zatekli na svome putu, bez obzira na to radi li se o vojnicima koji se

nisu htjeli povući jer se nisu osjećali krimina, ili o civilima; bili muškarci ili žene, te nedorasli mladići i djevojke.

Iza ovih postrojbi išli su odredi za likvidaciju, izvlačili su ljudi iz kuća i štala, po popisima koje su dobili od svojih odbornika, dok su još bili u šumi, te ih bezdušno ubijali. Dva dana neprekidno su ubijali, mrtvi su ležali posvuda, po cijelome gradu. U zločinima se posebno isticao Nikola Teslić sa svojom skupinom koljača, ni djecu nije študio. Zbog silnih zločina koje je počinio, čak ga je partizanski sud simbolično osudio na zatvorsku kaznu, koju je izdržavao u Staroj Gradiški. Otpušten je nakon nekoliko mjeseci zbog „uzornoga“ ponašanja.

Dr. vet. Milan Grošpić svjedoči da su nakon ovoga dvodnevног zverstva preživjele dotjerali na gospičku tržnicu zva-

nu Placa, današnji Trg Stjepana Radića. Tu su ih partizanski prvoborci Gospicani, Jure Naglić i Ivica Ćaćić, raspoređivali u tri skupine. U prvu, najveću, raspoređeni su oni koje treba odmah likvidirati, u drugu, manju, koje treba zatvoriti i ispitati njihovu krivnju, a u treću, najmanju, koje treba pustiti kući.

Zatvor (žuta kuća), kuće oko zatvora, današnja zgrada biskupske dvore, Drveni Beč – naselje potleušica na današnjem KIC-u i oko njega, posjed obitelji Rukavina u Budačkoj ulici kod gimnazije (kuća katnica s gospodarskom zgradom i zemljишtem do međe prema groblju), žandarmarija kod staroga mosta, današnji studenski dom i druge velike zgrade pretvorene su u zatvore Logora Gospic.

Prema svjedočenju dr. Grošpića, u zgradi današnjeg biskupske dvore bilo je zatvoreno u podrumu, prizemlju, prvom katu i tavanu 700 do 800 sužanja, među njima i on. Kroz dvorišna vrata i kroz vrt Zemaljske gospodarske postaje - Podružnica, sužnje su svakodnevno, u sutoru i u praskozorje, vodili na strijeljanje.

Iz zatvora Logora Gospic također su u sutor i praskozorje vodili skupine od 20 do 24 sužnja, ruku vezanih žicom iza leđa, pa potom dva po dva žicom vezanih za nadlaktice, na strijeljanje ispred katoličkoga groblja. Pokapali su ih u dugačke i duboke mnoštvene grobnice, slažući ih kao srdele u konzervi. Nakon pogubljenja prve skupine zatrpani bi ju slojem zemlje i iznad njih pobili i zakopali sljedeće, i tako mjesecima. Kad je prostor ispred groblja bio iskorišten odnosno popunjeno, strijeljane, i one polužive, odvozili su kamionima i ukapali ih u brojna mnoštvena, nažalost, još neistražena grobišta oko Gospicu, te u Divoselo, Medak, Široku Kulu, Korenicu i Udbinu.

U prizemlju kuće obitelji Rukavina smjestila se OZN-a. U podrumu je vršila strahotna mučenja uhićenih, u gospodarskoj ih je zgradi zatvarala prije smaknuća te ih ubijala iza nje. U naselju Drveni Beč bili su zatvoreni i njemački zarobljenici koji su umirali zbog izgladnjivanja i teškoga rada. Mrtve su njihovi sunarodnjaci pokapali na grobištu ispred katoličkoga groblja.

Kartu dijela područja jugopartizanskoga Logora Gospic izradio je Vladimir Šulenetić, ing. geo., na vojnoj ortofoto podlozi iz

1960-ih godina, a prikazani detalji nastali su preklapanjem stvarnog stanja, austro-ugarskih geodetskih planova i planova „nove izmjere“ Gospića iz 1959. godine. Podatci o vlasnicima prikupljeni su iz terenskih skica izmjere, katastarskih (posjedovnih) listova, gruntovnih (vlasničkih) listova, terenskog istraživanja i razgovora s autorom teksta. Gospodin Šulentić je u izradi karte dijela područja jugopartizanskoga Logora Gospić uložio veliki trud i znanje, bez naplate, i tako potvrdio da postoje vrjednote koje se novcem ne mogu platiti. Hvala mu!

Novi „osloboditelji“ vodili su također sužnje pojedinačno i u skupinama u zgradu zatvora pred istražitelje, pa potom na suđenje. Sud je zasjedao na više mjesta: u kino-dvorani, u ustaškom stanu kasnije nazvanom *radničkim domom* i u drugim zgradama pogodnjima za njihov način suđenja. Sužnji koji su na suđenje dovedeni vezanih ruku, već su unaprijed bez suđenja bili osuđeni na smrtnu kaznu. Onima malobrojnim, koji su osuđeni na kaznu zatvora u presudama je pisalo da su *pušteni* u logor. Kakve li ironije, za mnoge je i smrtna kazna bila bolja od mučenja koja su morali pretrpjeli u zatvoru.

Još kao dječačić sam za sve ove strahote čuo od svojih roditelja, kad su u noćnim satima međusobno ili u razgovoru s povjerljivim susjedima i nekim nepoznatim ljudima o ovome tiho govorili, a ja sam se pretvarao da spavam. Kasnije, kada sam imao 15 do 16 godina, tata mi je u povjerenju sve ovo ispričao i strogo mi naredio da o tome šutim i nikome ne izustim ni rijeći, jer će to UDB-a otkriti i svi ćemo završiti na robiji. I drugi roditelji isto su to pričali svojoj djeci, pa smo mi dječurlija, a kasnije kao mladići, u povjerenju jedni drugima to povjeravali. Naravno, UDB-a je znala za to i nadzirala je nas i naše roditelje.

Zbog svoga domoljublja 1965. uhićen sam i kao *narodni neprijatelj* osuđen pravomoćno na 6 godina strogog zatvora. Kaznu od pet i pol godina odrobijao sam u zloglasnoj kaznionici u Staroj Gradiški. Nakon izdržane robije nisam se mogao zaposliti u Gospiću, a nisam mogao niti putovnicu dobiti. Molba za dobivanje putovnice odbijana je uz obrazloženje da postoji realna opasnost da će narušiti ugled Jugoslavije. Preko prijatelja Petra Sviliči-

ća d.i.a. zaposlio sam se u Zadru. U mom dosjeu iz Stare Gradiške i dosjeu sa slobode upisano je da sam nadziran: uhodenjem, prisluskivanjem, prijateljskim vezama i ozvučenjem. Kada su mene mafija i beznačajnog tako pomno nadzirali, kako su tek nadzirali one koji po važnosti i značaju nadilaze mene?

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika –Podružnica Gospić

Kad je osnovano Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, sa skupinom zadarskih političkih uznika nazočio sam na osnivač-

koj skupštini. Učlanio sam se u HDPZ, a neki Zadrani nisu htjeli, jer su po načinu rada skupštine procijenili da im tu nije mjesto. Postao sam član HDPZ – Podružnice Zadar. Moja aktivnost nije bila naročita, a očitovala se samo u povremenim nazočenjima na sastancima i redovnom plaćanju članarine.

S obitelji sam se 1998. preselio iz Zadra u Gospić, na očevinu. Predsjednica HDPZ Kaja Pereković odrješito je tražila da preuzmem dužnost predsjednika HDPZ – Podružnice Gospić. Kad sam pokušao reći da nisam pogodan za tu dužnost, energič-

Ivan Vukić
Gospić
Žabička 28

U Gospiću, 15. studenog 1999.

✓6

GRAD GOSPIĆ
Na ruke gospodina gradonačelnika Milana Kolića

53000 Gospic
Budačka 55

Nakon "slučajnog" otkopavanja kostiju pobijenih Hrvata uz groblje Svetе Marije Magdalene u Gospiću, na poticaj HDZ-a i predloga Miroslava Petrya, osnovano je Povjerenstvo za izgradnju spomen obilježja. Za predsjednika izabran je gospodin Ranko Šimić, a među inima i ja kao član.

Rekoh gospodinu Petryu da nemam ništa protiv, ali sumnjam da će posao biti valjano obavljen zbog naravi gospodina Šimića i raspoloženja gradana spram njega.

Nažalost, to se i obistinilo. Gospodin Šimić minirao je rad Povjerenstva. Sastali smo se samo jednom i na tom sastanku nastojao nas je uvjeriti da Jasikovac nije stratište i mjesto skupnih grobnica pobijenih, jer su tu ubijena samo četvorica Hrvata, čija je imena nabrojio.

Kako su navedene tvrdnje netočne, predpostavio sam da to govori s nakanom da se Jasikovac ne proglaši SPOMEN PARKOM PALIM ZA DOM.

Tad rekoh, da ne želim ulaziti u raspravu, da ne izazovem nemir, nadasući se da će kroz rad Povjerenstva sve doći na svoje.

U prolazu na ulici gospodin Šimić predložio mi je da se nademo na groblju radi razmjene mišljenja, gledaći spomen obilježja. Došao sam i odslušao njegov stav. Izričit je bio da zahod treba srušiti, a moje mišljenje koje po struci nije ništa manje vrijedno od njegovog nije htio ni u jednom detalju uvažiti. No, to i nije važno.

Glede zahoda tad mu rekoh da će HDPZ i ja osobno izvršiti sve radnje da do rušenja ne dođe, jer je zahod sam po sebi spomenik jednog bezumnog vremena kroz koji smo prošli. Komunisti žele srušiti zahod, kako bi izbrisali dokaz o bestijalnom sustavu kojem su služili.

Pred par dana također na ulici u prolazu gospodin Šimić mi reče da dodem u njegov ured vidjeti projekat izgradnje spomen obilježja, kojeg je izradio i kojeg će dati gradonačelniku na usvajanje.

Kako sam bio zauzet oko izložbe i predavanja POVIJESNO PAMĆENJE, njezin rad nisam video.

Gospodin Ranko Šimić kao član komunističke partije u koju je ulazio i izlazio kako mu se prohtjelo, nema moralno pravo biti projektant spomenika pobijenim Hrvatima, koje je pobila njegova partija i velika srbska politika.

Gospodin kao komunist nije se ispričao hrvatskom narodu za sve zločine i zlo koje je uradila njegova partija, kao što to uostalom nije uradio niti jedan komunista, osim književnika Petra Šegedina.

Kad bi on bio izabran kao projektant, to bi bilo još dodatno ponizavanje Žrtava.

Uz ovaj vrlo bitan, presudni razlog, zbog kojeg on to ne može biti, jest i taj, što on i bilo tko iz povjerenstva ne može biti projektant,

Dopis Gradu Gospiću, na ruke gradonačelniku Milanu Koliću

no me je prekinula, rekavši da se ne izmotavam, te da sam obvezan to prihvatiti. Prihvatio sam, a i članovi su prihvatali mene. Prionuo sam na posao i vrlo brzo učlanili su se u našu Podružnicu mnogi bivši politički uznići s područja Lovinca i Svetog Roka, iz Gospića i okolnih naselja; Podoštare, Ličkog Novog, Brušana, Karlobaga, Lukova Šugarja, Bilaja, te Senja, Otočca i Brinja. Predložili smo članovima da u svojim mjestima osnuju ogranke Podružnice Gospic. Svi su odbili osim Brinjaka, oni su otvorili i podračun u banci.

Na robiji sam upoznao bivše preživjele hrvatske vojnike koji su se svojom smirenošću, staloženošću i poniznošću izdvajali od nas političkih zatvorenika iz Titova doba, te ostalih svih vrsta kriminalaca, višestrukih povratnika, izopačene pokvarene svjetine. Nama, novim hrvatskim političkim uznicima bili su velika, neizmjerna potpora.

U našoj Podružnici upoznao sam drugi soj političkih zatvorenika. Promatrao sam njihova borama izbradzana patnička lica i zgrčene prste izobličene zbog artritisa i mukotrpnnoga rada na robiji i teškoga preživljavanja na slobodi. Kad bi govorili o Hrvatskoj i domoljublu, umorna lica bi se ozarila a oči zaiskrile sjajem neugasle nade koja je tinjala u njima, nade u bolju, sretniju i blagoslovljenu Hrvatsku. Bio sam neizmjerno ponosan što sam dio njih, što pripadam njima.

Na sastancima smo pričali o svojem robianju i robianju drugih, te o nasilju komunističke vlasti nad nama i stanovnicima našega kraja. Snimao sam na diktafonu ta svjedočenja, obradio ih za tiskanje, dao da svatko svoje svjedočenje pročita, pa po dobivenom odobrenju, objavio bih to u našem glasilu *Politički zatvorenik*. Većina je bila tako revna da je našla i brojne druge svjedočoke koji su spremno svjedočili. Gotovo svi su svjedočili osim Brinjaka, oni su se, štoviše, nerazumno i neodgovorno ponašali.

Iz svjedočenja je bilo razvidno da su se najveći i najbestijalniji zločini dogodili ispred katoličkoga groblja sv. Marije Magdalene u Gospicu. Posebno su bila dojmljiva svjedočenja mons. popa Vlade Pezelja, doktora veterine Milana Grošića, Mirka Mesića, Zvone Miškulina i drugih, koji su osobno te strahote proživjeli.

ŽUPNI URED GOSPIĆ

Kaniška 1

53000 GOSPIĆ

Broj: 39/200

Predmet: Uredenje memorijalnog prostora na groblju

7. ožujka 2000.

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA
Podružnica Gospic
Dr. Ante Starčevića 16
53000 GOSPIĆ

Primili smo vaš dopis od 6. ožujka o. g. u svezi s uređenjem memorijalnog prostora uz groblje Sv. Marije Magdalene u Gospicu. Pohvalna je inicijativa da se bar sada oda poštovanje mnogim nevino stradalima u Gospicu na kraju drugog svjetskog rata.

Što se tiče gradnje kapelice unutar tog prostora, naše je mišljenje da to nije potrebno jer u neposrednoj blizini već postoji grobljska kapelica Sv. Marije Magdalene. Čini nam se da bi bilo primjereno na spomen-obilježju staviti znak kriza da se vidi da su ondje stradali vjernici. Budući da je prostor neposredno uz groblje, preporučujemo da se on uklopi u sastav groblja, što znači da se osloboди svega onoga što narušava mir i dostojstvo grobljskog prostora.

Za ostalo se ne smatramo nadležnim i bit ćemo zadovoljni svakim rješenjem kojim se na doljeći način odaje poštovanje stradalima i koje je u skladu s postojećim zakonskim propisima.

S poštovanjem:

Župnik:
(Stjepan Žebić)

Vidio i odobrio

Gospic, 7. ožujka 2000. godine.

+ Mile Bogović
(Mons. dr. Mile Bogović)
pomoćni biskup – Gospic

Potpora župnika Stipe Žabe i pomoćnog biskupa Mile Bogovića

Odlučili smo zauzeti se da se to stratište i grobište pridruži groblju, u kojemu će pobijeni naći svoj mir, te da se taj prostor uredi kao spomen na pobijene.

Na čvrsti stav je bio da se javni zahod, koji je komunistička vlast izgradila na mnoštvenoj grobnici za potrebe nogometnoga igrališta, ne smije srušiti, jer je on sam po sebi spomenik bestijalnoga komunističkoga sustava. To je posebno naglašavao mons. Pezelj, govoreći da ga želete srušiti komunisti jer opterećuje njihovu nečistu savjest. Kako smo mi narod koji brzo zaboravlja, kad sruše taj zahod, spomenik njihova zločinstva, zaboravit ćemo

i da je uopće bio izgrađen, jer onoga čega nema, kao da nije ni postojalo.

Dogovorili smo se da odmah pristupimo prikupljanju potrebne dokumentacije za izradu idejnog projekta, za izdavanje lokacijske dozvole. Pribavili smo potrebnu katastarsku i gruntovnu dokumentaciju za zemljište na kojemu je to stratište i grobište, napisali projektni zadatak i naručili od Tehprojekt-gradnja d.o.o. izradu idejne projektne dokumentacije za izdavanje lokacijske dozvole. Bili smo spremni preuzeti i dužnost investitora. Domoljubno raspoloženje u Gospicu, diljem Hrvatske, te u iseljenoj Hrvatskoj bilo je veliko i

jamčilo je da čemo novčano biti poduprti i preuzetu dužnost valjano obaviti.

Raspravljaljali smo i kakvi su nam izgledi za uspjeh. Bili smo svjesni da nas nijedna politička stranka ne će podržati, štoviše, poduzet će sve da ne uspijemo. Kao bivši politički zatvorenici bili smo obilježeni i proglašeni ustašama, ustašoidnim otpadnicima i zadrtim desničarima. Podršku, i to verbalnu, možemo očekivati samo od udruga proizliših iz Domovinskoga rata, a možda i naklonost Crkve. Bili smo svjesni da smo sami i ako se upustimo u provedbu naše nakane, ne smijemo odustati, moramo ustrajati bez obzira na to kakvim čemo pritiscima i prijetnjama biti izvrgnuti. Svi smo bili jednodušni u odluci da moramo krenuti u ostvarenje zamisli i ne smijemo nipošto odustati.

Doznali smo da Županijsko državno odvjetništvo u Gospicu ima popis barem dijela strijeljanih Hrvata iz upisnika 1945., koji je vođen pod nazivom „Spisak zatvorenika Vojnog suda Komande ličkog područja 1945. godine“. Zamolili smo ih da nam dostave originalni prijepis. Uдовljili su našoj molbi i 12. ožujka 1999. dostavili ovjerovljeni prijepis na 19 stranica u kojem su upisana imena 383 žrtve.

Obavili smo 10. ožujka 1999. razgovor s udrugama proizišlim iz Domovinskog rata: Udrugom HIDRA Gospic, Udrugom udovica branitelja Domovinskog rata, Udrugom roditelja piginulih branitelja Domovinskog rata i Udrugom hrvatske domovinske vojske 1941. do 1945. godine. Izložili smo im našu nakanu, podržali su nas.

Nastojanja da se mnoštveno grobište priključi Gradskom groblju sv. Marije Magdalene

Nakon ovoga obavljenog posla, 15. ožujka 1999. obratili smo se Gradu Gospicu – Gradskom poglavarstvu pisanim zahtjevom da se prostor ispred katoličkoga groblja na dostojan način obilježi i oda počast pobijenim Hrvatima iza Drugoga svjetskog rata. Gradonačelnik Milan Kolić primio je naše izaslanstvo: prof. dr. Manju Kovačević, iz poznatoga roda Frkovića, mons. popa Vlatka Pezelja, prof. Nikolu Bičanića i mene, Ivana Vukića. Upoznao nas je s dogradonačelnikom prof. Ivicom Mataijom. Rekao je da ga raduje naš zahtjev, podržava ga i neka to bude naša

zajednička nakana, te da o provedbi sve dogovorimo s dogradonačelnikom prof. Mataijom.

Od tog sastanka do danas traju naša uzaludna nadanja i dana nam obećanja. Što su nas više zavlačili i odbijali, bili smo i mi sve odlučniji i uporniji.

U traganju za arhivskom građom saznali smo da je u Muzeju Like u Gospicu pohranjen spis o Tomi Biljanu, dogradonačelniku Zagreba u doba Nezavisne Države Hrvatske, a pronađen je u gospičkom Komitetu. Ravnateljica Biserka Velić, shvaćajući koliko nam je taj spis važan, preslikala ga je i blagonaklono nam ga je uруčila.

Također smo doznali da Županijsko državno odvjetništvo Gospic posjeduje „Spisak zatvorenika vojnog suda komande ličkog područja 1945. godine i narednih godina do 1953., nedostaje 1950. (5. knjiga)“. Naklonošću županijskoga državnog odvjetnika Pavla Rukavine, sutkinje Mire Jurjević i ministra pravosuđa Zvonimira Šeparovića dobili smo 21. rujna 1999. te vrlo vrijedne arhivske dokumente 8 dana na upotrebu. Preslikali smo tu arhivsku građu i sada je čuvamo u našoj pismohrani. Ovi arhivski dokumenti bili su veliko uporište i potvrda opravdanosti našega zahtjeva.

Donekle smo i surađivali i s Gradom Gospicem na održavanju besedišta (tribine), pa su Grad Gospic, HDPZ Podružnica Gospic i Muzej Like Gospic priredili 11. studenoga 1999. besedište na temu: Povijesno pamćenje, izložbu prikupljene arhivske građe o zločinima jugoslavenskih partizana u Gospicu i umjetničkim slikama Charlesa Bilicha, koje je slikao nadahnut jugopartizanskim zločinima. Umjetnik Bilich poznatiji je u svijetu nego u Hrvatskoj. U Hrvatskoj je namjerno prešućivan zbog svoga antikomunističkog raspoloženja. Charles Bilich se oduševio zamisli o izgradnji Spomen-obilježja Gospic, pa je u nadahnucu odmah naslikao umjetničku sliku kako ga on zamišlja. Rekao je da treba privolu vlasti, pa će se u iseljenoj Hrvatskoj založiti za prikupljanje novčane potpore potrebne za izgradnju, a veliki dio troška pokrit će on prodajom svojih slika i reprodukcija. Dogradonačelnik prof. Matajia nam je rekao da je gradonačelnik Kolić morao žurno poslovno oputovati u Zagreb i da se tamo mogu sastati. Veliki

umjetnik Charles Bilich uzaludno je oputovao u Zagreb, do sastanka nije došlo. Sramotno! Umjetničku sliku *Spomen-obilježja Gospic* Charlesa Bilicha uručili smo pomoćnom biskupu dr. Mili Bogoviću u nadi da će nas podržati u našim nastojanjima.

Nažalost, gradske su vlasti s nama surađivale tek toliko koliko im je odgovaralo za osobno promicanje i promidžbu Hrvatske Demokratske Zajednice. Zapravo, istina je da su se oni lukavo skrivali iza Hrvatske Demokratske Zajednice. Svaki pokušaj da se pristupi ostvarenju izgradnje *Spomen-obilježja Gospic* gasili su u začetku. Obraćali smo se s više dopisa gradonačelniku Koliću, Gradskom poglavarstvu, županima Anti Frkoviću, Milanu Jurkoviću i drugima, ali uzalud. Na nijedan dopis nisu nam ni odgovorili.

Kad je Elektrolika Gospic, zbog polaganja elektro-kabela, početkom rujna 1999. jaružalom kopala kanal preko mnoštvenoga stratišta i grobišta, duž cijelog ogradi nog zida groblja iskopali su kosti pobijenih. Prvi je to zamijetio Vlade Rukavina. On je na mjestu gdje je bilo najviše otkopanih kostiju upalio svijeću te nas izvještio o tome nemilu događaju, a mi smo putem dnevnog tiska obavijestili Gospicane i hrvatsku javnost. Tražili smo da gradonačelnik Kolić ispunji dano obećanje, i kao prvi korak neka zabrani prometovanje vozilima preko stratišta i grobišta, te da taj prostor, natopljen mučeničkom krvljom stotina žrtava, priključi gradskom groblju. Organizirali smo preprječivanje ceste upaljenim svijećama i tako onemogućili prometovanje vozilima. To smo danima radili i nakon što je komunalno poduzeće, po nalogu gradske vlasti, neodgovarajućom ogradi zapriječilo prometovanje. Neki su neodgovorni Gospicani pomicali ogradi i dalje se beščutno vozili po grobovima pobijenih.

Bezdušno prekopavanje mnoštvenoga grobišta uzburkalo je gospicu javnost, pa je Gradski odbor HDZ-a žurno osnovao povjerenstvo za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava. Na prvi, jedini sastanak, pozvan sam i ja kao predstavnik HDPZ-a - Podružnice Gospic. Za predsjednika povjerenstva izabran je Ranko Šimić, kao jedini kandidat kojega su predložili. Šimić je inače poznat kao osoba s kojom je nemoguće surađivati: sve mora biti po nje-

govu ili onoga komu služi. Kad bi isticao svoje domoljublje, govorio je da je tri puta ulazio u komunističku partiju i tri puta iz nje izlazio. Vraćao se na molbu Miće Jelače, a Mićo Jelača je partizanski prvoborac, koji je mnoge majke zavio u crno, a iza rata bio je dugogodišnji politički nedodirljivi komunistički moćnik.

Ranko Šimić me je sreo na ulici i predložio da podemo do stratišta i grobišta ispred gospičkoga katoličkog groblja. Pristao sam, premda sam znao da će odslušati njegov monolog. I doista, to se i dogodilo, rekao je da je osmislio kao će izgledati *Spomen-groblje*. Postojeću cestu će izmjestiti i nova će prelaziti preko javnoga zahoda koji treba srušiti i tako izbrisati svaki trag da je postojao. Spomen-kapela će se izgraditi na mjestu gdje je do talijanske kapitulacije bila njihova kapelica i groblje poginulih Talijana, a ostali dio bi se uredio kao javna površina. Pokušao sam mu reći da mi iz HDPZ-a - Podružnice Gospic zamisljam kako bi se taj prostor dolično uredio. Prekinuo me posprdno pitajući: „Tko ste vi, što vi uopće predstavljate?“ Odgovorio sam mu da mi ne dijelimo njegov svjetonazor i da ćemo se snažno založiti da se javni zahod ne sruši, jer je on sam po sebi spomenik bestijalnoga komunističkoga sustava, čiji gojenac je i on bio.

Gradski odbor HDZ-a Gospic, Povjerenstvo za iniciranje izgradnje *Spomen-groblja* u Gospicu, čiji predsjednik je Ranko Šimić, 20. siječnja 2000. je projektu dokumentaciju za izgradnju *Spomen-groblja u Gospicu* dostavilo Gradu Gospicu – Gradskom poglavarstvu. Projektu dokumentaciju je izradio Arhing Trade iz Zagreba po već poznatoj zamisli Ranka Šimića, a on je i supotpisnik. U projektnoj dokumentaciji je predviđeno rušenje javnog zahoda, koji nikad nije bio u upotrebi, što od samog početka zastupaju čelnici, Grada Gospice i Gospičko-senjske županije, dakle – po njima i Hrvatska demokratska zajednica. Na sjednici Gradskoga poglavarstva došlo je do prijepora oko prijedloga da se javni zahod sruši. Šimić je demonstrativno napustio sjednicu; nije donesena odluka da se izgradi *Spomen-groblje* po predloženom projektu.

Za izgradnju *Spomen-obilježja Gospic* ovdašnja je podružnica HDPZ-a 7. ožujka 2000. dobila pisani potporu Župnog

ureda Gospic koju je potpisao župnik vlč. Stipe Zeba, a supotpisao pomoćni biskup mons. dr. Mile Bogović. Vlč. Stipe Zeba je izvrstan župnik, prigrlio je svoje vjernike, i ne samo njih, a tako i oni njega. U najtežim danima divljanja pomahnili velikosrba u Domovinskom ratu, kad je Gospic bio u okruženju, Bilaj, selo u kojem je bio župnik, nisu mogli osvojiti. Bio je uza svoj puk, u duhu ga uzdizao, ljudi nisu napustili svoje kuće, branili su ognjište otaca.

Poduzeće Tehprojekt-gradnja d.o.o. izradilo je projektu dokumentaciju za izdavanje lokacijske dozvole u svibnju 2000., uz priloženu vizualizaciju koju je izradilo poduzeće Grafička prezentacija – Studio A, za izgradnju *Spomen-obilježja Gospic*. Nakon što nam je projekt uručen, dali smo ga na uvid Gospičanima na besedištu održanu 20. srpnja 2001. u Malom salonu Muzeja Like Gospic. Projekt je danima bio izložen судu javnosti. Gospičani su uz pohvale idejni projekt prihvatali. Potom smo idejnu projektu dokumentaciju dostavili Gradu Gospicu - Gradskom poglavarstvu. Zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole podnijeli smo 25. svibnja 2000. Županiji ličko-senjskoj. Ureda za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša, Ispostava ureda u Gospicu.

Zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole je odbijen: dobili smo 5. studenoga 2002. rješenje u čijem se obrazloženju navodi da se navedeni zahvat nalazi u obuhvatu PUP-a Gospic (Sl. Vj. Like, br. 10/80) koji je izmjenom i dopunom Zakona o prostornom uređenju (NN, br. 68/98) stavljen izvan snage: zahvat nije bio predviđen u navedenom PUP-u, a do donošenja ovog rješenja nije donesen novi prostorno-planski dokument. Nezadovoljni takvim rješenjem obnovili smo 4. prosinca 2002. zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za izgradnju *Spomen-obilježja Gospic*, uz obrazloženje da je Gradsko poglavarstvo u dva navrata donijelo Odluku o izgradnji *Spomen-obilježja Gospic*.

Na sjednici Gradskoga poglavarstva održanoj 19. prosinca 2000. (u našoj načnosti) prihvaćena je naša Idejna skica za izdavanje lokacijske dozvole za izgradnju *Spomen-obilježja Gospic*. Istaknuli smo da to što je PUP Gospic stavljen izvan snage nije valjan razlog da se

naš zahtjev odbije, jer je zakonodavac u ovakvim slučajevima dao mogućnost za „točkastu“ izmjenu prostorno-planskog dokumenta. Na naš obnovljeni zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za izgradnju *Spomen-obilježja Gospic* do danas nismo dobili odgovor.

Ovaj neodgovor rječito sve razotkriva, zar ne?

Na sastanku Upravnoga odbora HDPZ-a - Podružnice Gospic raspravljali smo o postupcima gradskih i županijskih moćnika. Zaključili smo da s njima nema dogovora, namjerno nas nastoje svojim postupcima obeshrabriti, a žrtve poniziti. Donijeli smo odluku da na ogradnom zidu groblja postavimo spomen – ploču *Na spomen hrvatskim mučenicima* i uredimo grob uz grob Senjskih žrtva, u koji smo uz kršćanski obred pokopali ostatke kostiju, koje smo pokupili duž cijelog rova nakon polaganja elektro-kabela i zatrpanjana rova.

Uputili smo 18. veljače 2005. pismo domoljubnim Hrvatima u domovini i iseljeničtvu da nas novčano podupru za osvrtarenje ovoga nauma. Odaziv domoljuba je bio velik i nije bilo prepreke da zamisao ostvarimo. Gradonačelnika Kolića izvijestili smo da ćemo postaviti *spomen-ploču* i urediti grob uz grob Senjskih žrtva. Vršio je bezuspješno pritisak na pojedince naše Podružnice da nas odgovore od nakane. Kada nije uspio, pozvao je naše izaslanstvo: prof. dr. Manju Kovačević, mons. popa Vlatka Pezelja, dr. vet. Milana Grospića, Mirka Mesića i mene, Ivana Vukića. Prije sastanka s gradonačelnikom Kolićem dogovorili smo se da od provedbe naše odluke ne ćemo odustati, postavit ćemo *spomen-ploču*, pa neka je razbiju i tako se očituju tko su.

Na sastanku s gradonačelnikom Milanom Kolićem 4. travnja 2005., u njegovu uredu, nastojao nas je odgovoriti od postavljanja *spomen-ploče*. Dao nam je na uvid projektu dokumentaciju za *Uređenje prostora ispred ulaza u gradsko groblje u Gospicu*, koju je AS – inženjeriing iz Senja u ožujku 2005. izradio po narudžbi Grada Gospice. Po projektu sve u prostoru ostaje isto, nepromijenjeno, samo se javni zahod izdvaja iz prostora nogometnog igrališta i pripaja prostoru ispred groblja, koji će se urediti kao komunalna površina. U građevini zahoda, koja nikad nije

REPUBLIKA HRVATSKA
URED DRŽAVNE UPRAVE U
LIČKO-SERNJSKOJ ŽUPANIJI
SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE
ZAŠTITU OKOLIŠA, GRADITELJSTVO I
IMOVINSKO - PRAVNE POSLOVE
KLASA: UP/I-350-05/00-01/28
URBROJ: 2125-05-01-02-02
GOSPIĆ, 05. studenog 2002.

Ured državne uprave u ličko-senjskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove, temeljem članka 34. stavka 1. Zakona o prostornom uređenju ("NN", br. 30/94., 68/98., 61/00. i 32/02.), u povodu zahtjeva HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA, PODRUŽNICA GOSPIĆ, A. Starčevića 18, zastupani po predsjedniku Podružnice Ivanu Vukiću radi izdavanja lokacijske dozvole, d o n o s i

RJEŠENJE

Odbija se zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za zahvat u prostoru: izgradnja spomen obilježja Gospic na k.č.br. 5296/2 k.o. Gospic.

Obrazloženje

Podnosioc zahtjeva Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica Gospic A. Starčevića 18, zastupani po predsjedniku Podružnice Ivanu Vukiću podnesao je ovaj Službi zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za zahvat u prostoru: izgradnja spomen obilježja Gospic na k.č.br. 5296/2 k.o. Gospic.

Zahtjev nije osnovan.

Uvidom u dokumente prostornog uređenja Služba je zaključila: navedeni zahvat u prostoru nalazi se u obuhvatu PUP Gospic ("Sl. Vj. Like" br. 10/80.) koji je izmjenom i dopunom Zakona o prostornom uređenju ("NN" br. 68/98.) stavljen van snage, (zahvat nije bio predviđen u navedenom PUP-u), a niti do donošenja ovog Rješenja nije donesen novi prostorno planski dokument.

Slijedom ovih činjenica utvrđeno je da prđmetni zahvat nije planiran u dokumentima prostornog uređenja te je temeljem članka 34. st.1. Zakona o prostornom uređenju valjalo riješiti kao u izreci.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja u roku od 15 dana od dana rješenog primitka.

Rješenje kojim se odbija zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole

bila u upotrebi, uredio bi se spomen-muzej, što je pohvalno i u skladu je s našim projektom. No, po mnoštvenom grobištu i dalje bi se automobilski prometovalo, što je nama neprihvatljivo. Rekli smo mu da ukloni cestu izgrađenu preko grobišta, te da cijeli prostor stratišta i grobišta pridruži groblju, pa ćemo odustati od postave spomen-ploče i prihvatići njihov projekt. Nije prihvatio, prijetio je i nazivao nas pogrdnim imenima, pa smo se razisli u ne baš prijateljskom ozračju.

Spomen-ploču postavili smo u neradno doba 4. travnja 2005. a otkrili je sutradan 5. travnja. Misa za spas duša pobijenih u katedrali Navještenja Blažene Djevice Marije služena je 4. travnja u 17 sati, a prikaz knjige Naše robijanje Kaje Pereković na besjedištu u 18,30 u Pučkome otvorenom učilištu.

Spomen-ploča je otkrivena na vrlo doстоjanstven način. Puk se okupio ispred katedrale u 18,30 sati, te je procesija predvodena biskupom mons. dr. Milom Bogovićem krenula cestom do zatvora, pa

od zatvora „cestom smrti“, kojom su sužni vođeni na strijeljanje, do postavljen spomen-ploče na ogradnom zidu groblja. Spomen-ploču su otkrili politički uzni Tomislav Javor i Mirko Mesić u nazočnosti predsjednice HDPZ Kaje Pereković, u čijoj prati su bili književnik Andrija Vučemil, Andelka Franičević, Stjepan Zerec, te brojnih gostiju i Gospicama, a blagoslovio ju je biskup Bogović. Spomen-ploču je uz veliki uloženi trud, stručnost i izraženo poštovanje prema žrtvama izradio i postavio u pogodnome trenutku, da ga ne osujete, gospički kamenoklesar i domoljub Ivica Pezelj.

HDPZ - Podružnica Gospic, 19. travnja 2005. je u Državnom arhivu pohranila tri uveza dokumenata vezanih uz izgradnju Spomen-obilježja Gospic.

Potpore Župe Navještenja BDM Gospic, potom neobjasnjeni otklon

Pop Ante Luketić zamijenio je 2003. vlc. Stipu Zebu, odličnog župnika, koji je volio svoj vjernički puk i puk njega. Mi vjernici pitali smo se hoće li se pop Ante, tako mlađ, snaći na dužnosti gospičkoga župnika i rektora katedrale nakon omiljenog vlc. Zebe. Pop Ante se pokazao kao izvrstan župnik. Izvrsno je vodio crkvene obrede, vjernici su ga pozorno slušali. Bio je okretan i radišan, radio je s mladima, osnovao je molitvenu zajednicu „Blaženi Alojzije Stepinac“ i drugu „Katolički muževi“, priredivao često hodočašća za mlade i odrasle i dobar je poznavatelj hrvatske povijesti, posebice Like.

Tri puta sam bio sudionik hodočašća koje je priredio, dva puta u Staroj Gradiški na posveti temelja za crkvu sv. Mihaela Arkandela i posveti crkve nakon izgradnje i otvaranja zvona. Dojmljiva su bila svjedočenja svećenika, političkih robjijaša, koje su stražari i batinanjem prisiljavali da ruše crkvu. Pohodili smo i Goli i Sveti Grgur, uzeli kamen koji će biti ugrađen u zid sjećanja uz Crkvu hrvatskih mučenika na Udbini. Prvi put sam video ta zatvorska zdjala i čuo da su tu robjiali hrvatski politički zatvorenici. Meni, kao hrvatskom političkom zatvoreniku, to nije bilo poznato, znao sam da su tamo robjiali informbirovci, od kojih se mi hrvatski zatvorenici ograđujemo, i malodobni prekr-

79

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA
PODRUŽNICA GOSPIĆ
53000 Gospic
Dr. Ante Starčevića 18
U Gospicu, 3. prosinca 2002.

Primljeno:	04.12.2002
Identifikacijska oznaka:	05
Uradžbeni broj:	
Prilog:	Vrij.

URED DRŽAVNE UPRAVE
U LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANII
SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE,
ZAŠTITU OKOLIŠA, GRADITELJSTVO I
IMOVINSKO-PRAVNE ODNOSE

U prvitu Vam dostavljamo obnovljeni ZAHTJEV za izdavanje lokacijske dozvole za zahvat u prostoru: SPOMEN OBILJEŽJE GOSPIĆ, kraj groblja Svetе Marije Magdalene u Gospicu na k.č.br. 5296/2

Ne možemo prihvati negativno rješenje po prvom zahtjevu, jer da je postojala politička i osobna volja lokacijsku dozvolu bi dobili.
Napominjemo da je Gradsko poglavarstvo u dva navrata donijelo Odluku za izgradnju SPOMEN OBILJEŽJA GOSPIĆ.

Na sjednici Gradskog poglavarstva održanoj dana 19. prosinca 2000. (u našoj nazočnosti) prihvaćena je naša IDEJNA SKICA ZA IZDAVANJE LOKACIJSKE DOZVOLE za izgradnju SPOMEN OBILJEŽJA GOSPIĆ. Na prijedlog gradonačelnika gospodina Milana Kolića Gradsko poglavarstvo zadužilo je gospodinu Slavenu Stilinoviću da koordinira rad gradskih i županijskih službi, koje moraju odraditi sve što potrebno da se izda Lokacijska dozvola, a kasnije i Graditeljska dozvola.

To, što je PUP Gospic stavljenvan snage nije valjni razlog da se naš zahtjev odbije. Zakonodavac je u ovakvin slučajevima dao mogućnost za "točkastu" izmjenu prostorno planskog dokumenta. No, kako već rekosmo za ovo je bila potrebita politička i osobna volja.

Očekujemo da će naš obnovljeni zahtjev biti prihvaćen, jer veličina žrtve i stradanja Hrvata obvezuju nas na to. Mrtvi moraju naći miran i dostojanstven počinak, a živi izgrađeno povijesno pamćenje, da ne dozvole da se ovako nešto više ponovi.

S poštovanjem

Napomena!

Sva dokumentacija nalazi se kod vas.

Predsjednik
Ivan Vukić

Obnovljen zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole

šitelji zakona, pa što je onda o tome znao običan puk.

Pop Ante Luketić izvrsno je predvodio obilježavanje 4. travnja, Dana gospičkih žrtava. Nakon mise hodočasničku povorku je vodio moleći i pjevajući od katedrale do spomen-ploče Na spomen hrvatskim mučenicima na ogradnom zidu groblja, pa do groba uz grob Senjskih žrtava, u koji su pokopani pokupljeni ostaci kostiju, bezdušno otkopanih bagerom iz mnoštvenoga grobišta ispred groblja. Potom bi krenuli do groba sestre Žarke Ivasić, koju je navodno strijeljala partizanka Soka Šolaja ispred kapelice sv. Marije Magdalene, pa do velikog križa s korpusom Krista bli-

zu njezina groba. U tišini groblja čula se samo molitva popa Ante. Suton je padao, sve se doimalo uzvišeno i mistično, svatko je na svoj način u duhu bio sjedinjen s pobijenim mučenicima.

A što se je dogodilo, te što i tko je utjecao da se pop Ante nenadano preobrazi u drugu osobu?

U jednom razgovoru neizravno je nagovjestio zamisao da se obilježavanje spomena na gospičke žrtve premjesti u Kanižu, gdje je ubijen njegov predšasnik pop Dragutin Kukalj sa skupinom svojih župljana. Naum je pokrenuo u 2007., kada je na misi najavio da će svi svećenici biskupije iza posvete ulja ići u prigradsko

selo Kanižu na molitvu i upaliti svijeće na spomen popa Dragutina Kukalja i vlč. Kargačina, koji su ubijeni u skupini od sedamdesetak Gospičana u Kloštru-Financiji-Tratini. Nije za 4. travnja najavio misu zadušnicu u katedrali za gospičke žrtve i molitvu na stratištu i grobištu ispred groblja na kojemu žrtve počivaju.

Neugodno iznenadeni ovim postupkom, održali smo sastanak HDPZ-a - Podružnice Gospic i odlučili da na groblju sami upalimo svijeće i molimo za duše pobijenih. Od 1999. svakoga 4. travnja u katedrali se služila sveta misa zadušnica i priređivalo besjadište, a od 2005. nakon mise ispred katedrale okupljeni je puk u procesiji išao do zatvora, pa „cestom smrti“, kojom su sužnje vodili na strijeljanje, do spomen-ploče na ogradnom zidu groblja, pa do groba uz grob Senjskih žrtava, te do groba sestre Žarke Ivasić i križa s Raspetim, gdje se moli za sve za čije se grobove ne zna.

Ovoj njegovoju odluci da prekine obred koji je postao tradicija, prethodili su događaji vezani za izgradnju upravne zgrade Parka prirode Velebit, čija je izgradnja otvorena uz mnoštveno grobište ili na njemu, gdje je zakopan pop Dragutin Kukalj i sedamdesetak pobijenih Gospičana.

Pop Luketić, župnik gospički, poslao je 4. travnja 2005. pismo Gradu Gospicu, na ruke gradonačelnika Kolića, u kojemu ga izvješćuje da se navršava 60. obljetnica pogibije svećenika i vjernika od partizanske jugovojske prilikom ulaska u Gospic, 4. travnja 1945., kojom prilikom su pogubljeni svećenici i vjernici u Financiji-Kloštru-Tratini, gdje je sada vojarna Milana Frkovića Ćiće. Predlaže da se žrtvama oda počast na način da ih se ekshumira i upriliči doličan pokop koji nisu imali.

U drugom dopisu koji je 4. listopada 2006. uputio biskupu Bogoviću, županu Milanu Jurkoviću, dogradonačelniku prof. Matajiji, ravnateljici Parka prirode Velebit Ani Brklačić i meni kao predsjedniku HDPZ-a - Podružnice Gospic, moli pomoći u pronalaženju dokaza i vjerodostojnih svjedoka izvršenog zločina, kao i stručnjaka koji bi sondažnim ispitivanjima pronašli skupnu grobnicu. Nakon pronalaženja grobnice, izvršila bi se ekshumacija žrtava i upriličio bi im se doličan pokop uz crkveni obred.

U svezi ovih dopisa održani su sastanci i napisan zapisnik. Nažalost, izostavljeno je upisati rasprave i zaključke:

Prvo, nije upisana rasprava treba li pronađene žrtve ekshumirati i dolično uz crkveni obred pokopati u groblju, ili ih ostaviti na mjestu gdje su pronađene. Ravnateljica Parka prirode Velebit željela je da se žrtve ekshumiraju i da se ne izgradi spomenik žrtvama. Pop Luketić je predlagao da se žrtve ekshumiraju, pokopa ih se u groblju, a na mjestu smaknuća i zajedničke grobnice da se izgradi spomenik. Ja sam bio za postavljanje spomenika i zalagao se da se žrtve ne ekshumiraju jer su po izjavi svjedoka partizani ubijali i pokapali žrtve na širem prostoru Kloštra-Financije-Tratine. Što će biti s onima čija se grobišta neće istražiti? Stvorit će se dojam da je Kloštar-Financija-Tratina istražena, a nije, i to bi bila velika pogreška.

Drugo, iskopavanje se mora vršiti u slojevima, pažljivo da se ne oštete moguće pronađeni zemni ostaci žrtava, arheološki nalazi građevina i pronađenih predmeta.

Treće, na stratištu i grobištu postavit će se veliki drveni križ ispod kojeg će se u prigodama upaliti svijeće za spas duša pogijenih i polagati vijence i cvijeće u znak sjećanja i poštovanja žrtava.

Cetvrti, projektanti AS Inženjeringa iz Senja dostaviti će na uvid projekt spomenika žrtvama, koji će nakon očitovanja obraditi kao izvedbeni projekt. U projektu, *križ* kao znak mučeništva treba biti dominantan, a treba predvidjeti i postavljanje poprsja svećenika Kukalja i Kargačina.

Izvođenje građevinskih radova na upravnoj zgradi Parka prirode Velebit povjeren je izvoditeljima iz Bihaća, a nadzor na izvođenju radova vršio je ing. grad. Tomo Jurković. Izvođači radova nisu se držali dogovorenog, oštetili su kameni zid građevine koji je bio pod nasipom zemlje visine pedesetak centimetara i kanalizacioni odvod kojemu su zidovi i dno bili uzidani opekom, a pokrov je bila također opeka starog formata.

Čudno je da Muzej Like Gospic nije bio uključen, jer oni imaju stručnjake koji vrše arheološka otkopavanja na poznatim lokalitetima diljem Like, a nema ih na istom takvom lokalitetu u njihovom

ŽUPNI URED
Navještenja BDM
Gospic, 4. travnja 2005.

Br. 101/2005.

Predmet: Obilježavanje 60. obljetnice pogibije svećenika i vjernika od partizanske jugovojske prilikom ulaska u Gospic, 4. travnja 1945.

Gradonačelnik
g. MILAN KOLIĆ
GRAD GOSPIĆ

Poštovani gospodine Gradonačelnici!

Upravo danas, 4. travnja 2005. godine navršava se 60. godina kako su odvedeni svećenici vlč. Dragutin Kukalj, župnik gospički i vlč. Vladimir Kargačin, kateheta u gospičkoj gimnaziji, te pogubljeni od partizanske jugovojske.

Danas, 4. travnja 2005. godine s g. Stilinovićem i g. Josipovićem koji djeluju pri Gradu Gospicu, posjetio sam vojarnu u Kaniži nekad zvanoj «Kloštar», a danas s nazivom «Milan Frković Čić». S nama je bio i g. Milan Ružić, djelatnik HV. Vojarna je u vlasništvu Grada Gospicu. Prošetali smo napuštenom vojarnom i od spomenute gospode doznao sam daljnje planove za taj prostor.

Prema navodima pojedinih upućenijih ljudi na području te vojarne nekada su kapucini iz Karlobaga, nakon oslobođenja Like od Turaka, htjeli osnovati svoj samostan. Vjerojatno se stoga i danas kod starijih Gospicana za taj prostor upotrebljava stari naziv «Kloštar».

Cuo sam da je u toj vojarni izvršavano pogubljenje ljudi koje je partizanska jugovojska zatekla u Gospicu 4. travnja 1945. godine. Među njima je bio pogubljen i vlč. Dragutin Kukalj, istaknuti župnik koji je u Gospicu prije Drugog svjetskog rata veliku brigu posvetio laičkim društvima. Bio je začetnik križarskih organizacija u više župa naše Biskupije, a tako i u Gospicu. Osobito je bio poznat kao glasoviti liturgičar u našoj Domovini te je s tom nakanom izdao i nekoliko vrijednih knjiga.

Svjedočanstvo g. Milana Čanića Biće i g. Ivana Čanića te ostalih starijih Gospicana, potvrđuje da je u vojarni pogubljen spomenuti vlč. D. Kukalj i pokopan u rovove koje je iskopal talijanska i njemačka vojska u Drugom svjetskom ratu. Pogubljeno je tom prilikom nekoliko desetaka osoba. Mjesto gdje su bili strijeljani i pokopani moguće je detaljnije odrediti prema svjedočanstvu živih svjedoka.

Pismo gradonačelniku Koliću

gradu. Je li to slučajno? Ne, nije, njihovo neuključivanje posljedica je provođenja „kulturne revolucije“ u Gospicu i šire u Lici!

Jadno sam se osjećao, uključen sam u ovaj posao kao „krpa“ koja će prekriti nečisti postupak, toga sam bio svjestan. Ne znam kako će se drugi ponijeti u sličnim prilikama, za sebe znam da se ni za koga, ni pod koju cijenu neću dati uvući u ovakav nečisti posao. Dvadesetak godina radio sam u Zadru na dužnosti rukovoditelja gradilišta (voditelja radova). Bilo je nezamislivo da se bilo kakav trag neke

građevine ili bilo kakav predmet previdi i ne prijavi arheolozima.

Nažalost, nastojanja popa Ante Luketića, župnika gospičkog, nisu urodila plodom, osim što se razotkrila sva licemjernost gradske vlasti. Nisam se proslavio, bio sam slab, nisam se mogao suprotstaviti nasilju gradonačelnika Kolića, učijenio nas je da će donator uskratiti novac za izgradnju upravne zgrade Parka prirode Velebit, pa ako do toga dođe, onda silnim optužbama da kočimo razvoj Gospicu i brigu o mladima. Gadio sam se sam sebi. U mislima mi se u hipu odvrtio film o hrvatskom mučeništvu, žrtvi i viteštvu za

Dom, a mi sada za Judine škude to bestidno prodajemo i gazimo vlastito dostojshtvo.

Nisu pozvani stručnjaci da odrade posao, već smo mi laici pokrili nečist i nehuman postupak vladajućih. Rezultat toga su uništeni arheološki tragovi gradevine koja je nekada bila na tome prostoru (hospicij) i oskrvnutu skupno grobište pobijenih. Najgore što se dogodilo, na grobištu ili uz grobište, izgrađena je septička jama.

U Gospiću, na skupnoj grobnici kraj Gradskog groblja sv. Marije Magdalene, jugoslavenski silnici izgradili su javni zahod, a u Republici Hrvatskoj novi politički moćnici u Kloštru-Financiji-Tratinii septičku jamu na samoj grobnici ili uz skupnu grobnicu pobijenih Hrvata!

Pop Ante Luketić dobar je znalač hrvatske povijesti. Zdušno se zalagao da se žrtve ekshumiraju i na kršćanski način pokopaju. Štoviše, predlagao je da se biste svećenika Kargačina i Kukalja odliju od bronce u ratu oštećenih zvona katoličkih crkava i postave u parku Kolakovac. Svake godine, 4. travnja, na crnu obljetnicu organizirao je procesiju i molitvu na mjestu moguće grobnice. Zalagao se za to da se na tome mjestu postavi spomen-križ u znak pileteta i trajnog sjećanja na žrtve. Nije se ustručavao oštrosu se sučeliti s protivnicima te ideje, s vladarima Gospića koje predvodio gradonačelnik Kolić iza kojega stoji dr. Darko Milinović, a tko stoji iza dr. Milinovića, za sada se samo naslučuje. Ništa ne ostaje neotkriveno, pa ne će ni ovaj sramotni čin!

Ostaje zasad nerazjašnjeno, zašto je pop Ante najednom posustao i pogazio sve za što se odlučno zalagao, tko ga je upokorio, bolje rečeno, tko ga je ucijenio, tko mu je podmetnuo ponudu za otvaranje pastoralnog centra u podrumu kina *Korzo*? U projektu dvorane za pastoralno djelovanje projektirana je modna pista i štanga za ples razodjenutih plesačica. Zar to nije više nego sramotno?

Postupci popa Luketića i biskupa Bogovića koji je u sve bio upućen, znao je sve što se događa, ukazuju na postojanje snažnih „igraca“ koji su ih pritisnuli i ucijenili da odustanu od svojih prvotnih zamisli za koje su se zdušno zalagali.

U Kloštru-Financiji-Tratinii nije postavljen drveni križ na stratištu i grobištu, niti je izrađen projekt spomenika žrtvama, a

zadnje službeno traženje skupne grobničce sondiranjem izvršeno je na pogrešnu mjestu i grobište nije pronađeno! Je li to slučajno?

A ja i dalje mislim da je pop Ante Luketić izvrstan svećenik, šteta što je nasjeo na smisljenu podvalu. Prekinuo je obilježavanje 4. travnja, *Dana gospićkih žrtava*, prekinuo je jednu lijepu tradiciju. No, mi mu ne ćemo suditi, njemu i nama pravedno će suditi On, naš Spasitelj Isus Krist!

Nastojanja da se obnovi obilježavanje *Dana gospićkih žrtava* i čudno ponašanje biskupa mons. dr. Mile Bogovića

Gospićka podružnica HDPZ-a se pismom od 6. travnja 2011. obratila Župnom uredu Gospić, na ruke mons. Mile Čančara i na znanje biskupu Bogoviću. Pismom smo im ukazali na to da od 1999. svake godine obilježavamo 4. travnja, *Dan gospićkih žrtava*. Zbog nema neshvatljivih razloga pop Ante Luketić to obilježavanje, koje je postalo tradicija, prekinuo je usprkos vidnu negodovanju vjerničkoga i ostalog puka.

Ponovno je HDPZ - Podružnica Gospić 11. travnja 2012. poslala preslik pisma od 6. travnja 2011. Župnom uredu, koje mu pošta nije uručila. U popratnom pismu opisane su sve strahote koje su jugoslavenski partizani, a potom komunistička vlast počinili nad Hrvatima i Hrvatskom, te o radnjama koje je poduzela naša Podružnica da se to ugradi u *hrvatsko povijesno pamćenje*.

U članku *Obilježen 4. travnja, dan gospićkih žrtava*, objavljenom u *Političkom zatvoreniku* br. 251, ožujak-travanj 2013., opisani su nemili događaji koji su se zbili u Gospiću nakon preokreta, sloma Nezavisne Države Hrvatske. Posebno je naglašena potreba za obnovom nerazumno prekinute tradicije, obilježavanje toga nadnevka. Izražena je zahvalnost i nada da će obilježavanje 4. travnja, *Dana gospićkih žrtava* biti uvršteno u godišnji raspored događanja Gospićko-senjske biskupije i Župe Gospić.

Milan Kolić, gradonačelnik Grada Gospića, a kasnije i župan Ličko-senjske županije, sa svojim je suradnicima uspio preko naivnoga popa Ante Luketića prekinuti tradiciju da se svake godine na 4. travnja

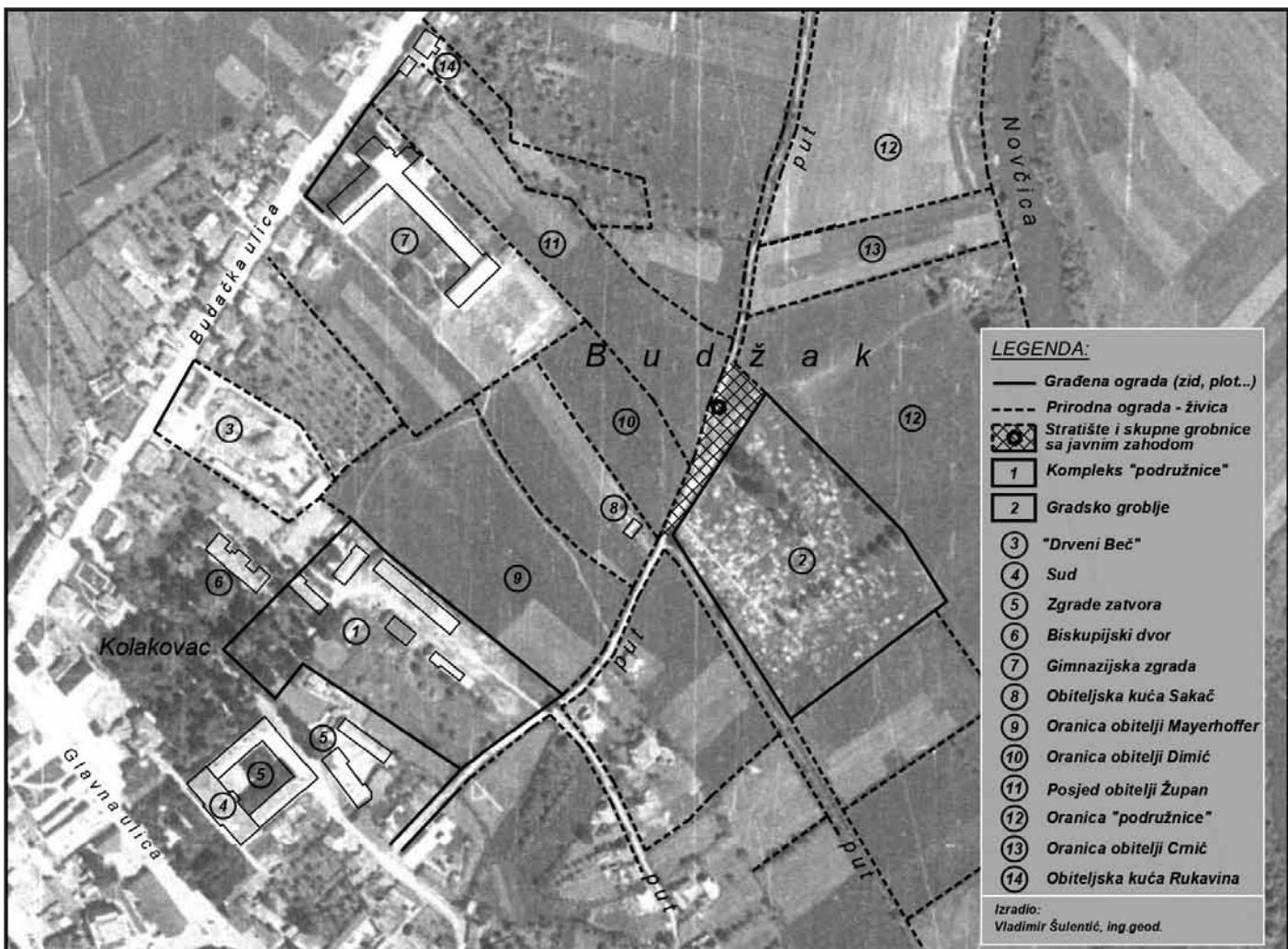
hodočasti od katedrale do Gradskog groblja sv. Marije Magdalene i oda počast žrtvama koje su pobili jugoslavenski partizani. To je prvi korak koji su naumili da onemoguće HDPZ - Podružnicu Gospić u ostvarenju izgradnje *Spomen-obilježja Gospić*. Kad HDPZ - Podružnicu Gospić isključe iz igre, bit će im omogućeno rušenje javnoga zahoda, koji je sam po sebi spomenik jugokomunističke bestijalnosti, izgrađenog na mnoštvenoj grobniči ubijenih i uređenje stratišta i grobišta ispred groblja u javnu površinu. U drugom koraku nastojat će dobiti privolu biskupa, pa kako su politički zatvorenici stari, umiru i sve ih je manje, a umiru i preživjeli svjedoci toga jugokomunističkoga zločina, naum će lako ostvariti.

No, Hrvatska stranka prava i njezin predsjednik Karlo Starčević nastavili su predvoditi obilježavanje 4. travnja, *Dana gospićkih žrtava* i tako spasili da se obilježavanje ne ugasi, na čemu smo im neizmerno zahvalni.

Biskup mons. dr. Mile Bogović bi u razgovoru spomenuo da je u njegovu stanu održano više sastanaka na kojima su uz njega nazočili župan Milan Kolić i gradonačelnik Petar Krmpotić. Razmatrali su što treba poduzeti u svezi mnoštvenoga stratišta i grobišta kraj gospićkoga katoličkog groblja. Na jednom od sastanaka optužen sam ja, da sam zbog svoje svadljivosti odgovoran što taj prostor nije uređen. Grad Gospić je izradio projektnu dokumentaciju i imao dobru volju urediti taj prostor, ali da sam ja spriječio izgradnju. Biskup me je s toga sastanka nazvao i rekao za što sam optužen, te da će on izvršiti provjeru i riješiti problem.

Odgovorio sam kako nisam znao da posjedujem tako veliku moć, veću od županove i gradonačelnikove. „No, zatajili su Vam reći istinu, Preuzvišeni, koja je Vama dobro poznata. HDPZ - Podružnica Gospić i ja osobno tražimo da se javni zahod izgrađen na skupnoj grobniči ne smije srušiti, jer je sam po sebi spomenik bestijalnom komunističkom sustavu, zabraniti automobilsko prometovanje preko stratišta i grobišta, te da se taj mučenički prostor priključi groblju i tako pobijenima osigura kršćanski, miran počinak.“

Bože dragi, nas dvojica godinama razgovaramo o tome mnoštvenome stratištu i grobištu, kao i o drugima u Županiji te

Dio područja jugopartizanskog logora Gospic (izradio Vladimir Šulentić, ing. geod.)

o ponašanju gradske i županijske vlasti, koju i on sam osuđuje, a on će sada „provjeriti što je istina“ Shvatio sam kakva je igra u tijeku. Odgovorio sam mu da on posjeduje crkvenu vlast, a njegovi sugovornici svjetovnu, pa neka rade što hoće, a mi ćemo ostati pri svojem stavu.

Po izjavi biskupa Bogovića, na nekom od sastanaka bili su nazočni župan Milan Kolić, gradonačelnik Petar Krmpotić, ravnatelj Državnog arhiva Gospic prof. Ivica Mataija, i on kao domaćin. Nakon rasprave zaključili su da će izgraditi kosturnicu u groblju i u nju pohraniti kosti pobijenih, otkopane prilikom iskopa sepičke jame za javni zahod, skinut će sa ogradnoga zida groblja *spomen-ploče* i odložit će ih u kosturnicu, a javni zahod će srušiti i cijeli prostor urediti kao javnu površinu. Skupina stručnjaka prikupit će sve dokaze vezane za mnoštveno stratište i grobište pa će utvrditi istinu koristeći povjesnu metodologiju, koju je on kao predmet na fakultetu studentima predavao.

Opet na nekom od sastanaka, također prema izjavi biskupa Bogovića, uz ove sa prethodnoga sastanka, nazočio je i prof. dr. sc. Željko Holjevac. Pozvali su ga da napiše zahtjev Ministarstvu branitelja, jer on to kao znanstvenik najbolje zna, da se izvrši ekshumacija kostiju pobijenih.

Kada je biskup Bogović govorio o ovim sastancima uvijek je govorio da su se oni dogovorili, pri čemu je sebe isključivao. Nisam mu vjerovao, jer su se sastanci održavali u njegovu stanu, uz njegovu privolu i u njegovoj nazočnosti. Isto tako ne vjerujem da dr. Holjevac pripada toj skupini. Uvjeren sam da im je samo stručno pri pomogao da napišu i pošalju Ministarstvu branitelja zahtjev za ekshumaciju.

Inače HDPZ - Podružnica Gospic ima jedno vrlo ružno iskustvo s prof. dr. sc. Željkom Holjevcem. Zamolili smo ga da bude predavač na besjedištu povodom obilježavanja crne obljetnice 4. travnja, Dana gospičkih žrtava na temu: *Hrvatske žrtve i žrtve drugih naroda nakon preo-*

kreta - sloma Nezavisne Države Hrvatske. Prihvatio je, a potom je, nakon dugog zavlacenja pred samo održavanje besjedišta, znanstvenik, povjesničar dr. sc. Željko Holjevac odbio obratiti se Gospicanima s obrazloženjem da to nije područje kojim se bavi. Dakle, povjesničar, uz to znanstvenik, ne može se obratiti puku neznanstvenim jezikom o ovoj temi. Njegovi Brinjaci su u gospičkome zatvoru umirali u groznim mukama. Da izbjegnu višednevna strahotna mučenja prije strijeljanja, malim nožićem *kebom* i komadićem stakla rezali su žile na rukama i vratu, a neki bi rasporili trbuh. Zar samo to nije dovoljan razlog da im se oduži kratkim neznanstvenim obraćanjem na besjedištu na kojem bi nazočili i Brinjaci? Dvoranu smo otkazali i besjedište nismo održali.

Na jednom od sastanaka dogovoreno je da prof. Ivica Mataija, ravnatelj Državnog arhiva Gospic, dogovori da odabrani svjedoci svoja svjedočenja objave u tiskovini *Lički put*.

Sve ovo pri susretu na groblju potvrdio je gradonačelnik Krmpotić. Počeo je govoriti o pripadnosti svoga oca *Hrvatskoj domovinskoj vojski 1941. do 1945.* i o domoljublju njegova sela Barleta. To je napadno naglašavao, a potom je odrješito rekao da su kosti pobijenih Hrvata koje su otkopane prilikom iskopa septičke jame javnoga zahoda, pokopane ispod borova uz sjeveroistočnu ogragu nogometnoga igrališta. Pokazujući rukom na prostor gdje su zatočene ubijali rekao je: „Nigdje ovdje više kostiju pobijenih nema, nema ih ni ispod ceste. Izgradit ćemo kosturnicu u groblju i u nju pohraniti ekshumirane kosti pobijenih. Javni zahod ćemo srušiti, spomen-ploče s ogradnoga zida groblja skinuti i odložiti ih u kosturnicu“.

Pohvalio se da ništa ne rade na svoju ruku, te da je sa svime upoznat biskup mons. dr. Mile Bogović. Petar Krmpotić jedini je od političkih moćnika iskren, izravan je i govori istinu što kane uraditi. To je za pohvaliti, premda se u ničemu ne slažemo s njim.

Došli su izbori i smjene gradonačelnika. Za novog gradonačelnika izabran je Karlo Starčević (HSP). Pri susretu u groblju on mi je također rekao da će izgraditi kosturnicu i u nju pohraniti kosti pobijenih, koje su pokopane uz ogragu igrališta ispod borova, srušiti će javni zahod, jer ispod njega i oko njega nema kostiju, a spomen-ploče s ogradnoga zida groblja će skinuti i odložiti u kosturnicu. Svojim riječima

ponovio je sve što je rekao njegov predšasnik Petar Krmpotić.

Dakle, odrađuje se isto, po zamisli iz istoga središta. Kojega? Zbog takvoga stava zaiskrilo je između nas, „zaratili“ smo.

Iako su odnosi s biskupom Milom Bogovićem bili narušeni redovito je dolazio k nama, u moju kuću, nekada i dva puta dnevno; naša kuća bio je njegov drugi dom. No nisu naši razgovori bili spontani i opušteni kao prije.

Biskup mons. Mile Bogović donio mi je 31. listopada 2018. u prijepodnevnim satima napisana *Sjećanja o toku gradnje i posebnih događaja tokom građenja igrališta* čiji potpisnik je Marijan Šega, bivši dječatnik Vojne pošte Jugoslavenske armije, voditelj izgradnje nogometnoga igrališta i javnog zahoda na njemu, te zaposlenik u Biskupiji. Rekao mi je kako Tomo Jurković predlaže da se sastanemo u biskupovu stanu, te da *Sjećanja* kasnije pročitam i neka ih moja supruga Marija ne vidi.

Dok mi je to govorio, letimično sam *Sjećanja* pročitao i rekao mu da su napisane budalaštine. Tu prvi put doznajem da bi Marijan Šega bio voditelj izgradnje nogometnoga igrališta. Rekao sam biskupu da između mene i moje žene Marije nema tajne, pa ne ēu zatajiti ni ova *Sjećanja* nadrljana na jednoj stranici. Na *Sjećanjima* je biskup upisao u nadnevku 29. 10. 2018., a u prirubku (podnožju) „knjiga stranica 61“. Kako biskup u svojim izlaganjima ne bi sve rekao, pristao sam sastati se s Tomom Jurkovićem i tako od njega saznati što hoće.

Kada je biskup otišao, Marija me je zabrinuto upitala, je li s biskupom sve u redu. Odgovorio sam da ne znam, ali je očito da je neimenovana skupina za utvrđivanje „istine“, što se dogodilo prilikom izgradnje nogometnoga igrališta, počela s metodološkim istraživanjima, koja je biskup najavio.

Postalo mi je jasno da se gradonačelnici Petar Krmpotić i Karlo Starčević oslanaju na svjedočenja Marijana Šege i Tome Jurkovića. Obojica su rukovodila izgradnjom nogometnog igrališta, pa ih se mora vrjednovati kao ozbiljne svjedoke. Nažlost, nisu rekli istinu.

U stanu biskupa mons. Mile Bogovića 6. studenoga 2018. sastali smo se Tomo Jurković i ja u biskupovoj nazočnosti. Na

MARIJAN ŠEGA
SMILJAN 49 a
53211 SMILJAN
Voditelj izgradnje nogometnog igrališta Balinovac Gospic

Po Predmetu izgradnje nogometnog igrališta Balinovac Gospic (građen i izgrađen 1977. godine) u svojstvu Voditelja gradnje, a po predmetu nekih netočnih natpisa navodim slijedeća:

SJEĆANJA

O toku gradnje i posebnih događaja tokom gradnje igrališta:

- Radovi su otpočeti iskopom miješanog zemljano-g materijala koji je deponiran i ugrađen u cijelosti u nasipe sa funkcijom izgradnje tribina, tako da sa gradilišta nije ni jedan metar kubni iskopanog materijala odstranjen van gradilišta tj. van zahvata u prostoru igrališta,
- Prilikom iskopa temelja za tzv. WC odnosno Septičke jame za WC naišli smo na dubini cca. 1,5 m na kosti koje su po tumaćenju znalaca tog vremena kosti Žrtava Partizansko - Komunističkog režima nad nevinim građanima u Drugom svjetskom ratu uglavnom Hrvatske nacionalnosti,
- Nadene kosti smo civilizirano kupili i na naš Kršćanski način pohranili na jednom mjestu kojeg se i sada sjećam – sada su tu zasađeni borovi. Sahranili smo ih bez znanja javnosti znajući da bi pored već ovih Žrtava Komunističkog terora bili i mi Žrtve koji smo to tako uralidili zbog čega smo to uralidili u tajnosti bez spoznaje javnosti,
- Vidjevši o čemu se radi po mom osobnom nalogu bez bilo čijeg odobrenja i znanja kao istinski Kršćanin i Domoljub, naredio sam u tišini prenamjenju prostora WC-a u prostor za spremište alata i materijala, tako da to nikada nije više bio Javni WC niti se tako tretirao već Spremīše alata, materijala i razne opreme.

Po sjećanju zaključujem:

1. Da niti jedan kubik iskopanog materijala nije odvezен sa mjeseta gradilišta već je ugrađen sav materijal u nasipe za izgradnju tribina iz čega rezultira, da pojedini natpisi nisu točni, da su iskopom nadene kosti odvezene na smetlište već su Kršćanski pokopane na spomenuto mjesto na način prilagodbe vremenu u kom smo to radili tj. bez znanja javnosti.
2. Isto tako, nikada na tom mjestu, kako je navedeno u nekim natpisima, nije izgrađen Javni Zahod već Spremīše prenamjenom prostora po mom nalogu s kojim nalogom su se suglasili i ostali i to uži krug odgovornih osoba u izgradnji predmetnog igrališta.

Voditelj građenja igrališta Balinovac Gospic
Šega Marijan

Knjiga sl. 61

Rukopis tzv. sjećanja Marijana Šege

sastanku me je ljutiti Tomo Jurković optužio da sam šarlatan i da pišem neistine. O događajima u Gospiću nakon preokreta 4. travnja 1945. mogu govoriti i pisati samo njegova žena i on, a svi svjedoci čija svjedočenja sam objavio da su moji dočasnici, niškoristi, lašci i smutljivci. Rekao sam mu da o meni, u skladu svoga kućnog odgoja, može misliti što hoće, ali ne može tako govoriti o pokojnima: mons. popu Vladi Pezelju, fra Iliju Boraku, vlač. Josipu Kapšu, prof. dr. Manji Kovačević, dr. vet. Milanu Grospiću, ing. šumarstva Tomi Rukavini i drugima.

No on je srdito ustrajao u tvrdnji da su svi oni lagali iz koristoljublja i tražio je da u nekim velikim tiskanim dnevnim novinama objavim ispriku i kažem da sam pisao neistine o njemu, inače će me tužiti. Odgovorio sam da sam u *Političkom zatvoreniku* br. 181, travanj 2007. u članku „Prešućene i još jednom zaboravljene gospičke žrtve“ napisao što o njemu mislim, on mi se zahvalio u *Političkom zatvoreniku* br. 186, rujan 2007. u članku „Sudbina gospičkih kostiju (2)“, a ja se u istom časopisu, br. 188, studeni 2007. u članku „Sudbina gospičkih kostiju (3)“ očitovao o njemu kao vjerniku komunističke partije. Ukratko: ne ču se ispričati niti se imam zašto ispričavati, a on neka me tuži. Ustao sam i pošao kući. Biskup me sustigao i rekao kako je Tome teško jer njegova djeca pate. Odgovorio sam, ako Tomina djeca pate, neka kaže istinu, nitko mu ne će zamjeriti za ponašanje u Titovoj Jugoslaviji, a ako progovori i reče istinu, oslobodit će se grijeha, ne će ga prenijeti na svoju djecu i zadobit će poštovanje Gospićana. Otišao sam, pozdravivši ga: „Zbogom, Preuzvišeni!“

Biskup Bogović mi je 27. studenoga 2018., opet u prijepodnevnim satima, donio napisanu izjavu Marijana Šege: „Izgradnja Sportskog centra Gospic, prilog povijesnoj istini“. U podnožju, prirubku izjave, biskup je svojeručno upisao: „Primio od Tome Jurkovića 21. 11. 2018. god.“ i potpisao se – Mile Bogović. Rekao mi je da štivo pomno pročitam, te da se ne trebam bojati, ništa mi se ne će ružno dogoditi i neka samo šutim. Odgovorio sam mu da se nikoga ne bojam, stari sam prekaljeni politički robijaš, pa ako o meni njegovi stručnjaci budu pisali laži, oštro će im se suprotstaviti.

k - 2/19-1

TOMO JURKOVIĆ Zagrebačka 16 OIB: 87771705806 Gospic, 04.01.2018. godine	OPĆINSKI SUD U GOSPIĆ Trg Alojzija Stepinca 3 53000 Gospic
PRIVATNU TUŽBU	
protiv: Okriviljenika: Ivana Vukića, Žabička 2, 53000 Gospic	
Što je, kao autor knjige pod naslovom <i>Lika i Podgorje na braniku doma i naroda</i> u namjeri da prenese neistinite tvrdnje naštetio časti i ugledu privatnog tužitelja i klevetom nanio teško sramočenje i uvredu, znajući da su one neistinite.	
1. U spomenutoj knjizi poglavje V. Gospic je velika grobница svjedoči: Milka Milkica Šerić str. 57. čuvši od IVE ŠIMATOVICA – Icrmana prenos autoru knjige okriviljenom Vukiću Ivanu lažno svjedočenje, koje on svojim upisom u knjizi pretvara u istinu, a to je izrekom rečeno na strani 62. knjige kako slijedi:	
Bio je tesar godine 1978. radio je na izgradnji javnog zahoda na nogometnom igralištu uz groblje Sv. Marije Magdalene. Našli su na ukupnu grobnicu pobijenih Hrvata, koje su Partizani pobili nakon pada Gospicu 04. travnja godine 1945. Obustavili su radove čekajući što će voditelj reći. Voditelj, Tome Jurković, dao je nalog, da se kosti pobijenih kamionima odvezu na smetište, rekavši, da im je tamo mjesto.	
2. Na tabli U spomen Hrvatskim mučenicima, koja je se nalazi na ogradnom zidu gradskog groblja Sv. Marije Magdalene je dao između ostalog napisati:	
- Dio nam kostiju odvezoše na smetište na skupnim nam grobnicama izgradiše javni zahod.	
Dakle, u izravnjoj namjeri, pred drugima iznosio i prenosio neistinite činjenične tvrdnje, koje škode njegovoj časti i ugledu, znajući da su neistine čime je djelima pod točkom 1. i 2. počinio jedno produljeno kazneno djelo protiv časti i ugleda klevetom iz čl. 149. st. 1 i 2 a kažnivo po čl. 149.	
Nadalje produženo kazneno djelo po čl. 147. osobno me je uvrijedio, po čl. 148. nanio mi sramočenje i čl. 150. naštetio mojo časti i ugledu.	

Privatna tužba Tome Jurkovića protiv Ivana Vukića

Netko je uvidio da su Šegina *Sjećanja* puna rupa, pa ih je pokušao zakrpati ovim njegovim novim uratkom. Njime je nepotrebno potvrđeno da skupina za istraživanje povijesne istine *metodološkim postupkom* doista radi. Našli su „pravoga“ svjedoka koji je u sve upućen, Marijana Šegu, voditelja izgradnje nogometnoga igrališta. No, ne treba biti stručan pa uvidjeti da je Šega napisao neistinu i budalaštine, u onome dijelu koji se odnosi na građenje, te da sebi pripisuje ovlasti kojih po zakonu nema. Nešto se ozbiljno kuha, no nikako mi nije jasno tko su ti moćnici koji su ostvarjeloga i senilnog biskupa prisili da sudjeluje u utvrđivanju te „istine“ *metodološkim postupkom* i privoljeli ga da bude listonoša Marijana Šege i Tome

Jurkovića. Doima se da koriste prokušanu jugoslavensku povijesnu metodologiju. Najprije utvrde što je po njima istina, a onda prilagođavaju dokaze.

Biskup mons. dr. Mile Bogović tvorac je velikih djela: izgradio je *Crkvu hrvatskih mučenika* na Udbini i otpočeo ostvarenje svoje zamisli o izgradnji *Svehrvatskoga groba na Udbini*, pa ga sada neki, njemu poznati „stručnjaci“, koristeći lažna svjedočenja Marijana Šege i Tome Jurkovića, vozaju kao nedoraslo dijete. Kao odgovor biskupu napisao sam i poslao mu štivo „Hrvati“ u kojem se dio odnosi na njega, a taj dio napisan je neuvijeno i grubo.

Do „istine“ metodološkim postupkom
U Ličkom putu br. 60 od studenoga 2018. objavljeno je svjedočenje Marija-

na Šege pod naslovom „Prilog povijesnoj istini“. Lov je otpočeo, a proganjena lovi na sam ja. Trebaju neki, meni nepoznati stručnjaci, utvrditi da sam napisao laži i klevete te tako obezvrijediti prikupljena svjedočenja o zločinima jugoslavenskih partizana koja sam objavljuvao u *Političkom zatvoreniku* i objedinio u dvije knjige *Lika i Podgorje na braniku Doma i Naroda te Za Dom*.

Marijan Šega napisao je besmislice na koje ne treba odgovarati. No, biskup me elektroničkom porukom upozorava na taj članak i potiče da na njega odgovorim. Odbio sam, na ludosti ne ču odgovoriti i ne ču zbog budalaština s nikim ući u raspravu. U internetskom dopisivanju biskup je bio uporan da svakako moram odgovoriti. Poslao mi je čak i predložak odgovora kakav bih morao u *Ličkom putu* objaviti kao svoj! Odbio sam i rekao da ga objavi on, sa svojim potpisom, ako je uvjeren da je Tomo Jurković u pravu. Nakon ovih događaja i burne elektroničke komunikacije između biskupa Mile Bogovića i mene, biskup se isključio iz skupine „istaživača istine“ *povijesnim metodološkim postupkom*. Uvidio je da su ga prevarili i izigrali, i to mu je jako teško palo.

Meni je Tomo Jurković, ovl. mag. ing. aedif. i oec, poštom 13. prosinca 2018. poslao pismo koje je naslovljeno *Ivanu Vukiću, prenosiocu laži svojih dousničaka*. Jurković negira istinitost objavljenog svjedočenja Milkice Šerić i traži da se sa spomen-ploče, *U spomen hrvatskim mučenicima* ukloni dio teksta: „dio nam kostiju odvezoše na smetlište, na skupnim nam grobnicama izgradiše javni zahod“.

No, ekshumirane kosti u 2021., o čemu postoji elaborat ekshumacije, svjedoče da Tomo Jurković i njegov svjedok Marijan Šega ne govore istinu. Ekshumacija je nastavljena u ovoj, 2022., a vjerojatno će se nastaviti i u idućoj godini, što potvrđuje kako veliki zločin je ovdje izvršen. Pristup ekshumaciji je vrlo profesionalan. Za svaki kostur, svaku odvojenu kost i nađeni predmet geodetski se snime koordinate (položaj u prostoru), izvrši fotografsko snimanje, a stručnjaci utvrde spol žrtve, dob i način smaknuća.

Na spomen-ploči *U čast hrvatskim mučenicima* nije upisano ime Tome Jurkovića, ovl. mag. ing. aedif. i oec, pa je neobično da se je sam prepoznao u ukle-

sanu tekstu. Ljudi se pokapaju u groblja, a smetlište je svako drugo odlagalište. Razvidno je da *spomen-ploču* želete skinuti vlastodršci koji su pokušali sve da ne bude postavljena, ili... Tomo Jurković je također poštom uputio drugo pismo, datirano 2. siječnja 2018. (vjerojatno se je zabunio u godini!). Upravio ga je Hrvatskome saboru, Saborskoj komisiji za utvrđivanje žrtava rata i porača, Hrvatskom društvu političkih zatvorenika Gospic, British-Croatian Society, Australian-Croatian Association Melbourne, Veleposlanstvu Kanade – za društvo Hrvata Like Kanada i ogrank Hrvata društva Like Toronto uz zamolbu da im veleposlanstvo proslijedi njegov dopis „povijesne istine radi“.

No, nepobitno je da ekshumirane kosti pobijenih svjedoče kako Marijan Šega i Tomo Jurković pišu neistine. Neosporivo je da je javni zahod izgrađen na mnoštvenoj grobniči, u njemu su postavljene zahodske školjke „čučavci“ i umivaonici, koji su preko postavljene kanalizacije od keramičkih cijevi spojeni na izgrađenu septičku jamu. Ispod donje kote temelja otkopane su kosti pobijenih. Već prilikom iskopa temelja kosti su otkopane i bile su uočljive, kako prilikom iskopa, tako i pri postavljanja oplate i betoniranja temelja. Zašto Marijan Šega, voditelj radova na izgradnji nogometnoga igrališta unatoč ovoga činjeničnog stanja govori i piše neistine? Zašto se Tomo Jurković u svojoj poodmakloj dobi ovako ponaša? U Titovoj Jugoslaviji postupio je kako je već postupio, morao je tako postupiti, jer bi ostao bez posla, a možda i bez glave, kako sam o tome već pisao. Neoprostivo je što sada obojica prešućuju istinu, štovise, svojim postupcima nastrojeju prikriti.

Stručna služba Ministarstva branitelja je u nazočnosti policije u 2021. izvršila ekshumaciju pobijenih u javnom zahodu, na prostoru izvan javnog zahoda, na servisnom putu nogometnoga igrališta i uz asfaltiranu cestu, koju je jugokomunistička vlast hotimično izgradila preko mnoštvenoga stratišta i grobišta. Prilikom ekshumacije uz rub ceste otkriveno je da se grobniča proteže ispod ceste, ispod asfalta. U jednoj od narednih faza ekshumacije uklonit će se asfalt i otkopati kosti pobijenih.

Otkopane kosti svjedoče o bezumlju Titovih „osloboditelja“, te da Tomo Jur-

ković nadzorni inženjer i Marijan Šega, voditelj radova na izgradnji nogometnoga igrališta, ne govore istinu. U to su se uvjernili gradonačelnik Karlo Starčević i župan Miroslav Petry, svjesni su da su bili obmanuti i po njihovim javnim izjavama u pripremi je tehnička dokumentacija za pripajanje mnoštvenoga stratišta i grobišta Gradskom groblju sv. Marije Magdalene, zabrana automobilskog prometovanja preko njega, izrada obilaznice i uređenje spomen sjećanja na žrtve.

Očito je da su župan Milan Kolić i gradonačelnik Petar Krmpotić bili uvjerni, kad su uputili molbu Ministarstvu branitelja za izvršenje ekshumacije, da će biti ekshumirani dijelovi kostiju o kojima je svjedočio Marijan Šega, te da će otkopavanje na tome stati, kao što se dogodilo u Kloštru-Financiji-Tratinji. Tako bi bila omogućena provedba njihova plana za rušenje javnog zahoda i uređenja stratišta i grobišta u javnu površinu ispod koje bi ostali zemni ostatci pobijenih. No, Ministarstvo branitelja pomno i studiozno, vrlo profesionalno pristupa ekshumaciji. Otkopane kosti pobijenih su progovorile i nepobitno svjedoče istinu o neizmjerno velikom zločinstvu jugoslavenskih partizana, nerazumnoj ponašanju župana Kolića i gradonačelnika Krmpotića, te neobjašnjivom ponašanju Marijana Šega i Tome Jurkovića koji, unatoč nepobitnih dokaza, ustrajavaju u svojim neistinitim svjedočenjima.

Privatna tužba Tome Jurkovića

Tomo Jurković je 4. siječnja 2019. protiv mene podnio privatnu tužbu navodeći sve neistine koje je već prije u dopisima napisao. Općinski sud u Gospicu uputio mi je kao okrivljeniku poziv za raspravu u kaznenom predmetu zakazanu za 5. srpnja 2022. godine. Listonoša mi je poziv uručio 30. lipnja 2022. godine. Od podnošenja privatne tužbe do zakazanoga ročišta prošle su tri i pol godine. Čudno je da Jurković u tom razdoblju nije nijednom požurivao sud da postupak otpočne. No, možda postoji povod za održavanje ročišta baš sada? Možda su razlog izjave gradonačelnika Starčevića i župana Petrya da će mnoštveno stratište i grobište ispred Gradskog groblja sv. Marije Magdalene

pridružiti groblju i urediti kao trajni spomen sjećanja na žrtve?

Obavijestio sam elektroničkim pismom dr. Tomislava Jonjića o privatnoj tužbi, zamolio ga za savjet i zastupanje. Pristao je zastupati me. Zbog kratkoće roka poslao sam mu korespondenciju, dokumente i novinske članke vezane za ovaj slučaj. Dosta je toga objavljeno u *Političkom zatvoreniku* čiji je urednik, a preko interneta je i sam pribavio dosta vrijednog materijala te pripremio obranu u dvije alternative. Pred sudom je izložio našu poziciju, pa je Jurković, pritisnut dokazima, povukao tužbu. Tražio je da ne zahtijevamo da podmire trošak postupka. Nismo se protivili: dovoljno je da ga više ne gledamo.

Sutkinja je odmah, „u ime Republike Hrvatske“, donijela odluku kojom se obustavlja kazneni postupak protiv Ivana Vukića, a privatni tužitelj Tomo Jurković mora nadoknaditi sudu troškove kaznenoga postupka u paušalnom iznosu od 300,00 kuna.

Je li ovim sudskim pravorijekom okončan i slučaj *mnoštvenoga stratišta i grobišta u Gospiću*? Nameće se misao da sve ove događaje pokreću neki nevidljivi moćnici. No, pitanje je, jesu li oni na lokalnoj razini, ili pak u Hrvatskoj ili izvan nje, pa djeluju prikriveno na lokalnu razinu?

Ako se to stratište i grobište priključi groblju i uredi kao spomen-sjećanje na žrtve, pokretači su lokalni moćnici, poraženi presudom Tomi Jurkoviću. Odustane li se od ove nakane, onda će biti jasno da su pokretači pogubnoga djelovanja drugdje u Hrvatskoj, a možda i izvan nje. Nastavit će i dalje s podmuklim podrivanjem na lokalnoj razni, što pridonosi općem rastakanju Hrvatske.

No, ostalo je zapisano i u povijesti Gospića upisano da su gradonačelnici, Milan Kolić i Petar Krmpotić, te Marijan Šega, voditelj radova, kao i oni koji znaju, a šute i prikrivaju istinu, oskvrnuli svetost grobova i opteretili sebe tim teškim grijehom. Ekshumirane kosti pobijenih neupitni su svjedoči istine. One pozivaju Milana Kolića, Petra Krmpotića, Marijana Šegu, i oni koji znaju pa šute i prikrivaju istinu, da i oni progovore i svjedoče istinu, te tako sebe oslobole toga teškog grijeha, i ne prenesu ga na svoju djecu i svoju obitelj.

Gradonačelnik, pa potom i župan, Milan Kolić od ožujka 1999. neprekidno je

Republika Hrvatska
Općinski sud u Gospiću
Trg Alojzija Stepinca br. 3
53000 Gospic

Poslovni broj: 7 K-7/2019-11

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E

R J E Š E N J E

Općinski sud u Gospiću, po sutkinji Magdaleni Bačić, kao sucu pojedincu, uz sudjelovanje zapisnicarke Mirele Krešić, u kaznenom predmetu protiv okrivljenika Ivana Vukića, zbog kaznenih djela protiv časti i ugleda, iz članka 149. stavka 1. i 2., Kaznenog zakona („Narodne novine“ br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19. i 84/21. - dalje: KZ/11.) i dr., povodom privatne tužbe privatnog tužitelja Tome Jurkovića, na raspravi, dana 5. srpnja 2022.

r i j e š i o j e

I. Na temelju odredbe članka 380. stavka 1. točke 1. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, broj: 152/08., 76/09., 80/11., 91/12. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19. – dalje u tekstu: ZKP/08.)

o b u s t a v l j a s e kazneni postupak protiv

okrivljenika Ivana Vukića, OIB: 99473683158, Gospic, Žabička 2.

II. Privatni tužitelj je dužan temeljem članka 145. stavka 2. točke 6. ZKP/08. podmiriti troškove kaznenog postupka i to paušalni trošak suda u visini od 300,00 kuna, na račun broj HR1210010051863000160, model HR64, poziv na broj 6084-3919-7-19 u roku od 15 dana od pravomočnosti odluke.

Obrazloženje

1. Privatni tužitelj Tomo Jurković, podnio je 4. siječnja 2019. privatnu tužbu protiv okrivljenika Ivana Vukića, zbog kaznenih djela protiv časti i ugleda, iz članka 149. stavka 1. i 2., KZ/11. i dr.,

Odluka o obustavi kaznenog postupka protiv Ivana Vukića

uporno sprječavao, ni odluku Gradskoga poglavarstva nije izvršio, da se prostor ispred groblja na kojemu su žrtve ubijane i pokapane priključi groblju te se tako žrtvama dade miran kršćanski počinak, i da se taj prostor neopisive patnje uredi u trajni spomen na njih. No, Milan Kolić bio je samo poslušni provoditelj tih odluka. Čijih? Sdobnoga odmaka i to će se otkriti.

A Gospic ostaje ukleti grad. Muka pobijenih lebdi nad stratištima i grobištima, nad kućama u kojima se danas živi i radi, a u kojima su žrtve mučene i ubijane, lebdi nad Gospićem i svima nama i ne će nam dati mira dok i mi njima ne damo miran i dostojanstven počinak.

O zločinima u Gospiću mnogi su pisali i puno toga je napisano. Posebice eks-

mirane kosti svjedoče istinu, svjedoče o izvršenom velikom ratnom zločinu nad civilima i zarobljenim hrvatskim vojnicima. Istina se može zatirati, ali se ne može zatrati. Kad jugoslavenstvo jednom doista postane prošlost, a ne ideologija koja rastači hrvatsko narodno biće, mjerodavne institucije i povjesničari će iz objavljenoga gradiva, posebice iz elaborata ekshumacije iščitati istinu, koja će biti neizbrisivo utkana u hrvatsko povjesno pamćenje. Bit će poznato tko su izvršitelji zločina, kao i oni koji su svojim djelovanjem prikrivali i zatajivali zločine. (Priloženi popis aktivnosti i prikaz djelovanje gospičke podružnice HDPZ-a objavit ćemo u sljedećem broju. Op. ur.)

U SPOMEN

MARKO LIJOVIĆ

1936. – 2022.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zagreb

U SPOMEN

HELENA SATLER

1924. – 2022.

Laka joj bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zagreb

U SPOMEN NA

SPOMENKU SCHMIDT

Spomenka Schmidt je rođena 19. svibnja 1952. u Osijeku u kojem je i preminula 10. kolovoza ove godine. Ona je kći bivših hrvatskih političkih zatvorenika: otac joj Franjo bio je hrvatski mornar, a majka Marija rođ. Domazet kulturna djelatnica koja se bavila duhovnom glazbom. Zbog navedenih svojih djelatnosti u doba Nezavisne Države Hrvatske suđeni su u Osijeku, oboje na po 13 mjeseci. Zatvor su izdržali od svibnja 1945. do lipnja 1946. godine.

Nakon očeve smrti 1999. Spomenka se učlanila u osječku podružnicu HDPZ-a, u kojoj je sve do oboljenja volonterski obavljala administrativne poslove. Članovi podružnice zahvalni su joj jer je mnogo pridonijela opstanku podružnice koja nastavlja raditi i dalje. Spomenka je bila uzorni hrvatski rodoljub i praktična katolička vjernica.

Neka počiva u miru Božjem, laka joj bila hrvatska zemlja.

HDPZ - Podružnica Osječko-Baranjska

FOTOGRAFIJA VLADE GOTOVCA

Objavljajući fotografiju Vlade Gotovca na str. 29. prethodnog broja *Političkog zatvorenika*, nismo ni znali da joj je autor Mladen Pavković. Zato nismo tražili odobrenje, a ni autora potpisali. Zato se sada ispričavamo gospodinu Pavkoviću i čitateljima. (Ur.)

IN DIESER AUSGABE

Ein großer Teil dieser Ausgabe ist dem bislang erfolglosen Versuch gewidmet, den kroatischen Soldatenfriedhof auf dem Zentralfriedhof von Zagreb zu restaurieren. Nach dem Zusammenbruch des Unabhängigen Staates Kroatien (1945) beschlossen die jugoslawischen kommunistischen Behörden, die Friedhöfe von „Feinden und Landesverrättern“ zu zerstören. Dementsprechend wurden auch die Soldatenfriedhöfe im gesamten wiederhergestellten jugoslawischen Staat umgepflügt und zerstört, darunter auch der Teil des Friedhofs von Mirogoj, auf dem die kroatischen Soldaten begraben waren (ebenso wie der nahe gelegene deutsche Soldatenfriedhof). Ein gut dokumentiertes und reich bebildertes Buch über diesen Friedhof wurde kürzlich von **Dr. sc. Vladimir Geiger, Pero Šola und Marko Krznarić** veröffentlicht. Hier präsentieren wir einen Überblick über dieses Buch.

Doch während es dem deutschen Staat nach dem Zusammenbruch des kommunistischen Jugoslawiens ohne Schwierigkeiten und politische Probleme gelungen ist, den Ort, an dem deutsche Soldaten begraben wurden, wiederherzustellen oder zu kennzeichnen, ist dies für die Kroaten ungleich schwieriger. Die Erben und Nachfolger des jugoslawischen kommunistischen Regimes sind offen dagegen, so dass der jüngste Versuch kroatischer patriotischer Vereinigungen - darunter die Kroatische Gesellschaft der politischen Gefangenen – gescheitert ist. Sie wollten, nämlich, die für die Sanierung und Gestaltung des kroatischen Soldatenfriedhofs erforderlichen Kosten vollständig übernehmen und alle notwendigen Arbeiten organisieren und durchführen, sowie all dies an die Stadt Zagreb und den Friedhof Mirogoj schenken, ohne dass ein einziger Cent der öffentlichen Gelder hätte investiert sein müssen.

Wie **Dr. sc. Trpimir Goluža** schreibt, weigerte sich die Mehrheit der Stadtverordnetenversammlung, die sich aus Sozialde-

mokraten und der linksextremen Plattform Možemo! zusammensetzt, einstimmig, dieses Geschenk anzunehmen und verhinderte so die Renovierung des Friedhofs. Unterstützt wurden sie dabei von den Vertretern der scheinbar christlich-demokratischen und antikommunistischen Kroatischen Demokratischen Union (HDZ), der Partei, die auf nationaler Ebene die Mehrheit hat. Diese Vertreter verließen einfach die Versammlung und zeigten damit, dass ihnen der Mut und das Bewusstsein fehlten, dass das Recht auf ein Grab ein elementares

die Menschenrechte zu präsentieren und dann wieder an die Macht zu kommen.

*

Der Artikel von **Alfred Obranić** ist einer der Texte, die sich mit der schwierigen Lage der Kroaten in Bosnien und Herzegowina befassen. Obwohl Bosnien und Herzegowina auf Verfassungsebene als Staat mit drei konstituierenden Nationen (Kroaten, Bosniaken und Serben) und zwei Entitäten (Föderation Bosnien und Herzegowina

Mirogoj - Zentralfriedhof von Zagreb

Recht eines jeden Menschen ist, unabhängig von seiner nationalen oder religiösen Zugehörigkeit oder seiner politischen oder sonstigen Ausrichtung.

*

In dieser Ausgabe schreibt **Tihomir Nuić** darüber, wie die europäischen Länder mit dem kommunistischen Erbe umgehen. Er weist darauf hin, dass nur Kroatien, Slowenien und die Slowakei - also die drei Länder, in denen die Katholiken in der Mehrheit sind - es versäumt haben, Vorschriften zur Beseitigung der Folgen der kommunistischen Herrschaft, d. h. zur Dekommunisierung (Lustration), zu erlassen. Zweifellos ist dies einer der Hauptgründe dafür, dass es den Kommunisten von gestern gelungen ist, sich über Nacht als vermeintliche Demokraten und Kämpfer für

na und Republika Srpska) definiert ist, sind die Kroaten durch eine Reihe verfassungswidriger Maßnahmen zu einem Volk degradiert worden, dem das Recht verweigert wird, seine Vertreter zu wählen. Dies ist der Grund für die großen Spannungen im Vorfeld der Wahlen, die Anfang Oktober stattfinden werden. Mit ironischem Blick auf die vermeintlichen Besorgnisbekundungen der so genannten internationalen Gemeinschaft erinnert Obranić daran, dass diese internationale Gemeinschaft einst die serbischen Bedrohungen mit der gleichen Trägheit, der gleichen Blindheit und dem gleichen Mangel an Moral beobachtete, die schließlich - auch aufgrund einer solchen Politik der internationalen Gemeinschaft - in eine blutige und brutale Aggression gegen Kroatien und Bosnien und Herzegowina mündeten.

IN THIS ISSUE

As a significant part of this issue is dedicated to the currently failed attempt of restoring the Croatian military graveyard in Zagreb's central graveyard. After the downfall of the Independent State of Croatia (1945), Yugoslav communist authorities issued a decision regarding the destruction of graveyards of „enemies and domestic traitors“. Accordingly, military graveyards across

regime are openly against it, so the recent attempt of Croatian patriotic organizations – including the Croatian Society of Political Prisoners – to take over the expenses to rebuild and decorate the Croatian military graveyard, to organize and do all the works related to it, and afterward to give it to the City of Zagreb and the Mirogoj Graveyard, failed.

of his national or religious group or orientation.

*

Tihomir Nuić writes about how the European land faced the Communist legacy. He points out that only Croatia, Slovenia and Slovakia – so, three states which are mostly catholic – have not been able to

pass laws of removing the consequences of Communist rule, i.e. de-Communisation (illustration). That is, without any doubt, one of the main reasons how yesterday communists managed to impose themselves as so-called democrats and freedom right fighters and grab hold of the government once more.

*

The article of **Alfred Obranić** is one of the texts dealing with difficult position of Croats in Bosnia and Herzegovina. Although defined on the constitutional level as a state of three constituent nations (Croats, Bosniaks and Serbs) and two entities (Federation BiH and Republic of Srpska), Bosnia and Herzegovina is a state

in which the Croats, by a series of counter-constitutional measures, have been reduced to a nation denied its right to elect their own representatives. It is the reason of significant tensions before the elections to be held at the beginning of October. Ironically looking to the professed concerns of the so-called international community, Obranić reminds that the same international community had once, with the same inaction, blindness and the lack of moral, watched Serbian threats which at the end – partly because such international community politics – grew into a bloody and brutal aggression against Croatia and Bosnia and Herzegovina.

Zagreb's central graveyard - Mirogoj

the rebuilt Yugoslav state have been destroyed and plowed over, same as the part of Mirogoj graveyard which held the remains of buried Croatian soldiers (as well as a nearby German military graveyard). **Vladimir Geiger, Ph.D., Pero Šola i Marko Krznarić** recently published a very documented and richly illustrated book, which we bring a review of.

But, while the German state after the downfall of communist Yugoslavia managed to restore the graves in which German soldiers were buried without difficulties or political problems, Croatian graves have a hard time achieving that. The heirs and followers of the Yugoslav communist

As **Trpimir Goluža, M.D.** writes, the majority of the Zagreb City Hall formed by socialdemocrats and the extremely left platform Možemo!, unanimously declined to accept such a gift and by doing so, made the restoration of the graveyard impossible. In fact, they were aided by the representatives of the seemingly Christian Democrat and anti-Communist Croatian Democratic Union, a party who holds the majority on the national level. Those representatives simply abandoned the session, showing a lack of courage and the awareness that the right to a grave is an elementary right of every man, regardless

15/IX Lisičja gora
 16/IX Šećinci
 17/IX Lovćen u Ukrajina
 18/IX Blago Ratnoša prva
 Ratna placă
 19/IX Kirov grad tu sam
 bio u Klinu i u Brjazovici
 i dao prati glasni i obukli
 sinjere tu nam je druga
 Kavkazovit danio duhan
 20/IX Selzonke
 23/IX Prevolis
 25/IX Kulmenecik grad tu smo
 noći i u biblioteki i na latiti
 nemovidne karte spa noći
 se stigla posta grad se nalazi
 na mjestu Šapšepac)
 27. Ruzinovka
 28. Kobiljaki sastan
 divizije kima i snjeć

29/IX Vaderdovka
 isparamo kod Kridona
 židovke suote nemaju drva
 luke slame i kuhapinjan
 sava
 odavde dolazimo pređ
 grad Poltava i poslije
 u borbu kod grada

Valkija pa
 stari Lubotin selo
 Korotić po tom

Harkov

NARODNE NOVINE

SLUŽBENI LIST FEDERALNE HRVATSKE

POSTARINA PLACENA U GOTOVU

>Narodne novine izlaze dva puta sedmice

Uredništvo: Frankopanska br. 24/I. tel. 79—43

Uprava: Frankopanska br. 26 tel. 41—47

Rukopisi se | Cek. rač. | Oglas po
ne vraćaju | br. 36193 | stalnoj tarifiCijena pojedinačne brojke | Preplata za 30 brojeva
od 4 stranice Din 2— | po 4 stranice Din 40—

God. I (CVII.)

Zagreb, petak 3. kolovoza 1945.

Broj 1.

HRVATSKOM I SRPSKOM NARODU!

Braćo i sestre! Drugovi i drugarice!

Sajmji su nam uspjeli naše junačke Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije, pod komandom Vrhovnog štaba i druga Tita, omogućili koncem prošle godine stvaranje najvišeg političkog predstavništva naroda Jugoslavije — Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ).

Stojeći dosljedno na stanovništu najširih demokratskih sloboda i pune nacionalne ravnopravnosti, vijećnici AVNOJ-a iz Hrvatske — u sporazumu s Izvršnim odborom AVNOJ-a — pristupili su radovima na osnivanju narodnog predstavništva Hrvatske — Žemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH).

Nedavna takozvana generalna ofenziva ujedinjenih neprijatelja narodno-oslobodilačke borbe: Nijemaca, Talijana, Pavelićevih ustaša i četnika Draže Mihailovića na naš oslobođeni teritorij, odgodila je na stanovito vrijeme osnivanje ZAVNOH-a. Međutim sve jači razmah narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj i nužnost rješavanja mnogih po život naroda važnih pitanja, koja su se postavila pred nas, nametnuli su potrebu osnivanja privremenog narodnog predstavništva i rukovodećeg organa, koji će obavljati sve te poslove dok se ne osnuje ZAVNOH. U tu su svrhu vijećnici AVNOJ-a iz Hrvatske formirali Inicijativni odbor ZAVNOH-a.

Zadaci Inicijativnog odbora jesu:

1. da u što kraće vrijeme obavi sve radeve za konstituiranje ZAVNOH-a;

2. da još čvrše poveže oslobođene i neoslobodene krajeve Hrvatske i mobilizira sve narodne snage — bez obzira na vjerske, nacionalne i stranačke razlike — u borbu za konačno istjerivanje njemačkih i talijanskih fašističkih okupatora iz Hrvatske, za uništenje njihovih domaćih plaćenika Pavelićevih ustaša i četnika Draže Mihailovića;

3. da pojace borbu protiv onih podmuklih nastojanja agenata izdajničke jugoslavenske »vlade« u Londonu i izdajničkog vodstva HSS-a, koji — u interesu uspostave stare protivunarodne vladavine neslobode i nacionalnog ugnjetavanja — nastoje kočiti razvitak narodno-oslobodilačke borbe i razbijati jedinstvo naših naroda;

4. da preuzeće rukovodenje svim poslovima narodne vlasti u Hrvatskoj.

Hrvatski i srpski narode!

Inicijativni odbor ZAVNOH-a preuzeo je odmah u svoje ruke rješavanje svih tih zadataka kao i ostale poslove naše narodno-oslobodilačke borbe, pitanja političkog, gospodarskog, socijalnog, kulturnog i zdravstvenog života naših naroda, u prvom redu putanjem organiziranja pomoći našoj junačkoj Narodno-oslobodilačkoj vojski.

U ovim poslovima stoje pred Inicijativnim odborom velike zadaće:

Širiti plamen narodno-oslobodilačke borbe na sve krajeve Hrvatske,

osigurati ishranu naše junačke Narodno-oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda,

opskrbiti i pomoći hiljadama izbjeglica, kojima su fašističke zvijeri uz pomoći zločinacih ustaša i krvoločnih četnika uništili svu imovinu,

zbrinjavati porodice i nejaku djecu poginulih boraca,

podizati bolnice, ambulante, škole i kulturne domove, koje su fašistički barbari u svom nemoćnom bjetisu spalili,

pomoći opljačkanim i osiromašenim seljacima, obnoviti privredni život naše pozadine.

Sva ova i druga pitanja moći će Inicijativni odbor s uspjehom riješiti samo onda, ako svu iskreni rođaju, ako svi NOO-i, ako sve masovne antifašističke

organizacije: Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ), Antifašistička fronta Žena (AFŽ) i druge pomognu njegova nastojanja, ako NOO-i, i seosi i općinski i kotarski i okružni, budu savjesno ispunjavati sve upute i naredenja od najširijih do najkrajnjih; ako sve narodne organizacije sprovedu masovnu mobilizaciju naroda, Žena i omladine za ispunjavanje postavljenih zadataka

Pozivamo stoga sav hrvatski i srpski narod s oslobođenog i neoslobodjenog teritorija Hrvatske da svim silama pomogne naša nastojanja, da svim silama pomogne Inicijativni odbor u vršenju njegovih dužnosti. Neka svaki odbornik, svaka odbornica, svaki čovjek, Žena i omladinac izvrši svoj posao onako kao što ga izvršavaju naši junački vojnici NOV i partizani, koji s divnim samoprijevorom i besprimjernim dužnjom, bez obzira na krv i žrtve, vrše svoju dužnost u uhićivanju daleko nadmoćnijeg i bolje naoružanog neprijatelja!

Braćo i sestre! Drugovi i drugarice!

Na našem radu, o radu svih naših ovisi život naše pozadine, o njemu ovisi udarna snaga naše vojske, o njemu velikim dijelom ovisi pobijedosnični završetak naše velike i teške borbe. Baš je sada vrijeme da se svih Srb i Hrvati, svih poštenih rodoljubija, bez razlike na vjeru, stranku i političkoj uvjerenju, okupe oko Narodno-oslobodilačke fronte, oko naše junačke vojske i našeg Inicijativnog odbora, te da svim silama pomognu svetu borbu za oslobođenje naših naroda od fašističkog jarma. Na Istočnom frontu naš moćni saveznik Sovjetski Savez i njegova herojska Crvena armija nesmiljenim udarcima lomi Hitlerovu ratnu mašinu, a fašističke razbojnice tjeru sva dalje na zapad. U Africi naši saveznici Engleski i Amerikačke postljednje uporišta fašističkih osvajača. U cijeloj okupiranoj Evropi dižu se slobodoljubivi narodi u borbu protiv krvavog fašizma. Kod nas je u Hrvatskoj toliko razvijana generalna ofenziva Nijemaca, Talijana, Pavelićevih ustaša i četnika Draže Mihailovića doživjela poraz! U Bosni, gdje neprjateljska ofenziva još uvijek traje, dobivaju Nijemci, Talijani, ustaše i četnici sve teže i sve krvavije udarce od naše junačke vojske, i nema sumnje da će ova ofenziva i tamo doživjeti svoj slom, kao što su ga doživjele i sve ranije.

Kada god pogledate, fašizam doživljuje udarac za udarcem; fašizam se svadje ruši, fašizam sve brže srši u neminovnu propast!

I baš zato treba sada, u ovim sudobnosnim trenucima, mobilizirati sve snage srpskog i hrvatskog naroda i pojačati borbu da se neprijatelja što prije slijomi.

Ministar izdajničke izbjegličke jugoslavenske »vlade« u Londonu Draža Mihailović sa svojim četničkim bandama vodi danas s Nijemcima, Talijanima i ustašama borbu protiv Narodno-oslobodilačke vojske i kolje nevinji srpski, hrvatski i muslimanski živalj. Tako se ta »vlada« iz klikaških interesa povezala i s krvavim okupatorom želeći njegove snage iskoristiti za uništenje narodno-oslobodilačke borbe.

Izdajničko vodstvo HSS-a svakodnevno poziva hrvatski narod da se ne bori protiv okupatora i njegovih domaćih slugi i da sabotira narodno-oslobodilačku borbu. Ono također organizira oružane grupe, no ne u cilju borbe protiv okupatora, nego »čekanje« časa kada će — ma i protiv naroda — moći zauzeti vlast.

Takva politika vodi produženju našeg robovanja fašističkim okupatorima. Ona izlaze našu domovinu novim i novim haranijama.

Hrvatski i srpski narode!

Naša junačka Narodno-oslobodilačka vojska i Partizanski odredi, koji skoro već dvije godine vode neravnu, divovsku borbu s njemačkim i talijanskim fašističkim okupatorima i njihovim domaćim plaće-

nicima ustašama i četnicima, najbolji je zalog naše pobjede nad krvavim fašizmom i najčvršća garancija izvođenja nezavisnosti, istinskih demokratskih prava i nacionalne slobode.

Zato svi bez razlike, svi Srb i Hrvati s oslobođenog i neoslobodjenog teritorija Hrvatske, trebamo uprijeti svim snagama da ojačamo našu udanicu, naše miljenje — našu hrabru Narodno-oslobodilačku vojsku i Partizanske odrede! Preginimo svim silama da učvrstimo našu pozadinu, jer o snazi pozadine ovise snaga naše vojske, a o snazi naše vojske ovise život, sudbina i bolja budućnost naših napačenih naroda!

Pozivamo sve iskrene hrvatske i srpske rodoljube, sve narodno-oslobodilačke ustanove, sve masovne antifašističke organizacije, da još čvrše zbiju svoje redove da: Narodno-oslobodilačke fronte, oko Narodno-oslobodilačke vojske i Inicijativnog odbora ZAVNOH-a i da nam pomognu u vršenju naših teških ali časnih zadaća.

Zato svi u borbu! Svi na posao! Svatko na svoju dužnost pod parolom: »Sve za vojsku, sve za pojedulj!«

Zivjela narodno-oslobodilačka borba Hrvata i Srb!

Zivjelo Antifašističko vijeće narodnog oajobodenja Jugoslavije!

Zivio Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije i naš Vrhovni komandant drug Tito!

Zivio Glavni štab Narodno-oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Hrvatske!

Zivjeli naši veliki saveznici Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!

Zivjela herojska Crvena armija i njezin Vrhovni komandant drug Staljin!

Zivjelo bratstvo i borbeno jedinstvo srpskog i hrvatskog naroda!

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

INICIJATIVNI ODBOR ZAVNOH-a:

Dr. Pavao Gregorić, liječnik iz Zagreba, član AVNOJ-a, s. r.

Stanko Čanica-Opačić, seljak iz Tušilovića, član AVNOJ-a i G. Š. H., s. r.

Šime Balen, novinar iz Zagreba, član AVNOJ-a, s. r.

Pavao Kree, seljak i bivši nar. zastupnik HSS iz Sinja, član AVNOJ-a, s. r.

Doko Jovančić, priv. namj. iz Srba, pomoćnik-komandanta NOV i POH, s. r.

Branko Zlatarić, činovnik Gospodarske sloge iz Zagroba i član AVNOJ-a, s. r.

Vlatka Babić, učiteljica iz Sušaka, s. r.

Nikola Grulović, priv. čin. iz Srijemske Mitrovice, član AVNOJ-a, s. r.

ČLANOVI AVNOJ-a IZ HRVATSKE:

Dr. Vladimir Bakarić, adv. prip. iz Zagreba, polit. komesar NOV i POH, s. r.

Jurela Draušnik, bivši predsjednik općine Vrapče i kom. područja II. O. Z., s. r.

Andrija Hebrang, priv. činovnik iz Zagreba, s. r.

Dr. Mladen Ivković, tajnik Obšt. komore iz Zagreba, član I. O. AVNOJ-a, s. r.

Vlčko Krstulović, radnik iz Splita, komandant IV. Operativne zone Hrvatske, s. r.

Dr. Gojko Nikolić, liječnik iz Sjeničaka, referent saniteta V. S., s. r.

Kata Pejnović, seljanka iz Smiljana, predsjednica AFŽ Jugoslavije, s. r.

Duro Tiljak, akademski slikar iz Zagreba, s. r.